TĖVYNĖS SARGAS

Le

1985.2

☆

Krikščioniškoji demokratija teorijoje ir praktikoje

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika – tautinės ir religinės gyvybės apraiška

Nepasaulėžiūrinė demokratija

Vatikano socialinis mokymas

Įvadas į Krupavičiaus palikimą

☆

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Algirdas J. Kasulaitis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 894 East 223rd Street Euclid, Ohio 44123. Tel. (216) 261-4994

Administracija: Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

ATEINANČIUOSE NUMERIUOSE

* 100 metų nuo kun. Mykolo Krupavičiaus gimimo
* Iš kun. Mykolo Krupavičiaus laiškų
* Krikščioniškoji demokratija Italijoje
* Kiti apie kun. M. Krupavičių
* Politinio gyvenimo etika
* Maritainas ekonominiais klausimais
* Politinės asmenybės formavimas

TĖVYNĖS SARGAS

1985 KRUPAVIČIAUS-STULGINSKIO metai Nr. 2 (61)

SUKAKČIŲ FONE

"APŽVALGAI" 95 METAI

"Lietuva, Muravjovo nukruvinta, nualinta, suterorizuota, parblokšta ir sutrypta po nelaimingai pasibaigusio 1863 m. sukilimo, nutilo beveik 20 metų. Bet nei žiaurusis Muravjovas neįstengė tautoje užgęsinti laisvės ugnelės. Ji slaptai buvo kurstoma, palaikoma ir plečiama. Po ilgų metų Lietuva atkuto, užsigydė žaizdas, sustiprėjo ir vėl stojo į kovą už savo tėvynės laisvę tik ne šaunamu ginklu, o spausdintu žodžiu: eina 1883 - 86 "Aušra", 1889 - 1906 "Varpas", 1890 - 96 "Apžvalga", 1896 - 1904 "Tėvynės Sargas" ir kiti. (Prel. Mykolas Krupavičius, "Pastangos siekiant Lietuvos laisvės", Laiškai lietuviams, 1968 m. kovo mėn.). Taigi šiemet sukanka 95 metai nuo "Apžvalgos" gimimo.

Pirmasis "Žemaičių ir Lietuvos Apžvalgos" numeris išėjo 1890 m. sausio mėn. Tilžėje. Laikraštis ėjo kas dvi savaitės po 2000 egzempliorių. Iš viso išėjo 154 numeriai. Oficialiu redaktorium pradžioje buvo E. Jagomastas, bet laikraštį redagavo kun. P. Urbonavičius. Vėliau trumpai jį redagavo J. Angrabaitis - Zanavikutis, o vėliau (ir ilgiausiai) — kun. K. Pakalniškis — dėdė Atanazas, 1893 - 96 m. Tarp žymesnių bendradarbių buvo A. Baranauskas, A. Dambrauskas - Jakštas, P. Bučys, J. Mačiulis - Maironis, J. Tumas - Vaižgantas, V. Pietaris, A. Burba, Ks. Sakalauskas, S. Gimžauskas, A. Milukas ir kt.

"Apžvalga" buvo išskirtinai patriotinis ir kovingas laikraštis. Jo redaktorius kun. Pakalniškis buvo ne tik karingas žurnalistas, bet ir labai talentingas publicistas: jis kaip retas gebėjo rusus okupantus gnaibyti, juos pajuokti, jų klaidas ne-

Lietuvos Nacionalinė

gailestingai kelti aikštėn. Skaitytojams tai labai patiko ir jie kiekvieną numerį skaitydavo su dideliu malonumu. Kovingumas po daugelio metų vergijos ir nepasisekimų lietuviams buvo kaip gaivus vėjas, kėlęs jų pasiryžimą, puoselėjęs viltis, didinęs savigarbą.

"Apžvalgos" tikslai buvo labai aiškūs: "iškariauti tikėjimo ir tautos liuosybę" (Nr. 24, 185 - 86 psl.). Kitoj vietoj tariama: "Mes kariaujame už idėją, t. y. už savo bočių, prabočių šventą tikėjimą, už savo kalbą, už skriaudžiamus brolius, už mokslą ir apšvietimą, žodžiu sakant, mes kariaujame už savo tėvynę Lietuvą". (1895 m., Nr. 24).

Laikraščio nusistatymas prieš okupantų rusų valdžią ir jos užmačias buvo griežtas ir nepakeičiamas. "Apžvalga" Rusijai negalėjo dovanoti už krašto pavergimą, už tikybos persekiojimą, tautinę priespaudą. Tačiau laikraštis lygiai kovojo prieš bažnyčių lenkinimą ir bajorų nutautimą.

Tame pačiame 1895 m. Nr. 1 rašoma: "Kas pasidarys su Maskolija? Pasidarys tai, kas ir su Rymo imperija pasidarė. Atsiskirs nuo kita kitos tautos ir taps savistovės viešpatystės, kuriose bus tikėjimo ir sąžinės liuosybė. Laikai, kai maskoliškas 'milžinas' gaus galą, rasit, jau visai netoli bėra". O iki to meto reikia "drąsiai kariauti su savo tautos ir tikėjimo priešais, būti gerais ir nepakrutinamais žemaičiais arba lietuviais, kad pasidarius kokiai vėsulai, ant Europos politiško regračio, galėtume ir mes pasinaudoti". Argi reikia geresnės programos ir šiandien, kai Lietuva vėl tų pačių rusų vergijoj!

Su "Apžvalga" yra tampriai susijęs kun. Kazimiero Pakalniškio (1866 - 1933) asmuo. Prieš porą metų minėjome jo mirties 50 metų sukaktį. Nuo jaunystės jis jau buvo kovotojas prieš visokeriopą priespaudą ir rusų valdžią. Jo rašiniai, atskleidžią okupantų šunybes, buvo išskirtinai taiklūs, o jo literatūrinės apybraižos, apysakaitės liaudyje turėjo didžiausią pasisekimą.

"Apžvalga" buvo gimstančių lietuvių krikščionių demokratų laikraštis. Jos šūkis buvo "krikščionybė, demokratybė, lietuvybė". Su "Apžvalga" prasidėjo krikščioniškosios demokratijos politinio ir socialinio švietimo bei akcijos laikotarpis, kuris baigėsi pirmosios krikščionių demokratų programos paruošimu 1904 m.

Laikraščio redakcinė linija, reikalaujanti tautos laisvės, siekianti politinės nepriklausomybės ir raginanti į bekompromi-

sinę kovą, buvo ne tik nepaprastai svarbi anuo metu, bet reikšmingas pavyzdys ir šiandienos lietuviams. Čia glūdi ir "Apžvalgos" nenykstanti reikšmė. "Apžvalga" buvo pirmasis laikotarpis, kuriame susikristalizavo lietuvio charakteryje visuomet glūdėjęs kovingumas, kuris vėliau ne kartą išsiskleidė istoriniais veiksmais. Tam tikra prasme šis kovingumas buvo ir laikraščio nelaimė. Po kurio laiko kai kuriems jo rėmėjams, jaunesnės kartos kunigams, tokis kovingumas pradėjo bodėtis ir jie sumanė leisti naują laikraštį. Ir taip po trumpų šešių metų, 1896 m. "Apžvalga" sustojo ir pasirodė "Tėvynės Sargas". Šis idėjomis nuo savo pirmatako nesiskyrė, bet skyrėsi stilium.

Ir taip dar pačioje jaunystėje "Apžvalga" iš gyvenimo įžengė į istoriją. Tačiau ji nemirė. Mūsų spaudos ir laisvės kovų istorijoje ji šviečia kaitria ir gaivinančia šviesa kaip vienas iš gražiausių ir veiksmingiausių mūsų protėvių užmojų jų triūse už savo tautos laisvę ir valstybės nepriklausomybę.

75 METAI ATEITININKIJAI

Šiemet lietuviškajai ateitininkijai sukanka 75 metai amžiaus, deimantinis jubiliejus. Jai švenčiant auksinę 50 metų sukaktį, "Jaunimo Žygiai" rašė: "Retai kuri organizacija yra taip įsipynusi į atskiro individo ir visos tautos gyvenimą kaip ateitininkija. Dešimčių tūkstančių jos narių gyvenime ji vaidino ir tebevaidina milžinišką vaidmenį, kaip charakterio ugdytoja, pasaulėžiūros formuotoja, naujų horizontų atskleidėja. Kaip vienetas visos tautos gyvenime, ateitininkija taip pat išsklidusi savo darbais ir įtaka plačiuose jos sluogsniuose ir įvairiose jos kūrybinio gyvenimo srityse".

"Gal simboliška, kad ateitininkija savo auksinį jubiliejų laisvai gali švęsti tik išeivijoje. Tėvynėje, kur ji gimė, kur sužydėjo, į kurios žemę sunkėsi jos kraujas ir prakaitas, kurios palaimai ir gerovei ji meldėsi, dirbo ir kovojo, ši sukaktis gali būti švenčiama tik širdies gilumoj, tik minties tyloj, tik kasdieninio darbo vagoj. Simboliška, nes ateitininkija gimė vergijoj ir net savam krašte prieš savus pavergėjus kovoti turėjo. Tačiau ir čia glūdi gili simbolinė mintis: ateitininkija juk gimė kovai — su bedievybe, su materializmu, su vergija. Kova už Dievą ir Tėvynę ir yra pati charakteringiausia ateitininkijos žymė".

Tačiau jei kova už Dievą ir Tėvynę tebėra svarbus užda-

vinys, ar ne mažiau svarbus uždavinys yra kova už savo tikėjimą ir savo lietuviškumą. Juk prasmingai kovoti už idėją ir idealą gali tik tie, kurie yra idėja ir idealu persisunkę, juos supratę ir juos išgyvena kaip nelygstamas vertybes.

Šiuo metu ateitininkijai kaip ir visiems lietuviams yra labai grąsus nutautimo pavojus. Gal svarbiausiai dėl to, kad prieš lietuvybę išeivijoje niekas nekojoja ir jos niekas nepersekioja. Tačiau nutautėjimas, nulietuvėjimas yra pats savyje ateitininkijos antitezė. Nelietuviška ateitininkija juk nėra ateitininkija. Ateitininkas, kuris nemoka lietuvių kalbos ir yra išsijungęs iš lietuviškos politinės ir kultūrinės orbitos juk nėra ateitininkas. Jis gali būti giliai tikintis katalikas, puikus amerikietis (ar brazilietis, ar australas), lygiai puikus visuomenininkas, bet nebūdamas giliai persisunkęs lietuvybe, jis, deja, nebus ateitininkas.

Čia ir glūdi šiandienos ateitininkijos pats didžiausias iššūkis. Jis negailestingai nelankstus. Kiekvienas kompromisas, liečiąs lietuvybę ir katalikybę, ateitininkiją menkina. Šios prasmingos sukakties proga jai linkėtina kuo geriausios sėkmės jos beveik neįmanomame uždavinyje: išlaikyti savo vyresniuose nariuose ir išugdyti jaunuosiuose degančią katalikybę ir tyrą lietuvybę, kurių taip reikia išeivijai ir pavergtajai tautai.

STEIGIAMAJAM SEIMUI — 65 METAI

Moderniosios Lietuvos valstybės konsteliacijoje Steigiamasis seimas buvo centrinis įvykis, pagrindinis faktas, valstybinės organizacijos viršūnė. Ir nenuostabu. Steigiamasis seimas, nuo kurio susirinkimo šiemet švenčiame 65 metų sukaktį, buvo pats ryškiausias lietuviškojo valstybingumo apsireiškimas. Jo priimti įstatymai ir kiti atlikti darbai, žiūrint iš to laikotarpio perspektyvos, yra tiesiog nuostabūs. Jis paruošė ir priėmė konstituciją, kuri tuo metu buvo viena moderniausių, pažangiausių ir demokratiškiausių konstitucijų pasaulyje (plg. Dr. V. Sruogienė, Steigiamasis Seimas). Jis priėmė žemės reformos įstatymą, kuris buvo epochinis Lietuvos istorijoje, žinomas pasaulyje ir pakeitęs Lietuvos socialinę ir ekonominę struktūrą iki sovietų okupacijos. Jis priėmė visą eilę įstatymų, kurie iš esmės pakeitė Lietuvos švietimą, darbininkų socialinį draudimą, pinigų sistemą ir kt. Seimo ir tuometinės vyriausybės buvo įkurta Meno mokykla, Karo mokykla, aukštieji generalinio šta.

bo kursai, Čiurlionio galerija, valstybės archyvas, valstybinė spaustuvė.

Tame laikotarpyje įkurti Lietuvos bankas, kredito, tautinis, žemės ūkio, kredito bankai ir t.t. Taip pat šimtai žemės ūkio institucijų ir organizacijų. Eile sutarčių sutvarkyti Lietuvos santykiai su užsienio kaimynais, išskyrus Lenkiją.

Tai tik sąrašinis ir tik toli gražu nepilnas Steigiamojo seimo darbų išvardinimas. Net ir nesigilinant į tų darbų reikšmę, jie kelia nuostabą ir pasigėrėjimą. Kad iš ilgos vergijos ir po baisaus karo prisikėlusi valstybė sugebėjo atlikti tokius istorinės reikšmės darbus yra tikrai stebėtina.

Tačiau šie darbai liudija ir ką kitą. Tai lietuvių politikų, pagrindinių partijų ir netiesioginiai Lietuvos tautos (politinės bendruomenės) demokratinį nusiteikimą, politinį subrendimą ir socialinį jautrumą bei pažangumą. Tiesa, anuo metu, vėliau, o net ir šiandien kai kurie politiniai nesubrendę ir demokratijai priešingi arba abuojūs asmenys į Lietuvos seimų laikotarpį (1920 - 1926) žiūri pašaipiai, jį vadina "seimokratijos" periodu ir jame suranda eibes būtų ir nebūtų trūkumų. Tačiau jie niekaip tame laikotarpyje nemato to, kuo visa tauta iki šiandien didžiuojasi ir ką aiškiai matė svetimtaučiai stebėtojai.

Kad anais Steigiamojo seimo metais ir vėliau tiek seimuose, tiek politiniame veikime, tiek visuomeninėje veikloje būta išsišokimų, neleistinų veiksmų, nepageidaujamų reiškinių — juk niekas neginčija. Tačiau daugelis tokių faktų tik atšvietė demokratinės santvarkos būdinguosius bruožus. Kai kurie tų reiškinių, nors patys savyje gal net nepozityvūs, savo egzistencija liūdija demokratinį procesą ir demokratijos esmę. Juk ir šiandien nėra laisvajame pasaulyje tokio parlamento ir tokios politinės visuomenės, kuriuose vienu ar kitu metu nebūtų ekscesų, kurie nedaro ypatingos garbės niekam. (Prancūzų, italų ir vokiečių parlamentuose pastarųjų dviejų metų būvyje būta peštynių, ne žodinių, bet fizinių!). Anglų parlamente, kuris skaitomas parlamentų tėvu, triukšmas ir žodinės kovos yra kasdienos reiškinys . . . ir labai branginama tradicija!

Todėl ir mūsų antidemokratinių kritikų neigiamas nusistatymas nėra nei objektyvus, nei pozityvus. Pagaliau tokis nusiteikimas jiems neleidžia įžvelgti tuos pozityviuosius Steigiamojo seimo elementus, kurie savo prasme ir reikšme yra unikalūs.

Šiandien arti 80% viso pasaulio valstybių (ir turbūt tiek pat

gyventojų) gyvena valstybėse (jų virš 150), kurios nėra susitvarkę demokratiškai. Jų santvarkos siekia nuo teroristinės diktatūros komunizmo kraštuose iki oligarchijos, autoritetizmo, vadizmo ir pusinių "demokratijų". Tik mažoje dalyje kraštų demokratija yra branginama, praktikuojama ir puoselėjama. Argi tad iš tikrųjų nenuostabu, kad mažoje Lietuvoje, virš šimtmečio nešusioje ne tik politinės vergijos, bet ir kultūrinio genocido naštą; vos susikūrusioje po ilgo ir pragaištingo pasaulinio karo; ir net dar kariaujančioje su agresoriais kaimynais dėl pačios gyvybės — toje Lietuvoje sužydėtų demokratija visu savo gražumu. Argi to neliūdija trys piliečių išrinkti seimai, jų darbai, tų darbų metodika, jų atsiekimai.

Tiesa, demokratinis Lietuvos laikotarpis buvo trumpas, vos 6 metai. Tačiau dėl to nekalta nei demokratinė santvarka, nei politinės demokratinės partijos, nei plačioji visuomenė. Demokratiją užgniaužė, kaip paprastai, maža grupė nedemokratų, faktiškai jos priešininkų, kurie demokratinėje santvarkoje neturėjo jokio pasisekimo (jie į Steigiamąjį seimą neišrinko nė vieno atstovo). Kad demokratija visuomenėje buvo giliai įleidus šaknis, liudija daug reiškinių iš okupacinių metų — įvairios slaptos organizacijos, jų spauda, jų programiniai pasisakymai, pagaliau VLIKas, jo garsusis Vasario 16-sios atsišaukimas buvo gyviausi lietuviškosios demokratijos reiškėjai, kurių šaknys buvo kaip tik Steigiamojo seimo dirvožemyje.

Nemažiau nuostabus yra Steigiamojo seimo ir apskritai demokratinio laikotarpio politinis brandumas. Tiek konstitucija, tiek žemės reforma, tiek eilė kitų įstatymų, tiek valstybės aparato sukūrimas bei visuomenės suorganizavimas moderniais pagrindais rodo ano meto pagrindinių partijų ir jų vadų išskirtinai rafinuotą politinį mentalitetą, disciplinuotą politinę asmenybę ir sveiką nusistatymą prioritetų prasme. Pvz. nors konstitucija buvo ruošta visų partijų, jos galutinė redakcija atspindėjo daugiau krikščionių demokratų nusistatymą. Jie tik vieni už ją ir balsavo. Tačiau nei liaudininkai, nei socialdemokratai nei sukėlė kruvinas riaušes, nei pasitraukė iš valstybinio darbo. Jų demokratinis nusiteikimas nugalėjo kartų nusivylimą — tokiu savo elgesiu jie liūdijo demokratinių principų gyvastingumą. Nemažiau kartesnę piliulę 1926 m. turėjo nuryti ir rinkimus pralaimėję krikščionys demokratai, tačiau ir jie savo elgesiu liūdija politinį savo brandumą.

Pagaliau lygiai nuostabus yra to meto politinių sluogsnių

socialinis jautrumas ir pažangumas. Šioje vietoje būtina prisiminti, kad kalbame ne apie šiandienos modernųjį pasaulį, bet apie perijodą prieš 65 metus, kuomet Vakarų pasaulis tik žengė pirmuosius žingsnius iš tamsiojo XIX amžiaus, pažymėto politiniu autokratizmu ir socialiniu neteisingumu. Ir štai pokario nualintoje Europoje ir Lietuvoje, vos atsibundančios demokratijos ir socialinio teisingumo sūkuriuose, Steigiamasis seimas žengia į pasaulį ne tik pažangia konstitucija, bet išskirtinai prasminga žemės reforma, žmogaus teisių apsauga, moterų balsavimo teise (kelios moterys seime, moterys pirmininkauja ir sekretoriauja pirmajam seimo posėdyje!), socialiniais ir švietimo įstatymais, kurie garantuoja ne tik politinę, bet ir ekonominę demokratiją ir t.t.

Tai pažangumo ir jautrumo demonstracija, kurios nematė ir nemato tik tie, kurie nenori matyti.

Šis socialinis pažangumas ypač išryškėja žvelgiant į šiandienos kai kuriuos demokratinius kraštus. Štai tokiame turtingame ir pažangiame krašte kaip Amerika, dar iki šiol nėra nei visuotinio gyvybės draudimo, nei dar svarbesnio visuotinio sveikatos draudimo. Pajamų mokesčių sistema favorizuoja turtinguosius, o teisminė procedūra yra tiesiog nukreipta prieš neturtinguosius. Pradinis ir vidurinis švietimas yra beveik bankrote, ypač neturtingesnėse mokyklų sistemose. Kraštas skęsta deficite ir milijonai žmonių neturi darbo. Ir t.t.

Kultūringoje ir civilizuotoje Olandijoje dešimtys tūkstančių jaunų (ir sveikų) žmonių gauna nedarbingumo pensijas, nes niekas netikrina, ar jie tikrai nedarbingi. Socialinis palaidumas yra tokiame laipsnyje, kad tūkstančiai "dailininkų" visus savo paveikslus (ir tepliones) parduoda valdžiai, kuri šimtus tūkstančių tokių paveikslų laiko milžiniškuose sandėliuose, kurių išlaikymas kainuoja milijonus dolerių kasmet. Dar daugiau, toje pačioje Olandijoje šiandien narkotikų vartotojams narkotikus parūpina . . . valdžia savo kaštu.

Tokių atvejų yra labai daug. Ir jie yra šiandienos "moderniojo" pasaulio reiškiniai. Argi jų akivaizdoje lietuviškasis demokratinis laikotarpis neatrodo tiesiog neįtikėtinas. O vis tik tai ne svajonė, bet istorinis faktas, kurio prasmingiausias reiškėjas ir yra Steigiamasis seimas.

45 METAI KANČIOS

Šią vasarą žmogus - žvėris švenčia Lietuvos užgrobimo, Lietuvos nelaisvės ir išniekinimo, tautos kančios ir genocido

45 metų sukaktį. Tiesa, rusiškieji Kremliaus satrapai ją vadins kitais vardais — išsilaisvinimo, liaudies valdžios, tarptautinio broliškumo ir dar kitais. Tai darydami jie tik dar kartą nusilenks ir pagarbins patį giliausią komunizmo principą — melą. Jis yra komunizmo religijos pats svarbiausias "sakramentas", jo "teologijos" pati širdis. Melo gelmėje komunizmas kaip tik susiliečia su šėtono esme, nes ir šio blogio įsikūnijimo pats esmingiausias principas yra melas. Kaip tik dėl to ir komunizmas savo pačioje esmėje yra ne kas kitas kaip tik blogio įsikūnijimas.

Žmogus - bestija kartu švęs ir 40 metų "išsilaisvinimo" sukaktį, o mes — vergijos. "Ką kalba pasaulio lietuviams ši vergijos sukaktis? . . . Mums menasi, jog vergija visų pirmiausiai yra teisės, tiesos bei tvarkos pamynimas. Lygiai menasi, jog šiandien kai kurie iš mūsų kaip tik pasirinko šį pamynimą savo veiklos pagrindu. Ženklai jau aiškūs ir nepaslepiami. Atskiri žmonės, o ir sambūriai savo tikslų siekia pamindami tiesą, teisę ir tvarką. Ir vis revoliucijos, atsitiesimo, supurtymo, gerovės vardan. Koks šiurpus sutapimas. Svetimieji pavergia mūsų tautą, gi mes patys save. Ir todėl šių sukakčių minėjimas bus giliaprasmis tik tuomet, kai mes atsisakysime nužmogėti nežiūrint jokių tikslų šventumo ar pergalės saldumo. Nebus didesnio smūgio žmogui - žvėriui, kaip mūsų — laisvų žmonių — pasirinkimas pasilikti laisvais, civilizuotais teisės, tiesos ir tvarkos gerbėjais ir dabotojais. Šitoks principinis nusistatymas gimdys mintį, žodį ir veiksmą tikrai prasmingam vergijos sukakties prisiminimui".

Kartas nuo karto Kremliaus engėjai supurto pasaulį nauja agresija ir nauju teroru, i.e. Afganistano išprievartavimas ir Korėjos civilinio lėktuvo nušovimas. To pasėkoje nevienam laisvam vakariečiui atsiveria akys, nevienas keliaplūpčiojantis lietuvis yra pažadinamas realybėn. Tai kartu pabrėžia ir vieną istorinį faktą, kuris dažnai yra laisvojo žmogaus užmirštamas: ne viskas keičiasi dienų ir metų tekmėj. Ir chameleonas nekeičia odos, tik spalvą . . ."

— — — — —

"Ši prasmė juk glūdi ir sukakčių minėjime. Sukaktys ir po dešimčių metų primena vieną ar kitą įvykį, kuris žibinto šviesa žėri, kažkokiu pastovumu skledena. Tarsi sako mums, jog ne viskas kinta smulkmenų skubėjime iš dienos į naktį, iš meto į metą. Sukaktys priverčia pristoti, susimąstyti, pasverti įvykius,

faktus, nuomones ir jausmus ilgesnių metų perspektyvoj, ramesnėse aplinkybėse, ataušusioj atmosferoj".

"Ypač šiandien mums reikalingas vienas kitas tylos, ramybės momentas, kad susimąstytume minčių ir šūkių sūkuriuose . . . Tarsi mugėje esame verčiami klausyti, kas garsiau rėkia, kieno būgnai didesni, kieno vėliavos margesnės. Mes verčiami žiūrėti į nuogalius ir gėrėtis jų rūbais, nes kitaip būsime apšaukti netinkančiais savo vietom užimti".

"Štai kodėl reikalingas vienas kitas tylos, ramybės, susimąstymo momentas. Kad galėtume pasakyti tiems savo visuomenės triukšmadariams, jog triukšmas nėra vertybė savyje . . . Užtenka mūgės vėjų ir riksmo mūsų visuomenėje. Mums reikia daugiau pagarbos tiesai, teisei ir tvarkai".

"Už ilgų metų pasislėpę įvykiai ir jų sukaktys yra vienas iš faktorių mūsų tvirtam tikėjimui, jog riksmas ir smulkmenų dulkės dingsta be pėdsako metų šešėliuose. Tyloj ir rimtyj apmąstydami anuos įvykius juntame jų tvirtumą, skaidrumą, gilią prasmę. Jie ramina jausmus, aštrina protą, gelbsti sprendimuose".

Tai žodžiai rašyti prieš 25 metus. Stebėtina, kiek jie tinka ir šiandienai.

PADĖKA

Žymusis mūsų žurnalistas ir mecenatas
KUN. DR. JUOZAS PRUNSKIS

neseniai parėmė "Tėvynės Sargo" leidimą stambia $1,000 auka. Mes tą sumą panaudosime keliems honorarams už specialių straipsnių parašymą ir užmokėsime prenumeratą kai kuriems dar žurnalą negaunantiems žmonėms. Šia proga mes labai nuoširdžiai dėkojame kun. J. Prunskiui už tokią nepaprastai gražią ir didelę paramą, kuri mus skatina ir toliau puoselėti lietuvišką spausdintą žodį ir lietuviškai krikščionišką demokratinę mintį.

LEIDĖJAI

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA TEORIJOJE IR PRAKTIKOJE

R. E. M. IRVING

Dr. Irving yra politinių mokslų profesorius Edinburgho universitete Anglijoje. Čia pareikiamas rašinys yra skyrius iš jo knygos THE CHRISTIAN DEMOCRATIC PARTIES OF WESTERN EUROPE, 29 - 57 psl. Knygą 1979 m. išleido The Royal Institute of International Affairs, George Allen & Unwin, Londone. **Red.**

Patyrimas rodo, kad priėmimas smulkios partijos programos, paskelbimas jos žmonėms ir jos besąlyginis laikymasis net aplinkybėms drastiškai keičiantis . . . yra mažiau apsimokąs, negu sukūrimas jėgų branduolio ir ėjimas su juo į galios laimėjimą, prilaikant savo programą pavalandžiui, nebijant pritikos dėl nenuoseklumo.[1]

Citata sugestijonuoja, kad krikščionys demokratai daugiau domisi jėga, negu ideologija. Ir lengva teigti, kad krikščioniškosios demokratijos Vakarų Europoje istorija nuo II-jo pasaulinio karo pabaigos tokią pažiūrą patvirtina. Iš tikrųjų ne kartą teigiama, kad krikščioniškosios demokratijos idėjos apima tokį platų spektrą, filosofinį ir politinį, ir todėl nėra krikščioniškosios demokratijos doktrinos ar ideologijos.[2] Iš kitos pusės, daug literatūros teigia, kad krikščioniškosios demokratijos ideologija yra visiškai tikras fenomenas.[3] Žinoma, yra faktas, kad politikai save vadiną krikščionimis demokratais yra išpažinę labai įvairią politiką, kuri siekė nuo labai aiškaus valstybinio intervencionizmo, pasireiškusio prancūzų MRP po išlaisvinimo iki *laisserfaire* ekonomikos vokiečių CDU "ekonominio stebūklo" — *Wirtschaftswunder* laikotarpyje. Yra aiškiai leistina klausti, kokie ryšiai gali būti tarp tradiciniai konservatyvių ekonoministų kaip Ludwig Erhard, Mario Scelba ar Robert Schuman ir progresyvių unijonistų kaip Maurice Guerin, Carlo Donat-Cattin ir Hans Katzer arba tarp Franz-Josef Strauss konservatyvių pasekėjų ir italų DC kairiojo sparno *correnti* — srovių.

Atsakymas glūdi doktrinoje. Nes, jei krikščionys demokratai niekuomet neteigė turį visa apimančią ideologiją ar *Weltanschauung,* jie išpažįsta tam tikras bendras idėjas ir principus,

kurie sudaro tvirtą krikščioniškosios demokratijos teorijos visumą (corpus). Žinoma, kiekviena išliekanti socialinė ar politinė organizacija turi turėti kokią nors ideologiją ar doktriną, nes jos nariai ir rėmėjai turi turėti kokią nors nuovoką apie esminius tikslus ir naudotinas priemones tiems tikslams siekti. Krikščionių demokratų atveju šios priemonės ir tikslai kartais gali atrodyti nelabai tinkami, bet taip pat galima atsiliepti ir apie socialdemokratus, liberalus ar konservatorius ir vistik jie visi savo ruožtu tartų savo principinį prisirišimą ir politinį ištikimumą kai kuriems tikslams; arba mažų mažiausiai jie yra nusistatę neleisti kitiems siekti *jų* tikslų. Gal krikščionių demokratų politinė ir socialinė doktrina ir nėra tokia preciziška kaip marksistų, bet nežiūrint to, ji pagrįsta eile svarbių principų.

Politinė ideologija turėtų būti nagrinėjama bent trijose plotmėse: aukščiausioje plotmėje klausimas liečia galutines vertybes ir ilgalaikius tikslus; po to klausimas liečia strategiją ir vidutinės trukmės politiką; galiausiai kalba eina apie kasdieninę taktiką ir galimus kompromisus įvairiuose komitetuose, liečiančius konkrečios įstatymdavystės kazusus. Visos plotmės, žinome, yra iki tam tikro laipsnio susijusios ir dėl to šiam skirsniui daviau pavadinimą "krikščioniškosios demokratijos teorija ir praktika", nes, atrodo, nerealu atskirti vieną nuo kitos. Analizuoti krikščionių demokratų programas ir manifestus tuštumoje būtų tik ribota nauda. Iš kitos pusės, bandyti iliustruoti kiekvieną krikščioniškosios demokratijos teoriją pavyzdžiais ištęstų šį rašinį. Kaip kompromisas vienas kitas pavyzdys bus duodamas, bet rašinio akcentas bus ant teorijos.

Italijos ministeris pirmininkas Alcide de Gasperi kartą tarė, kad "krikščioniškieji principai" yra krikščionių demokratų pagrindinės gairės,[4] o prancūzų krikščionių demokratų filosofas Etienne Borne rašė kad "personalizmas" ir "pluralizmas" sudaro krikščioniškosios demokratijos ideologiją.[5] Šios mintys ir epitetai gal nėra aiškūs, bet jie sudaro gerą bazę krikščioniškosios demokratijos teorijos analizei pradėti.

Susumuojant krikščionių demokratų religinius ir moralinius principus kaip analizės pradžią, jie yra bandę liberalinę demokratiją ir pramoninę visuomenę suderinti su krikščioniškuoju mokslu; siekiant klasių sutaikymo vieton klasių kovos ir ieškant vidurio kelio tarp liberalizmo ir kolektyvizmo. Svarbus slenkstis (bent katalikams) buvo Popiežiaus enciklika Rerum Novarum (1891), kuri priėmė, nors sąlyginiai, prancūzų ir pra-

monės revoliucijas, nes abi parodė kelią potencialiai žmoniškesnei ir todėl daugiau krikščioniškai visuomenei: prancūzų revoliucija pabrėžė individualines žmogaus teises ir žmonių broliškumą, o industrinė revoliucija, sukurdama negirdėtą materialinį turtą, sukūrė galimybę, kad žmogus gali būti išvaduotas iš ekonominių varžtų, kurie iki šiol neleido jam išsivystyti kaip žmogui. Tačiau krikščionys demokratai teigė, kad abi revoliucijos iškrypo, nes prancūzų revoliucija vedė į parlamentinės demokratijos sistemą, kurioje tik apsišvietusieji ir turtingieji elito žmonės, buržuazija, galėjo vaidinti efektyvų vaidmenįp o pramoninė revoliucija davė laisvę mažytei daliai biznierių (tos pačios klasės narių) ir kartu užkrovė beveik vergiją didelei daugumai paprastų žmonių. Ir taip krikščionys demokratai atmetė XIX a. liberalizmą, nes jis, nors ir sukūrė politinės demokratijos formą, bet negebėjo sukurti socialinės ir ekonominės demokratijos. Tuo pačiu metu krikščionys demokratai sutinka su liberalų dėmesiu individui, nors ir su modifikacijomis: jie (KD) ypatingai pabrėžia žmogaus teises ir individo iniciatyvą, bet atmeta liberalų ekonomines koncepcijas kaip antai "tinkamiausių išlikimą" ar "socialinį darvinizmą". Vieton to jie pabrėžia "personalizmą", Emanuelio Mounier modifikuotą, o gal reikėtų sakyti "sukrikščionintą", individualizmo versiją. Personalizmą yra sunku aptarti tiksliai, bet pats terminas ir jo aptartis buvo pirmiausiai sukurti Mounier progresyviam katalikų *Esprit* žurnale 1930 m. dešimtmetyje.[6] Mounier buvo įtakingas ne tik savo krašte, bet ir kituose Vakarų Europos sluogsniuose ir "personalizmo" (ar "krikščioniško personalizmo") terminas dažnai sutinkamas pokarinėje literatūroje apie krikščionis demokratus arba krikščioniškosios demokratijos teoriją.[7] Perzonalizmo esmė yra jo pabrėžimas *visos* žmogiškosios asmenybės vystymosi svarbos, įskaitant socialinį ir individualų vystymąsi bei dvasinį kaip lygiai ir materialinį. Personalizmas skiriasi nuo individualizmo dviejuose svarbiuose punktuose: pirma, personalizmas pabrėžia dvasinio gyvenimo pusę; gyvenime, tačiau, personalistai yra dažnai kritiški formalių struktūrų ir konservatyvių tendencijų egzistavimui Bažnyčioje; ir antra, savo nusistatymu, kad individas gali pasiekti savo išsipildymo tik visuomenės "natūraliųjų socialinių struktūrų" rėmuose, kaip antai šeimos, bendruomenės, darbo aplinkos. Ir kadangi šios "natūralios socialinės struktūros" yra individui tokios svarbios bei jos gali efektyviai funkcionuoti tik valstybės globojamos, krikščionys demokratai

pritaria dalinei valstybės intervencijai, kuri nebūtų priimtina *laisser-faire* liberalams.

Atmetę tradicinį liberalizmą, krikščionys demokratai visai mažai dėmesio rodo marksistų liberalizmo kritikai: jie kolektyvizmą dar stipriau paneigia, negu liberalizmą. Marksistinį komunizmą jie laiko kaip Kristaus mokymo apie nelygstamą kiekvieno asmens vertę tiesioginį paneigimą. Tad, nors krikščionys demokratai ir simpatizuoja kai kuriems marksizmo prinpams, i.e. socialiniam teisingumui bei marksistiniam turto paskirstymui, jie visiškai atmeta tezę, kad kolektyvizmas gali būti svarbesnis už individą. Tačiau reikia pabrėžti, kad krikščionys demokratai, specialiai kairiųjų pažiūrų, neatmeta *visų* marksizmo aspektų, kaip lygiai jie neatmeta *visų* liberalizmo aspektų. Pvz. Etiene Borne kartą rašė, kad liberalizmas, marksizmas ir pozityvizmas yra krikščionims demokratams anatema, kiekvienas savo būdu, bet krikščionys demokratai negali nesižavėti liberalų dėmesiu individui, marksistų dėmesiu teisei ir pozytivistų dėmesiu pluralizmui.[8] Tačiau visos trys politinės teorijos yra pasimetusios kraštutinėse savo versijose. Sakykim, Comte, pozityvizmo teoriją plėtodamas, nuėjo iki visuomenės gradacijos, kuri yra beveik fašistiška. Gi marksizmas praktikoje reiškia ne daugumos valdžią, bet save įamžinusią oligarchinę diktatūrą; tuo būdu marksizmas pakeitė eilę mažų tironų vienu dideliu, o individui tapo blogiau negu anksčiau.[9]

Krikščionių demokratų atsakymas yra "vidurio kelias" tarp liberalizmo ir marksizmo, arba kaip jų teoretikai taria "laisvės ir teisingumo kombinacija". Yra svarbu pabrėžti "kombinacijos" žodį, nes teisingumas be laisvės ar atvirkščiai gali išvirsti į tironiją.

"Mūsų doktrinos originalumas glūdi fakte, kad mes įsikabinę laikomės į abu virvės galus tuo pačiu metu. Teisingumas ir laisvė turi būti tausojami kartu ir tuo pačiu užsidegimu. Laisvė be teisingumo yra dirbtinė, apgaulinga ir hipokritiška; tokia laisvė gali būti naudojama pateisinti ir laisvai rinkai ir proletariato diktatūrai, vergijai. Tokia laisvė iš tikrųjų yra laisvės antitezė. Lygiai teisingumas be laisvės veda į tironiją ir sovietinio komunizmo totalitarizmą ar fašistinį korporatizmą".[10]

Borne toliau teigė, kad krikščionių demokratų laisvės ir teisingumo definicija yra platesnė negu liberalų ar marksistų. Liberalams laisvė reiškia laisvę veikti įstatymo ribose, o krikščionims demokratams laisvė nuo skurdo, baimės ir neturto yra lygiai svarbi laisvei veikti legalumo ribose. Marksistams ir

socialistams teisingumas reiškia "iš kiekvieno pagal jo sugebėjimus ir kiekvienam pagal jo poreikius", tačiau krikščionių demokratų teisingumo aptartis yra pilnesnė, kuri taria, kad marksistinė turto padalinimo teorija gali lengvai vesti į neteisingumą individui. Krikščionys demokratai teigia, kad vieno individo sunaikinimas, jau nekalbant apie visą socialinę klasę, niekuomet negali būti niekuo kitu kaip neteisingumu.

"Todėl mes tikime į daug esmingiau aptartą teisingumą pagrįstą vieno žmogaus absoliučia pagarba kitam žmogui. Šis tikėjimas neleidžia jam laikyti žmones įrankiais ar priemone tikslui siekti, net jei tas reiškia didžiumos gerovę ar išlikimą.[11]

Tad krikščioniškai demokratinė teorija yra kraštutiniai individualistinė "krikščioniškojo personalizmo" prasme ne XIX a. liberalizmo prasme. Žmogus kaip individas yra visuomet laikomas svarbesniu už visuomenę, tačiau valstybei reikia pateikti laisvės ir teisingumo kombinaciją, kad žmogus galėtų vystytis iki galimybių ribos ir dvasiškai, ir materialiai. Tačiau ši potencija gali žydėti tik tinkamų "socialinių struktūrų" kontekste: iš to ir stiprus krikščionių demokratų akcentas pluralizmui.[12]

Žinoma, realiame politikos gyvenime laisvė ir teisingumas kaip pluralizmas ir centralizacija yra dažnai nelengvai suderinami. Krikščionys demokratai nesidrovėdami pabrėžia savo doktrinos dualizmą ir teigia, kad jie siekia politinės ir socialinės sintezės.[13] Jų oponentai, dažnai teisingai krikituoja juos kaip hipokritus. Iš tikrųjų krikščionių demokratų tendencija skolintis iš kitų teorijų praktiškai veda į silpną ideologiją, ar bent ideologiją, kuri gali būti oponentų lengvai pavadinama "silpna" ir "neaiškia". Todėl, kai karingas komunistas ar fašistas (kaip prieš jį jėzuitas ar puritonas) gali, ar galėjo semtis jėgų iš savo tikėjimo visaapimančia ideologija, krikščionis demokratas visą laiką derinąs, sintetizuojąs ir sutaikąs, dažnai išstato save kryžminei dešinės ir kairės ugniai. Krikščionys demokratai teigia, kad jų tikslas yra "pakeisti priešus ir partnerius";[14] jie save apibūdina kaip "centro žmones, bet orientuotus į kairę";[15] jie buvo pasiruošę bendradarbiauti vyriausybėje su liberalais ir socialistais, o taip pat ir su komunistais (Prancūzijoje ir Italijoje nuo išlaisvinimo iki 1947 m.) ir bent labai trumpai su neo-fašistais (Italijoje, 1960 m.).

Kartu krikščionys demokratai visuomet save išstato kritikai, kad jie esą konservatyvūs savo nusistatymu — ir reikia atsiminti, kad "konservatoriaus" terminas turi daug negatyvesnę prasmę kontinente negu Britanijoje. Šią kritiką krikščionys

demokratai atmeta tardami, kad kaita nebūtinai reiškia pagerėjimą ir, kad daugelis tradicijų, ypač susijusių su krikščionybe ir Vakarų civilizacija, turi išliekamos vertės. Dar daugiau, krikščionys demokratai argumentuoja, kad reformos būtų vykdomos tik konstitucinėmis priemonėmis ir niekuomet kaip revoliucinio smurto rezultatas.[16] Kitais žodžiais, krikščionys demokratai nesipurto "konservatyvios" etiketės, jei tas epitetas yra suprantamas, kad jie gerbia tradiciją ir atmeta revoliucinę kaitą. Tačiau jie aštriai reaguoja prieš sugestiją, kad jie priklauso tradicinei Europos dešinei, ar ji būtų autoritarinė ar klierikališkai konservatyvi.

Žinoma, galima teigti, kad krikščioniškai demokratinė teorija yra suktybė, ar mažiausiai, tėra tik progresyvaus konservatizmo ar nuosaikaus socializmo politinė teorija ir užsiangažavimas už socialinį teisingumą, toleranciją, pluralizmą, internacionalizmą ir mišrią ekonomiją. Iš tikrųjų yra tiesa, kad krikščionys demokratai *yra* užsiangažavę toms vertybėms ir tikslams, tačiau jei krikščionių demokratų teorija ir praktika yra smulkiai analizuojama vienoje ar kitoje svarbesnėje srityje, yra aišku, kad krikščioniškoji demokratija yra aiškiai skirtinga nuo socialinės demokratijos ar nuosaikaus konservatizmo. Šalia jų požvilgio į personalizmą ir pluralizmą, kurie buvo trumpai aptarti, krikščionys demokratai turi taip pat savitus požvilgius į *inter alia* natūralųjį įstatymą (prigimtinę teisę), europinę integraciją, politinių partijų ir sąjūdžių prigimtį ir socialinę politiką (ypač šeimos ir švietimo politiką).

Vieton bandžius šias sritis individualiai nagrinėti, krikščionių demokratų teorija bus nagrinėjama dviejų temų kontekste, kurias aš pavadinau "krikščioniškos vertybės ir žmogaus teisės" ir "demokratinis pluralizmas". Atskiri kazusai bus pateikti, kad krikščioniškai demokratinė praktika būtų palyginama su jos teorija.

Krikščioniškos vertybės ir žmogaus teisės

Panagrinėjus krikščionių demokratų partijų literatūrą ir krikščionių demokratų teoriją yra aišku, kad jiems yra esmingai svarbios "krikščioniškos vertybės" arba "Vakarų krikščionybės vertybės".[17] Žinoma, krikščionys demokratai supranta, kad jie gyvena pasaulyje, kuriame politika yra esmėje pasaulietinis užsiėmimas; kaip tik todėl savo partijų pavadinimuose jie vengia "katalikų" žodžio" (išimtį pokaryje sudarė Olandų katalikų liaudies partija, dabar dalis "krikščionių demokratų apeliacijos".[18]

Kaip tik todėl jų noras išvengti klerikalinio ar "konfesinio" įvaizdžio ir jų nusistatymas išskirti Bažnyčią ir valstybę (čia daline išimtimi buvo Italijos *Democrazia Cristiana*).

Krikščionių demokratų "krikščioniškų principų" inspiracija kyla iš trijų pagrindinių šaltinių: prieškarinės Europos konfesinių, daugiausiai katalikiškų, partijų, kurios buvo krikščionių demokratų partijų pirmatakas; Katalikų Bažnyčios socialinio mokslo, ypatingai Rerum Novarum (1891 m.), Quadragesimo Anno (1931 m.), ir Pacem in Terris (1963 m.) ir reakcijos prieš nacizmo ir fašismo nežmoniškumą ir pagoniškumą.

Pirmiesiems šaltiniams komentarai nereikalingi.[20] Kas liečia enciklikas, žiūrint iš šiandienos krikščioniškosios demokratijos taško, jų svarbiausioji yra Pacem in Terris. Iš tikrųjų pačia savo sandara Pacem in Terris sudaro įdomią paralelę su krikščioniškąja demokratija, nes pirmoje enciklikos dalyje kreipiamasi į "visus geros valios žmones" ir išvardinami bendrieji "krikščioniškieji principai", kurių krikščionys demokratai laikosi, o antroje dalyje specialiai kreipiamasi į "tikinčiuosius" ir ji telkia savyje specialias instrukcijas (e.g. apie divorsus, gimimų kontrolę ir abortus), kurie svarbūs praktikuojantiems katalikams (įskaitant, žinoma, ir katalikus krikščionis demokratus), bet ne žmonėms, kurie tik simpatizuoja krikščioniškoms ir vakarietiškoms politinėms vertybėms plačiąja prasme. Savo bendrinėje dalyje Pacem in Terris pabrėžia, kad "tvarkingos ir sveikos bendruomenės pagrindas" yra pagarba individui, kuriam priklausą eilė "visuotinių, neliestinų ir prigimtinių teisių". Teisės, kurios vėliau išvardinamos yra panašios teisėms, kurios viena ar kita forma yra randamos visų krikščionių demokratų partijų programose.[21] kad kiekvienas individas ne tik turi "teisę į gyvenimą", bet "teisę turėti tinkamas priemones geram gyvenimui kurti"; teisę į "asmeninę laisvę siekti tiesos", laisvę išsireikšti, laisvę į meninę kūrybą, laisvę gauti objektyvią informaciją, draugijų laisvę ir laisvę viešai išpažinti religiją pagal savo sąžinę.[22] Pacem in Terris taip pat pabrėžia kiekvieno asmens teisę į darbą, privačią nuosavybę, dalyvavimą viešajame gyvenime ir į laisvą imigraciją ir emigraciją. Žinoma, daugelis šių vertybių gali būti laikomos Europos humanizmo vertybėmis, tačiau krikščionys demokratai argumentuoja, kad humanizmo vertybės daugiau skolingos Europos krikščioniškai kultūrai, negu atvirkščiai, arba iš tikrųjų humanizmas yra niekas daugiau kaip "bedieviška" krikščioniškų ir vakarietiškų vertybių medžio atauga.[23]

Nežiūrint šitų argumentų vertės, nėra jokios abejonės dėl krikščionių demokratų partijų užsiangažavimo "krikščioniškiems principams". Visos šioje knygoje aprašomos partijos, išskyrus prancūzų krikščionis demokratus, pabrėžia savo užsiangažavimą "krikščioniškiems principams savo manifestuose. Ypač ryškūs yra olandai krikščionys demokratai: "visos trys (krikščioniškos demokratijos apeliacijos) partijos ves politiką, pagrįstą šv. Raštu... jos kurs bendruomenę, kurioje Šventraščio vertybės turės daugiau įtakos negu dabar, kurioje bus daugiau pabrėžiamas atskiro individo vertingumas ir kurioje žmonės galės gyventi didesnėje laisvėje ir atsakomybėje".[24] Šventraščio paminėjimas čia greičiau priklauso kalvinistų įtakai, kurie yra daugiau susidomėję krikščioniškus principus vesti į politiką, negu šiandienos olandų katalikai.[25] Ir abi vokiečių partijos gerokai pabrėžia savo užsiangažavimą krikščioniškiems principams; CDU 1971 m. Berlyno programa prasideda šiais žodžiais: "Vokietijos Krikščionių Demokratų Unija savo politiką grindžia krikščioniškos atsakomybės principais",[26] ir taria, kad CDU yra politinis sąjūdis (*politische Aktionsgemeinschaft*), kurio politika grindžiama "krikščioniškais principais".[27] Žinoma, vokiečių atvejyje ankstyvojo polario laikotarpyje buvo didelis pasipiktinimas nacizmu ir pasiryžimas, kad katalikai ir protestantai turi kartu kurti visuomenę, pagrįstą Hitlerio nekęstomis vertybėmis. Kaip tik dėl to krikščionių demokratų *Neheim - Juesten* (1946 m. kovo mėn.) programa speciališai pasmerkė nacizmą, kam jis pastatė valstybę ir partiją prieš individą ir ragino "grįžti prie Vakarų krikščioniškos kultūros pagrindų kurių esmė yra asmens orumas ir kiekvieno žmogaus vertingumas... krikščioniškoji nuožiūra turi vėl pakeisti materializmo požiūrį ir krikščioniškosios etikos principai turi pakeisti materializmo principus. Valstybės atstatyme ir jos galių ribų nustatyme lemiantis faktorius turi būti krikščioniškieji principai. Tas galioja ir individo teisėms ir pareigoms, ekonominiam ir socialiniam gyvenimui, mūsų kultūrai ir mūsų santykiams su kitomis tautomis".[28]

Gali atrodyti, kad tokie kilnūs principai griežtai skiriasi nuo materializmo, kuris siejamas su krikščionių demokratų era Vakarų Vokietijoje (1949 - 1969 m.). Tačiau, kaip matysime, vokiečių krikščionys demokratai buvo dideli žmogaus teisių ir Vakarų krikščioniškųjų vertybių gynėjai; ypatingai jie siekė pabrėžti *Reichstaato* ir teisės viešpatavimo koncepciją, siekė sumažinti tarpą tarp abiejų krikščionybės šakų, išvystyti abi par-

Lietuvos Nacionalinė Mažvydo Biblioteka

tijas kaip tarpklasines *Volksparteien* (liaudies partijas) ir ugdyti "žmogiškąjį broliškumą" remiant europinę integraciją.[29]

Italų 1946 m. krikščionių demokratų programa pabrėžia DC angažavimąsi "remti mūsų žmonių krikščioniškąsias tradicijas", o programos pagrindinė dalia taria, kad *Democrazia Cristiana* yra "krikščioniškos inspiracijos" partija, kuri yra užsiangažavusi liberalios demokratijos principams.[30] Yra aišku, kad praktikoje DC yra veikusi "pasaulietiškai". Pvz., jei krikščionių demokratų veikla vietinėje ir krašto politikoje yra nagrinėjama, pasidaro aišku, kad jie kaip ir kiti Italijos politikai yra įsivėlę į visą kyšių, korupcijos, *clientelismo* sistemą.[31] Tačiau visuomet reikia turėti galvoje, kad italai krikščionys demokratai yra turėję gyventi ir dirbti kitokioj politinėj kultūroj, kuri yra gerokai skirtinga nuo tos, kuri yra alpių šiaurėje ir kuri turi šimtametę tradiciją. Iš tikrųjų nežiūrint įvairių trūkumų, DC yra atsiekusi vieną laimėjimą, būtent, ji vaidino raktinį vaidmenį "pirmame katalikų ir konservatorių integravime į liberalią demokratinę tradiciją".[32]

Belgija ir Olandija, ne taip kaip Vokietija, turi ilgametę parlamentinės demokratijos tradiciją. Tačiau po II-jo pasaulinio karo abiejų kraštų krikščionių demokratijų partijos dėjo daug pastangų, kad jų demokratinės sistemos būtų grindžiamos krikščioniškomis vertybėmis. Belgų atvejis yra išskirtinai įdomus, nes tiek valonų PSC ir flemų CVP, nors pabrėždamos savo konfesinį pobūdį, laikė savo angažavimąsi krikščioniškoms vertybėms priemone, kuri įgalino abi tautos dalis iškilti virš savo partikuliarizmo ir angažuotis aukštesnėms europinės krikščionybės vertybėms.[33]

Dabar tenka kiek smulkiau panagrinėti krikščionių demokratų užsiangažavimą žmogaus teisėms. Kaip jau buvo pabrėžta, krikščionių demokratų visatos centre yra žmogus. Kaip Etienne Borne rašė: "mūsų tikėjimo pirmasis veiksmas yra žmogaus laisvė, laisvė, kuri yra nuolatos grąsinama ir nuolatos besivystanti".[34] Kitas prancūzų krikščionių demokratų rašytojas Etienne Gilson, paryškino šį teigimą pabrėždamas, kad "valstybės vaidmuo yra pagelbėti visų bendruomenės narių pilnam išsivystymui, kurio vienas aspektų yra kiekvienam nariui prigimtinių teisių garantavimas".[35] Nežiūrint visų krikščionių demokratų sukliuvimų, bandant įgyvendinti kilnius jų manifestuose deklaruotus idealus, bent vienoje srityje jie gali teigti padarę žymų įnašą kuriant teisingesnę bendruomenę, būtent, jų nusistatyme įjungti žmogaus teises (ar "prigimtinį įstatymą", kaip krikščio-

nys demokratai jas vadina) į įvairias konstitucijas, kurias jie padėjo sukurti po II-jo pasaulinio karo ir konstitucinių teismų suorganizavimu toms teisėms įgyvendinti. Italijos, Vokietijos ir Prancūzijos pavyzdžiai iliustruoja krikščionių demokratų ir ribotumą, ir atsiekimus šioje srityje.

Mario Einaudi teisingai rašė, kad "tikriausias ir objektyviausias (italų) krikščionių demokratų partijos nusistatymo dėl savo idealios programos mąstas yra jų požvilgis į dokumentą, už kurį didelė atsakomybė krenta partijai" (i.e. konstuticiją).[36] DC šį bandymą išlaiko gerai, nes italų konstitucija, kaip ir vokiečių "pagrindinis įstatymas", turi išsamią žmogaus teisių dalį. Gal svarbiausias paragrafas yra antrasis: Respublika pripažįsta ir garantuoja nepažeidžiamas žmogaus teises individui ar socialinėms grupėms, per kurias jo asmenybė vystosi ir reikalauja neišvengiamų politinių, ekonominių ir socialinio solidarumo pareigų išsipildymo". Bendrosios šio paragrafo klauzulės yra precizuotos vėlesniuose punktuose, kurie teigia tradicines žmogaus teises, kaip išsireiškimo ir draugijų laisves. Krikščioniškosios demokratijos teorijos kontekste dar svarbesni tie paragrafai, kurie prašoka privilegijas ir imunitetus, įrašytus tokiuose dokumentuose kaip *Bill of Rights* ar prancūzų Žmogaus teisių Deklaracijoje. Pvz. 4 paragrafas garantuoja teisę į darbą ir 32 par. sako, kad "Respublika saugoja individo sveikatą, nes tai jo pagrindinė teisė ir visuomenės interesas, ir vargšams garantuoja medicinos priežiūrą". Kiti skirsniai įsako valstybei garantuoti visiems piliečiams švietimo teisę, teisę į socialinį draudimą, teisę kurti darbo sąjungas ir streikuoti. Žinoma, nėra sunku rasti nenuoseklumų tiek itališkoje teritorijoje, tiek praktikoje. 19 par. nusako, kad "visi turi teisę laisvai išpažinti savo tikėjimą, bet kurioje laisvai pasirinktoje formoje — individualiai ar su kitais, jį propaguoti ir praktikuoti privačiai ar viešai, jei tai nereiškia ritualo, kuris priešingas viešajai moralei", bet 7 par., pripažindamas Laterano sutarčių (1929 m.) teisėtumą, padaro Katalikų Bažnyčią valstybine Italijos valstybės Bažnyčia, su visomis iš tokio statuso išplaukiančiomis privilegijomis. (Šis faktas dabar pakeistas, pasirašius naują konkordatą 1984 m., pavasarį. **Red.**). Dar daugiau, 21 par. sukelia kiek abejonių apie laisvo pasireiškimo teisę, nes policija turi plačias teises kratyti ir nusavinti laikraščius ir kitokią literatūrą. Šios teisės yra lengvai piktnaudojamos ir tokių piktnaudojimų yra buvę, kaip antai *Corriere della Sera* atvejyje, kuomet policija šį respektuojamą laikraštį kratė ir tikrino (1972 m. gegužės mėn.).

Vienintelė galima kratos priežastis buvo, kad Corriere turėjo drąsos kritikuoti kai kuriuos policijos metodus.

Ir kitose srityse galima būti skeptiku kas liečia italų teisyną. Ką reiškia išsireiškimo laisvė krašte, kuriame tokie radikalai kaip anarchistas Valpreda galėjo būti laikomas kalėjime tris metus be teismo? Ką reiškia garantuota teisė į nepriklausomą švietimą krašte, kuriame beveik visos pradžios mokyklos yra vadovaujamos Bažnyčios ir todėl pakreiptos į vieną pusę tendencingai ar ne? Ką reiškia darbo garantija krašte, kuriame nedarbas, ypač pietuose, yra endemiškas nuo pat karo pabaigos, nežiūrint visų "pietų vystymosi fondo" pastangų (*Cassa per il Mezzogiorno)*? Ką reiškia sveikatos garantijos krašte, kuris turi turbūt pačias blogiausias ligonines Europoje, (bet ironiškai turi aukščiausią gydytojų procentą visoje Europoje)? Krikščionys demokratai gali, žinoma, atsikirsti, kad ekonominės sąlygos (bent šiaurėje) yra geresnės negu bet kada anksčiau, kad Italijos ekonominis augimas nuo karo buvo labai įspūdingas (5% kasmet 1955 - 1970 m. laikotarpyje), ir pagalbinės priemonės, jei ir neišsprendė pietų Italijos problemų, tai bent gerokai prisidėjo prie pietų geroko pasikeitimo gerojon pusėn.[37] Ir nežiūrint įvairių praktinių italų konstitucijos trūkumų, bent krikščionys demokratai nesipurtė sunkaus uždavinio suredaguoti *ekonominių* ir *socialinių* teisių punktų šalia daugiau tradicinių politinių teisių. Dar daugiau, nežiūrint 1960 - 1970 m. sąvartoje buvusios socialinės ir politinės krizės Italijoje, viešosios opinijos apklausinėjimai rodo, kad maža dalelė Italijos balsuotojų (gerokai žemiau 10%) nori grįžti į politinę sistemą, kurioje nebūtų įstatymų tvarkos.[38]

Vokiečių krikščionys demokratai buvo taip pat nusistatę įtvirtinti pagrindines žmogaus teises savo konstitucijoje ir čia jiems visiškai pritarė socialdemokratai, kurie buvo net daugiau nukentėję nuo nacių kaip kiti. Tačiau dėl Parlamentinės Tarybos nuosaikaus konservatizmo, daug mažiau dėmesio kreipta į socialines ir ekonomines teises, negu į tradicines politines. (Parlamentinė Taryba suredagavo Federalinės Respublikos "Pagrindinį Įstatymą" — konstituciją. Nors krikščionys demokratai ir socialdemokratai buvo vienodai atstovaujami Parlamentinėje Taryboje, mažesnės partijos buvo daugiau konservatyvios ir tas padėjo Adenaueriui suredaguoti daugiau konservatyvią konstituciją).[39] Tačiau, jei vokiečių konstitucija yra daugiau "tradicinė" negu italų, nes pagrindinės teisės *(Grundrechte),* kurios yra garantuotos, yra daugiausiai politinės, reikia pa-

brėžti, kad tos teisės Vokietijoje yra labai rimtai traktuojamos. Teoretiškai pirmieji 19 Pagrindinio Įstatymo paragrafų yra neliečiami, tačiau praktikoje, žinoma, visa *Rechstaat* koncepcija, i.e. teisės tvarka pagrįsta valstybė, priklauso politiniam ir socialiniam kurio meto klimatui. Pirmasis paragrafas, kaip ir daugelis kitų pirmųjų 19-kos teigia, vokiečių norą atsikratyti totalitarine praeitimi: "žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį gerbti ir saugoti yra valstybės autoriteto pareiga". Trečiasis paragrafas garantuoja lygybę prieš įstatymus, nežiūrint lyties, kilimo, rasės, kalbos, tautybės ar religinių bei politinių skirtumų". Ketvirtasis skirsnis tarp kitų dalykų, garantuoja sąžininę karo tarnybos išimtį (nors 1956 m. įstatymu patvarkyta, kad tie, kurie šia teise naudojasi, privalo atlikti civilinę tarnybą vieton karinės). Kiti skirsniai garantuoja spaudos ir kalbos laisvę (par. 5), draugijų laisvę, įskaitant teisę organizuoti darbo sąjungas (par. 8 ir 9), namų neliečiamumą (par. 13) ir azilio teisę užsieniečiams (par. 16).

Kaip ir su italų konstitucija, nėra sunku surasti priekaištų Pagrindinio Įstatymo praktinei veikmei. Jei Pagrindinis Įstatymas analizuojamas krikščioniškosios demokratijos politinės teorijos šviesoje, kuri išdėstyta tokių progresyvių krikščionių demokratų kaip Jacob Kaiser ir Karl Arnold 1945 m. birželio mėn. Berlyno ir 1946 m. kovo mėn. Naheim - Huesten programose bei 1947 m. vasario mėn. Ahlen programoje, dėmesys krypsta į faktą, kad Pagrindinis Įstatymas nieko nekalba apie ekonomines ir socialines teises. Šeštasis paragrafas neaiškiai užsimena apie socialinę politiką ("kiekvienai motinai priklauso bendruomenės rūpestis ir apsauga"). Penkioliktasis skirsnis leidžia nacionalizaciją ("žemė, jos turtai ir gamybos priemonės gali būti perkelti į viešąją nuosavybę ar kitas viešai kontroliuojamas ekonomijos formas socializacijos tikslui (*Vergesellschaftunge*) įstatymu, kuris taip pat reguliuoja kompensacijos būdą ir dydį"). Antroji Pagrindinio Įstatymo dalis prasideda šiais žodžiais: "Federalinė Vokietijos Respublika yra demokratinė ir socialinė federalinė valstybė". Tačiau ne taip kaip italų konstitucija, Pagrindinis Įstatymas nieko nesako apie darbo ar streiko teises, o lygiai nieko nesako (išskyrus par. 6) apie valstybės atsakomybę socialinės gerovės srityje, kuri teoretiškai yra krikščionių demokratų prioritetas.

Ir praktiškai Pagrindinis Įstatymas neatsiekė savo tikslų. Pvz. trečiasis paragrafas kalba apie lyčių lygybę, tačiau 1970 m. dešimtmetyje Vokietijoje buvo didelis tarpas tarp vyrų ir

moterų, dirbančių tuos pačius darbus, uždarbių. Yra įvairių rasinės diskriminacijos pavyzdžių, liečiančių užsienio darbininkus (*Gastarbeiter*) 1960 m. dešimtmetyje. Spiegel žurnalo krata 1952 m. sumkiai suderinama su par. 5 garantuota spaudos laisve. Dar daugiau, par. 7 teigia, kad "nė vienas mokytojas negali būti verčiamas prieš savo valią mokyti tikybos, tačiau faktas yra, kad bet koks mokytojas, norėdamas šia teise pasinaudoti, ypač tose krašto srityse, kur katalikų įtaka švietime yra stipri, būtų paprastai mokytojo darbui neskiriamas. Pagaliau visa *Berufsverbot* operacija, i. e. valstybės tarnautojų politinis skryningas 1970 m. dekadoje, atrodo, yra prieš par. 5 garantuotą išsireiškimo ir opinijos teisę. Dar daugiau, *Berufsverbot* buvo griežčiausiai taikomas kaip tik krikščionių demokratų valdomuose kraštuose (*Laender*).[40]

Grįžtant į Pagrindinį Įstatymą, nenuostabu, kad vokiečiai, stipriai įtaigojami karčių nacių perijodo prisiminimų, buvo daugiau susirūpinę politinėmis negu ekonominėmis ar socialinėmis teisėmis. Kadangi pastarosios didele dalim buvo praleistos Pagrindiniame Įstatyme, galima prileisti, kad vokiečių konstitucija mažiau už itališkąją pabrėžia tuos pagrindinius principus, kurie turėtų būti krikščioniškosios demokratijos doktrinos šerdimi. Tačiau kas iš tikrųjų vyksta krašte, yra aiškiai svarbiau, negu kas parašyta konstitucijoje. Ir šioje srityje vokiečių pažymiai yra aukšti (gal išskyrus *Berufsverbot*), nes Federalinis Konstitucinis Teismas *(Bundesverfassungsgericht)* į savo pareigą prižiūrėti žmogaus teises žiūri daug didesniu dėmesiu negu panašus italų teismas.[41] Gal reikėtų šioje vietoje pabrėžti, kad visų kraštų krikščionys demokratai buvo stiprūs konstitucinių teismų rėmėjai, nes jie konstitucinę teisę traktuoja kaip "prigimtinės teisės" formą ir specialiai tiki, kad konstitucijose įrašytos pagrindinės žmogaus teisės viršija visas kitas teises.[42]

Nors italų konstitucija nustato konstitucinio teismo suformavimą, jis nebuvo įsteigtas iki 1956 m., tačiau nuo to meto jis yra atlikęs daug naudingo darbo, panaikindamas fašistinius įstatymus tose srityse, kur jie prieštaravo 1948 m. konstitucijoje garantuotoms žmogaus teisėms. Vokiečių federalinis konstitucinis teismas niekad nedvejojo, gindamas *Grundsgerichte*. 1956 m. jis priėmė kontroversinį sprendimą, panaikinantį komunistų partiją dėl to, kad jos tikslai buvo konflikte su demokratiniais siekiais ir Pagrindiniame Įstatyme įrašytomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis. Bet dar svarbiau, yra

buvę daug atvejų, kai teismas gynė individo teises.[43] Vienas tokis atvejis buvo 1969 m., kai teismas nusprendė ir įsakė, kad jei parlamentas nepriims įstatymo, sulyginančio "neteisėtų" vaikų teises su visų kitų vaikų teisėmis (Pag. Įstat. par. 6), žemesnieji teismai privalo ignoruoti esamus įstatymus, jei šie nesiderina su Pagrindiniu Įstatymu. Trijų mėnesių būvyje *Bundestagas ir Bundesratas* priėmė įstatymą, garantuojantį, kad daugiau nebus teisinės "neteisėtai" gimusių vaikų diskriminacijos.

Prancūzijoje krikščionys demokratai nebuvo tiek sėkmingi ryšium su konstitucinėmis žmogaus teisių srities garantijomis. 1946 m. MRP pasiūlė, kad Žmogaus Teisių Deklaracija taptų integralia konstitucijos dalimi. Krikščionys demokratai artumentavo, kad apsaugoti individą nuo galimo valstybinės jėgos persistengimo yra būtina, kad žmogaus teisės būtų garantuotos konstitucijoje ir, pagal krikščioniškosios demokratijos teoriją, jie lygiai norėjo, kad konstitucijoje būtų įrašytos profsąjungų, profesinių draugijų ir panašių socialinių grupių teisės.[44] Šalia to, turėtų būti garantuotos šeimos teisės, kartu su šeimos galvos teise laisvai pasirinkti vaiko švietimo būdą, už kurį mokės valdžia, n nežiūrint į kokią mokyklą vaikas eis — tikybinę ar pasaulinę. Tačiau pokarinėse sąlygose buvo neišvengiama, kad krikščionys demokratai negavo "idealios" konstitucijos. Net ir atmetus pirmąjį konstitucijos projektą (krikščionių demokratų, konservatorių ir radikalų patarimu) 1946 m. gegužės mėn. referendume[45] bei MRP padidinus balsuotojų skaičių (iki 27%), krikščionys demokratai žmogaus teisių klausimais visuomet buvo konstitucinio komiteto mažumoje. Vieton visa apimančios Žmogaus Teisių Deklaracijos, ketvirtosios respublikos konstitucija teturi tuo klausimu tik trumpą preambulę ir nors joje ekonominės ir socialinės teisės yra trumpai paminėtos, vadinamųjų "prigimtinių socialinių grupių" teisės nėra minimos. Nepasisekė MRP konstitucijon įglausti ir nemokamo vaikų švietimo katalikų mokyklose, nežiūrint labai ankšto balsų skirtumo — 274 vs. 272 (1946 m. rugpiūčio 28 d.). Vienas krikščionių demokratų vadų Paul Coste - Floret 1946 m. preambulę apibūdina kaip "vieną žingsnį pirmyn" nuo 1789 m. Žmogaus Teisių Deklaracijos, bet jis tikrai perdėjo, tardamas, kad ji yra "Prancūzijos politinės, socialinės ir ekonominės demokratijos laimėjimas".[46]

Penktosios respublikos konstituciją redaguojant (1958 m. vasarą), krikščionių demokratų įtaka buvo gerokai sumažėjusi. Tik

trys iš 39 konstitucinio komiteto narių buvo krikščionys demokratai. Todėl nenuostabu, kad penktosios respublikos konstitucijos preambulė neatspindėjo jų nusistatymo žmogaus teisių klausimu, bet tik skelbė "prancūzų prisirišimą prie žmogaus teisių . . . išdėstytą 1789 m. deklaracijoje ir papildytą 1946 m. konstitucijos preambule". Lygiai penktosios respublikos Konstitucinė Taryba (*Concil Constitutionnel),* krikščionių demokratų pradžioje numatyta tapti aukščiausiu konstituciniu teismu, niekuomet neįgijo galios kaip tokie vokiečių ir italų teismai, nors praktikoje, žinoma, Konstitucinės Tarybos silpnumai, buvo, palyginus, nesvarbūs, nes krašte veikė gerai įsitvirtinus administracinių teismų sistema (*Conseil d'Etat* ir *Tribunaux Administratifs*), kuri turėjo reputaciją kaip asmens teisių gynėja.

Taigi Vakarų Europos krikščionių demokratų laimėjimai žmogaus teisių ir krikščioniškųjų vertybių srityje yra pažymėtini. Praktikoje, žinoma, metų būvyje būta trūkumų ir iš krikščioniškosios demokratijos teorijos taško esama didelių skirtumų Prancūzijos, Vokietijos ir Italijos konstitucinėje teisėje ir praktikoje ypač ekonominių ir socialinių teisių srityje. Nežiūrint to, reikia visuomet prisiminti, kad teisinė tvarka yra plačiau pasklidusi Vakarų Europoje šiandien, negu buvo prieš 50 m. ir krikščionys demokratai gali teisėtai teigti, kad jie didele dalim prisidėjo prie tokios situacijos sukūrimo savo tvirta žmogaus teisių ir krikščioniškųjų vertybių politikoje gynyba.

(Bus daugiau)

Išnašos

1. S. Jacini, Storia del Partito Popolare Italiano, 24 psl.
2. B. Georges, Problems du catholicisme francais, 145 psl.
3. Specialiai žr. A. Bechel, Christliche Staatslehre, 2 tomai: 1, Grundlagen und Zeitfragen; 2, Dokumente; J. C. Bennet, Auch Christen sind Staatsbuerger: Fragen aus der Praxis der Demokratie; E. Borne, M. Bye et al., Le MRP; Cet Inconnu, nespausdintas straipsnių rinkinys liečiąs krikščioniškosios demokratijos doktriną; M. P. Fogarty, Christian Democracy in Western Europe, 1820 - 1953, II dalis; R. E. M. Irving, Christian Democracy in France, II skyrius; Otto Kress (red.) Kirche, Staat und Katholiken: Dokumentation, 1903 - 1967; R. Kotsen,, La pensee et l'action sociale des Catholiques, 1789 - 1944; H. Meier, Politischer Katholizismus, sociales Katholizismus, christliche Demokratie, Civitas, 1962, I tomas, 9 - 27 psl.; J. N. Moody, Church und Society: Catholic Social and Political Thoughts und Movements, 1789 - 1960; ir Werner Weidenfeld's Introduction to Synopse der Parteiprogramme der Christlich-Demokratischen Parteien Westeuropas.

4. G. Gonella, Il Programma della Democrazia Christiana per la Nueva Constituzione, 28 - 29 psl.
5. Cet Inconnu, 26 - 35 psl.; panašių pažiūrų yra belgas krikščionis demokratas R. Houben ypač savo La politique meconnue, 85 - 104 psl., "Reflexions sur la doctrine politique chretienne" ir "Les chretiens devant la politique".
6. Smulki ir detali personalizmo analizė yra išdėstyta E. Mounier "Le personnalisme" arba R. Houben, "Le politique meconnue", 103 - 6 psl.
7. Žr. J. Hours, La doctrine de la democratie chretienne ir 3.
8. Cet Inconnu, 29 psl.
9. Ibid.
10. Ibid., 32 psl. Taip pat žr. R. Houben, Democratie Chretienne, 1-6 psl.
11. Ibid., 34 psl.
12. Žr. žemiau.
13. R. Houben, Democratie Chretienne, 3 psl.
14. Cet Inconnu, 30 psl. Atti et Documenti della Democrazia Christiana, 1943-1967, 9 psl. ir MRP Congress, Paryžius, "Le politique generale".
15. Ši aptartis dažnai naudojama italų DC, prancūzų MRP ir belgų CVP-PSC. Pirmasis ją pavartojo DeGasperi.
16. Šio teiginio esmė buvo naudojama MRP šūkyje "La revoliution par la loi".
17. Žr. B. Gebauer ir W. Weidenfeld straipsnius leidinyje "Synopse der Parteiprogramme der Christlich-Demokratischen Parteien Westeuropas" ir R. Houben, La politique meconnue, 94 - 103 psl.
18. Žr. žemiau, 207-10 psl.
19. Žr. žemiau, 91-8 psl.
20. Žr. viršuj, 1-28 psl.
21. Žr. Synopse der Parteiprogramme der Christlich-Demokratischen Parteien Westeuropas, 8-9 psl.
22. Pacem in Terris ištraukos iš R. Houben, Le PSC Conteste, 66-7 psl.
23. Interview su Etienne Borne, 1976.
24. Christen Demokratisch Appel statutas (1976), 1 skyrius.
25. Tai yra priimta ir katalikų ir protestantų; pokalbiai su KVP, ARP ir CHU vadais, 1977 m. liepos mėn.
26. CDU Berlyno programos (1971 m.) įžanga.
27. Grundzatsprogramm der CSU (1976 m.) įžanga.
28. Cituota Leo Schwering, "Fruegeschichte der Christlich-Demokratischen Union", 223 psl.
29. Žr. žemiau, 4 ir 8 skyrius.
30. Il Programma della DC (1946 m.), 2 skyrius.
31. Žr. pvz. P. A. Allum, "Politics and Society in Post-War Naples" ir S. S. Aquaviva ir M. Santuccio, "Social Structure in Italy: Crisis of a System".
32. Interview su prof. Serra, Florencijos universitetas, 1976 m. birželio mėn.
33. Žr. Statuts du PSC, 1 skyrius ir Parti Social Chretien (Centre

de Perfectionnement des Cadres Politiques, 1976) 22-25 psl. ir CVP Kerst-programma, 1945 m., 1 skyrius.
34. Cet Inconnu, 32 psl.
35. Straipsnis L'Aube, prancūzų krikščionių demokratų laikraštyje, 1948 m. gegužės 2 d.
36. M. Einaudi ir F. Cognel, "Christian Democracy in Italy and France", 39 psl.
37. Žr. pvz. K. J. Allen ir A. A. Stevenson, "An Introduction to the Italian Economy".
38. Žr. Martin Clark ir R.E.M. Irving, "The Italian Political Crisis and the General Election of May, 1972", 198 - 223 psl. ir tų pačių autorių "The Italian General Election of June, 1976", 8 - 31 psl. Taip pat L. Graziano, "La crite d'un regime liberal-democratique: l'Italie", 259-89 psl.
39. A. J. Heidenheimer, Adenauer and the CDU, 161-168 psl.
40. Žr. pvz. K.H.F Dyson, "Anti-communism in the Federal Republic of Germany: the Case of Berufsverbot", Parliamentary Affairs, Winter, 1975, 51-67 psl. ir žemiau 143 psl.
41. Žr. W. Heyde, "The Administration of Justice in the Federal Republic of Germany" ir G. Leibholz, "The Federal Constitutional Court", Legal Essays: a tribute to Frede Casteberg.
42. Žr. M. Einaudi ir F. Cognel, "Christian Democracy in Italy and France", 49 psl. ir taip pat R. Houben, "Le politique meconnue", 32 psl.
43. Žr. 41 išnašą.
44. Žr. žemiau, 51 psl.
45. Krikščionys demokratai, konservatoriai ir radikalai pirmajam projektui nepritarė, nes jis davė perdaug galios Asamblėjai ir neužtektinai antriesiems rūmams, Respublikos tarybai.
46. Prancūzų Tautinės Asamblėjos Journal Officiel, 1946 m. rugpiūčio 20 d.

VARDYNO SANTRUMPOS

Šiame ir tolimesniuose straipsniuose dažniau sutinkamų įvairių institucijų ir organizacijų keliomis kalbomis pavadinimai ir jų santrumpos.

CDU — Christlich Demokratische Union (vokiečių)
CSU — Christlich Soziale Union (vokiečių)
CVP — Christelijk Volkspartij (olandų)
CISL — Confederazione Italiana di Sindicati Lavoratori (italų)
CFDT — Confederation Francaise Democratique du Travail (prancūzų)
CGD — Christlicher Gewerkschaftsbund Deutschlands (vokiečių)
CHU — Christelijk Historische Unie (olandų)
CDA — Christen Democratisch Appel (olandų)

CDS — Centre des Democrates Sociaux (prancūzų)
CDS — Partido do Centro Democratico Social (ispanų)
CVPS — Christlichdemokratische Volkspartei der Schweitz (šveic.)
DC — Democrazia Cristiana (italų)
DGB — Deutscher Gewerkschaftsbund (vokiečių)
ECSC — European Coal and Steel Community
EDC — European Defense Community
EPC — European Political Community
EEC — European Economic Community
EPP — European People's Party
EUCD — European Union of Christian Democrats
KFP — Kristelig Folksparti
MRP — Mouvement Republicain Populaire (prancūzų)
NEI — Nouvelles Equipes Internationales
ODCA — Organization Democratica Christiana de America
KVP — Katholische Volkspartij
NKV — Nederlands Katholiek Vakverbond (olandų)
OVP — Osterreischische Volkspartei (austrų)
PP — Partito Popolare (italų)
PSC — Parti Social Chretien (olandų)
PCS — Parti Chretien Social Luxembourg
SVP — Sudtiroler Volkspartei (italų)

PADĖKA

Pernai mirusi nuoširdi krikščionė demokratė ir Leono XIII Fondo rėmėja EMILIJA VAINAUSKIENĖ testamentu Leono XIII Fondui paliko didesnę auką. Šia proga prisimename ir jos vyrą Lietuvos laisvės kovų savanorį kūrėją, Lietuvos Krikščionių Demokratų Partijos centro komiteto narį, Mykolo Krupavičiaus artimiausią bendradarbį ir ilgametį Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos pirmininką PRANĄ VAINAUSKĄ, jų abiejų šviesiam ir brangiam atminimui dedikuodami šį "Tėvynės Sargo" numerį.

"TĖVYNĖS SARGO" LEIDĖJAI

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA — TAUTINĖS IR RELIGINĖS GYVYBĖS APRAIŠKA

PRANAS RAZGAITIS

Ištisą šimtmetį nešusi rusų caro jungą, spaudos draudimą, tikėjimo persekiojimą, alkoholizmo tvaną atlaikiusi, kėlės Lietuva laisvam gyvenimui po pirmojo pasaulinio karo. Dvidešimties metų laikotarpyje Lietuva sugebėjo pakilti iš karo griuvėsių, atsistojo Europos tautų gretose ir jau vien savo žemės reforma galinti didžiuotis pasukusi socialinės pažangos laikrodį šimtu metų į priekį. Bet įsiveržė vėl neprašytas maskolius, dvasios ir kūno skurdžius. Šiltų vietų dovanom prisisamdė sau pataikūnų, o mūsų kraštui nukalė keiksmažodį "buržuazinė Lietuva". Liepė dainuoti "pirmyn vergai nužemintieji", tik čia nebebuvo vergų . . .

Užtat reikėjo ardyti šeimas, žmones kaip gyvulius kišti į prekinius vagonus, kad tolimose vergų stovyklose laisvą žmogų perkeistų į vergą. Tuos, kurie nepasidavė, kurie nebuvo pakeičiami, sunaikino vietoje.

Pabėgome ne geresnių dienų ieškodami, ne turto kaupti, bet vedami vilties, kad netrukus krikščioniškieji Vakarai dalinsis pergale ir su mumis, sugrąžindami mums prarastąją laisvę ir nepriklausomybę. Meldėmės, kad tai įvyktų kitais metais. Antrą kartą sugrįžęs tautos priešas išvalė miškus, kaimus ir miestus. Už Lietuvą pasiryžusių mirti brolių ir sesių lavonus tampė gatvėmis, parodydami, kad žvėriui nepasiduoti reiškia sumokėti gyvybės kainą. Iš tremties 1946 m. Kalėdose šitaip prabilo į tautą prelatas Mykolas Krupavičius:

"Laimė pasitraukė iš mūsų gyvenimo kelių. Dėlto negaliu jus pasveikinti žodžiais 'laimingi sulaukę Naujųjų Metų'. Užtat prašau Dievą, kad ateinančiais metais leistų man tais žodžiais jus pasveikinti . . . Žudomai tautai reikia kurti brangiausią vertybę — žmogų. Šiais pavojų laikais, kai tautai pastatytos kartuvės, mums reikia žmonių tobulų ir pilnutinių, žmonių, jaunų siela, sveikų protu, skaisčia sąžine. . . Tik tobulas žmogus, pasirėmęs Kristumi, atlaikys ir ūžaujančias audras ir pasiliks savo Tėvynei ištikimas ir taurus vaikas . . . Lietuvių tauta, atsidūrusi mirtinų pavojų akivaizdoje, turi mokytis iš Kristaus — žmogaus tobulo žmogaus žmoniškumo savybių . . . Turim. . . tapti tvirta ir nepalaužiama atspara prieš bolševikų užsimojimus pa-

naikinti mumyse žmogų ir kartu lietuvį. Komunizmas krikščioniui ir lietuviui yra didžiausias ir pavojingiausias priešas. Jis siekia viso žmogaus. Jis nori kiekvieną jo dalelytę ne tik užviešpatauti, bet ir nudažyti savo bolševikiška spalva. Jis nenurims, kol to nepasieks. Jis pavartos visas priemones tam tikslui pasiekti. Ir mes nejuokais turim išmokti žmogiškumo savybių iš Kristaus. Tik lietuvis krikščionis, lietuvis Kristaus paveikslo žmogus, atsispirs bolševizmo užsimojimams ir išvaduos ir save ir Lietuvą iš raudonojo engėjo nagų". (Išrašas iš magnetofono juostelės).

Neišklausyta prelato Mykolo Krupavičiaus malda ir sekančiais metais, nesugrįžo laimė tautos gyveniman ir per keturiasdešimt su virš metų, tik viena išskaitome iš Kronikos lapų — kyla tvirta ir nepalaužiama atspara prieš melą, prieš žmogžvėrį; tauta kančioje išugdė naują, tobulą žmogų, kurio dvasiai palaužti nebėra jėgos. Tokiam žmogui mirtis — tik dar vienas žingsnis arčiau tautos laisvės, nes vieną kovotoją pakeičia keli.

L.K.B. Kronikos septintojo tomo įvade vysk. Paulius Baltakis, OFM, rašo, kad pirmosios bolševikų okupacijos metu vysk. Vincentui Brizgiui komunistai patarę susirasti kitą profesiją, nes už dešimties metų jis kaip vyskupas nebūsiąs reikalingas. Nejuokais komunistai to siekė. 1946 m. jie uždarė kunigų seminarijas Vilniuje, Telšiuose, Vilkaviškyje. Suareštavo vyskupus Teofilį Matulionį, Mečislovą Reinį ir Pranciškų Ramanauską. 1947 m. sušaudė vysk. Vincentą Borisevičių. Arkivysk. M. Reinys mirė Vladimirovo kalėjime, kameros sienoje įrašęs šį palaiminimą: *"Tebus pašlovinti, kurie nenusilenkia prieš neteisybę"*. 1948-49 m. laikotarpyje buvo uždaryti vienuolynai, bažnyčios paverčiamos sandėliais ir arklidėmis. Vyko masinės deportacijos į Sibirą. Trečdalis kunigų išvežti į Gulago salyną. Parapijų komitetai pakeičiami partijos kontroliuojamais vadinamais "dvidešimtukais", kurie buvo priversti pasirašyti ateistams palankias sutartis. Vysk. Karosas, paklaustas, kaip elgtis naujoje situacijoje, patarė: "Ką valdžia sakys, darykite visa priešingai ir bus gerai".

Ne visi sutiko su tokiu vyskupo pasiūlymu. Kiti manė, kad reikia prisitaikinti. Sakė — kakta sienos nepramuši. Štai Kauno - Vilkaviškio - Kaišiadorių vyskupijų valdytojas kan. Juozas Stankevičius nusileidžia režimui nurodydamas draudimą katekizuoti vaikus, nebeleisdamas vaikams patarnauti mišioms, palaikydamas draudimą kunigams lankyti tikinčiuosius. Kunigams ieškantiems ganytojiško patarimo konflikte su ateistine valdžia, replikuodavo: "kvailas buvai, nemokėjai gyventi".

Nežiūrint Kruščevo laikų atlydžio, Lietuvoje persekiojimas tęsėsi. Vienuolika kunigų ištremiami, vysk. Vincentas Sladkevičius (1959) ir vysk. Julijonas Steponavičius (1961) nušalinami nuo pareigų ir ištremiami. Nauja Klaipėdos bažnyčia, nors pastatyta pačių tikinčiųjų pastangomis ir lėšomis prisilaikant visų reikalingų formalumų, valdžios buvo nusavinta ir paversta parengimų sale. Kandidatų skaičių į kunigų seminariją valdžia ribojo 5 ar šešiais, kai kunigų mirtingumas siekė iki 30 metuose.

Prisitaikymas prie kompartijos reikalavimų didino vietinių pareigūnų, o ypač religinių reikalų įgaliotinio apetitus. Įgaliotinis pradėjęs veikti lyg jis būtų naujas caras, dievaitis. Tuo pačiu laiku sklido žinios apie Maskvos disidentų drąsius pasirodymus pareiškimais ir leidiniais. Ir Lietuvoje 1965-69 m. laikotarpyje pradėjo reikštis naujos rezistencijos daigai. Nors jau daug vėliau iš kalėjimo parašytais žodžiais Julius Sasnauskas įprasmino rezistencijos reikšmę:

"... argi mes galime surasti tikrąsias vertybes ir būti iš tiesų laimingi, niekada nepatyrę kančios, vargo, praradimų . . ? Tik kaskart patirdamas skausmą ir jį įprasmindamas žmogus gali atsinaujinti, nuvalyti sielą nuo kasdienybės apnašų ir kopti į dvasios aukštumas. . ."

Šis laiškas rašytas Juliaus Sasnausko, kurį valdžia anksčiau rado netinkamu kandidatu į kunigų seminariją. Toliau Julius Sasnauskas laiške iš koncentracijos lagerio rašė:

"O didžių idealų puoselėjimas, jų apgynimas reikalauja nuolatinės kovos, reikalauja aukos. Ir ištikimybė jiems įrodoma ne trumpalaikiu entuziazmu, bet visu gyvenimu, neretai didelių praradimų ar net gyvybės kaina".
"Kas kad mes nematome (galbūt patys ir nematysime) tų lūkesčių realizavimo; juk ir žemdirbys rudenį berdamas į dirvą sėklą, nemato savo darbo pabaigos, bet ateis pjūties metas ir geriamas su ašara grūdas virs džiaugsmu, nors gal būt jau kiti surinks derliaus dovanas".

Tokios kančia, ašarom ir net gyvybės auka palaistytos sėjos pirmaisiais daigais reikia laikyti 1968 m. religinio sąjūdžio pavergtoje Lietuvoje užuomazgą. Telšių vyskupijos kunigai Vladas Ševas ir Alfonsas Pridotkas išdrįsta kreiptis į TSRS ministrų tarybą reikalaudami pašalinti diskriminaciją prieš Bažnyčią. 63 Vilkaviškio vyskupijos kunigai reikalavo teisės kunigų seminarijos vadovybei priimti daugiau kandidatų. Tos pačios vyskupijos kunigai Juozas Zdebskis ir Petras Gubliauskas

atskirai rašė ministrų tarybai reikalaudami daugiau laisvės kunigų seminarijai.

Čekistai tokią kunigų drąsą laikė įžūlumu, vykdė tardymus ir kratas. To pasėkoje kunigams Juozui Zdebskiui ir Sigitui Tamkevičiui atšaukė kunigystės registracijos leidimus ir paskyrė prie melioracijos darbų vieneriems metams. Viena po kitos nudeginamos Sangrūdos, Gaurės ir Batakių bažnyčios.

Tuo pačiu laikotarpiu organizuojasi katalikiškasis jaunimas, dalyvauja rekolekcijose, išsivysto "Eucharistijos bičiulių" sąjūdis. Vietinių valdžios pareigūnų, mokyklų vedėjų ir mokytojų sauvaliavimas, tikinčiųjų persekiojimas ir atskirų kaltinamųjų teisių laužymas išnešamas į viešumą su pirmuoju LKB Kronikos numeriu, kuris pasirodė 1972 m. kovo mėn. 19 d. Prieš tai Jungtinėms Tautoms buvo pasiųstas pareiškimas apie vergišką Bažnyčios padėtį pavergtoje Lietuvoje. Šį pareiškimą pasirašė 17,000 piliečių. Tais pačiais metais gegužės mėn. 14 d. susidegina Romas Kalanta ir į jo šauksmą *Laisvės Lietuvai* atsiliepia jaunimas kelias dienas užtrukusiomis demonstracijomis.

Čekisto Rugieniaus pakeitimas partiečiu Kaziu Tumėnu Religinių Reikalų Patarėjo reikalams padėties nepagerino. Tais pačiais 1972 m. KGB atmestieji kandidatai į kunigų seminariją ieškojo būdų savojo pašaukimo įgyvendinimui. Iš tų pastangų išsivystė pogrindžio kunigų seminarija, kitaip dar vadinama slaptąja arba neakivaizdine. Šią seminariją baigusius kunigus partiečiai pravardžiuoja "savišaukiais" ir nepagaili jų sąskaiton įvairių šmeižtų.

Tiek Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika, tiek slaptoji kunigų seminarija laikui bėgant tampa pačiomis pozityviausiomis priemonėmis kovojančios Bažnyčios ir tautos pastangose siekiant bent tų teisių, kurios yra numatytos ir sovietinėje konstitucijoje. Kronikos leidėjai realiai žvelgė į ateitį ir niekam didelių pažadų neteikėp jausdami, jog tik Viešpaties vardu gali Kronika išeiti tarsi Dovydas prieš Galijotą. Leidėjai vylėsi paskleisti bent dešimtį numerių ir nesibaigė galimybės, kad bus režimo sugaudyti ir išskirstyti po koncentracijos lagerius jų tariamam perauklėjimui arba sunaikinimui.

Dešimčiai savaičių praėjus nuo pirmojo Kronikos numerio pasirodymo KGB jau buvo surinkusi kaltinamąją medžiagą ir 1972 m. liepos 5 d. Kronikai buvo iškelta byla. Daugybė kratų, tardymų, grąsinimų nesustabdė jos reguliaraus pasirodymo. Su šiandien mūsų pasitinkamu 7-tu tomu knygose

jau sutelkti 59 Kronikos numeriai. Pogrindis ir Vakarai jau informuojami 64-jo numerio žiniomis.

Kartu su Kronikos numeriais auga ir kalinių sąrašas. 1973 m. už Kronikos platinimą ir dauginimą buvo nuteisti Petras Pliumpa-Pliuras 8 metams, Jonas Stašaitis vieniems ir Povilas Petronis 4 metams. 1974 m. Juózas Gražys buvo nuteistas 3 metams, Virgilijus Jaugelis 2, Nijolė Sadūnaitė 6, Sergiejus Kovaliovas 10.

1976 m. Vladas Lapienis nuteistas 5 metams, o Jonas Kastytis Matulionis 2. 1977 m. Ona Pranskūnaitė gavo 2 metus, o 1980 m. Ona Vitkauskaitė pusantrų metų kalėjimo. Tais pačiais emtais nuteisti Genė Navickaitė 2 metams, Povilas Buzas pusantrų metų ir Anastazas Janulis 3 metams.

Suminėtų Kronikos knygnešių — kalinių skaičius padaugėja, kai įskaitome kovojančios Lietuvos aktyviuosius pogrindžio veikėjus, kurie straipsniais ar pamokslais skelbdami tiesą, valdžios buvo laikomi šmeižikais arba kurie ir per ilgus įkalinimo metus nepasidavė režimo perauklėjimui. Toji tvirta ir nepalaužiama atspara prieš bolševikų užsimojimus mums žinoma iš Kronikos kaip veikla ir kančia eilės moderniųjų didvyrių, tarp kurių yra kunigai Svarinskas, Tamkevičius, Zdebskis, Šeškevičius ir pasauliečiai — Viktoras Petkus, Balys Gajauskas, Vytautas Skuodis, Gintautas Iešmantas, Mečys Jurevičius, Vytautas Vaičiūnas, Povilas Pečeliūnas, Antanas Terleckas, Julius Sasnauskas, dr. Algis Statkevičius, Jonas Sadūnas, Petras Paulaitis, dr. Jonas Kazlauskas, Justinas Gimbutas, Liudvikas Simutis, Jadvyga Bieliauskienė, Angelė Ramanauskaitė ir kt.

Šių aktyvistų pastangas po įvairiais pareiškimais valdžiai remia šimtai ir tūkstančiai lietuvių savo parašais. Drąsiųjų lietuvių, nes kiekvienas parašas reiškia jei ne tardymą, tai mažiausia nepatikimumo dėmę. Klaipėdos bažnyčiai atgauti buvo surinkta 150,000 parašų!

Tokiais daviniais Kronika atveria pasauliui faktinąją padėtį krašte. Ji parodo, kad laisvės troškuliu dega ne keli aktyvistai, bet ištisos gyventojų masės.

Jei pirmosios okupacijos partizanai siekė nepriklausomybės atstatymo ir diktatūros nušalinimo, tai dabartinis Lietuvos pogrindis tesiekia sau teisių išsikovojimo režimo teisinės santvarkos ribose. Todėl kaltinamieji griežtai atmeta jiems primetamą kišimąsi į politiką. Istorinių faktų kėlimas nėra politika, bet tų faktų nutylėjimas ar jų iškraipymas gali būti politikos įran-

kiais. Reikalavimas konstitucijoje garantuotų teisių nėra politika. Politikieriais greičiau yra jų prokurorai, kurie prisigalvoja naujų nuostatų tuos konstitucinius paragrafus apeiti, kad galėtų savo ideologija ir nuostatų galia pažaboti kitaip galvojančius. Tokia politika draudžiama ir sovietinėje konstitucijoje. Štai LTSR konstitucijos str. 32 sako:

"Lietuvos TSR piliečiai yra lygūs prieš įstatymus nepriklausomai nuo kilmės, santykio su religija, užsiėmimo rūšies ir pobūdžio".

Str. 47:

"Persekioti už kritiką draudžiama. Asmenys, persekiojantys už kritiką, traukiami atsakomybėn".

Str. 48:

"Sutinkamai su liaudies interesais ... Lietuvos TSR piliečiams garantuojamas žodžio, spaudos, susirinkimų, gatvės eitynių ... laisvės".

Str. 50:

"Lietuvos TSR piliečiams garantuojama sąžinės laisvė".

1948 m. gruodžio 10 d. Sovietų Sąjunga pasirašė Jungtinių Tautų priimtą Visuotinę Žmogaus Teisių Deklaraciją, kuri sako: "Kiekvienas žmogus turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; šita teisė apima laisvę keisti savo religiją bei įsitikinimus ir laisvę išpažinti savo religiją bei įsitikinimus tiek pavieniui tiek kartu su kitais viešai ar privačiai, mokant, dalyvaujant pamaldose ir atliekant religines apeigas". (Str. 18).

Helsinkio baigiamajame akte, kurio signataru yra ir Sovietų Sąjunga, pabrėžiama:

" ... dalyvaujančios valstybės pripažins ir gerbs asmens laisvę išpažinti vienasmeniškai arba bendrai su kitais religiją arba tikybą, veikiant pagal savo paties sąžinę ... (7-tas skyrius).

Kronikos II tomo, 180 psl. yra šitokia L. Brežnevo kalbos, pasakytos XXIV-me partijos suvažiavime, ištrauka:

"Teisės įstatymo gerbimas turi tapti asmeniniu kiekvieno žmogaus įsitikinimu. Tuo labiau tai liečia pareigūnų veiklą. Bet kokie mėginimai nukrypti nuo įstatymo arba jį apeiti, kad ir kuo jie būtų motyvuojami, negali būti pakenčiami. Negali būti pakenčiami ir žmogaus teisių pažeidimai, piliečių orumo menkinimas. Mums, komunistams, humaniškiausių idealų šalininkams, tai principo reikalas".

O dabar pažvelkime į medalio antrąją, lietuvišką pusę. LTSR ATP (Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausios Tarybos Prezidiumas) 1976 m. liepos 26 d. priėmė

"Religinių Susivienijimų Nuostatus", pagal kuriuos (santrauka, ne pažodinis tekstas):

"a) ... religinė bendruomenė privalo registruotis per vietos vykdomąjį komitetą, su šio pritarimu LTSR Ministrų Taryboje, kuri per Religinių Reikalų Tarybą užregistruoja Sovietų Sąjungos Ministrų Taryboje. Bet kuri iš šių institucijų gali prašymą sulaikyti ir atmesti.
b) ... religinės bendruomenės nariais gali būti ne jaunesni kaip 18 metų amžiaus.
C) ... turtas perduotas, įsigytas ar paaukotas yra pagal sutartį skirtas kulto naudojimui, bet priklauso valdžiai.
e) ... visuotini religinių bendruomenių ir tikinčiųjų grupių susirinkimai (išskyrus pamaldas) vyksta ... partijos vykdomajam rajono komitetui leidus.
f) ... visuotinis tikinčiųjų susirinkimas iš savo narių tarpo atviru balsavimu išsirenka vykdomuosius organus. Rajono vykdomasis komitetas turi teisę nušalinti bet kurį tikinčiųjų vykdomojo komiteto narį.
g) ... kunigams leidžiama atlikti kulto apeigas tik jų aptarnaujamos religinės bendruomenės teritorijoje ir bažnyčioje.
h) ... religinėje bendruomenėje įvairios funkcijos atliekamos paskirų asmenų, bet ne bendruomenės, kaip juridinio asmens".

Palyginus šiuos pavergtosios Lietuvos ministrų pagamintus nuostatus su Brežnevo konstitucijos paragrafais siūlosi aiški išvada: religinių susivienijimų nuostatai turi tarnauti visiškam religijos ir tikinčiųjų pažabojimui pagal rajono vykdomojo komiteto užmačias, o visi kiti sovietinės Sąjungos konstituciniai ir sutarčių paragrafai tarnauja viešosios opinijos palankumui užsitarnauti ir vergijos apraiškom pridengti.

Skaudžiausia, kad šiame klaidinimo darbe talkina ir parsidavę kunigai. Štai Vilniaus arkivyskupijos valdytojas Msgr. Česlovas Krivaitis 1975 m. vasario 20 d. New Yorke taip kalbėjo korespondentams (citata Kronikoje iš "Tiesos"):

"Tarybų Lietuvos tikintieji turi visas sąlygas praktikuoti religiją. Nei jie, nei jų vaikai nėra persekiojami už savo įsitikinimus. Mes dvasiškiai turime visas sąlygas savo darbui".

Kauno kunigų seminarijos rektorius kun. dr. V. Butkus "Moscow News" savaitraščiui 1976 m. birželio ir liepos mėnesiais atsakė į klausimus. Čia pateikiame to pokalbio santrauką:

1. Priešiška propaganda skleidžia prasimanymus apie Bažnyčios padėtį Tarybų Lietuvoje. Kaip yra iš tiesų? Lietuvos ir Tarybų Sąjungos

piliečiai naudojasi sąžinės laisve. Kiekvienas yra laisvas eiti į bažnyčią, melstis namuose, puošti namus kryžiais.
2. Ar sumažėjo parapijų ir vyskupijų skaičius, kunigų skaičius? Parapijų ir vyskupijų skaičius tas pats. Kunigų — tik kiek sumažėjo, kiek per karą pasitraukė iš Lietuvos.
(Po eilės propagandinių pareiškimų, seminarijos rektorius dar pridėjo: "Visa tai griauna reakcionierių spaudos prasimanymus užsienyje. Kaip matote Katalikų Bažnyčios padėtis Lietuvoje ir kitose tarybinėse respublikose visiškai nepanaši į tą, kurią rodo dalis vakariečių spaudos").

Vėliau Leipcigo bažnyčios rektoriaus paklaustas kodėl taip mažai studentų kunigų seminarijoje (tik 26 šešioms vyskupijoms), kun. Butkus atkirto "mums užtenka". Tą patį dr. Butkų partija nusiuntė ir į 1982 m. Maskvos taikos konferenciją (kartu su vysk. Poviloniu ir prel. Mažonavičium).

Prie valdžios prisitaikiusių ordinarų laikyseną pavaizduoja Kronikoje aprašytas susitikimas tarp ministrų tarybos pirmininko pavaduotojo A. Česnavičiaus, religinių reikalų čekisto Anilionio ir vyskupų. A. Česnavičius, išvardinęs slaptuosius kunigus, išvadinęs juos gobšais, nusikaltėliais, nemokšomis, įdomavęsis kas juos galėjęs įšventinti. Į tai vysk. Krikščiūnas skubėjęs greit pasiteisinti: "aš tikrai nešventinau, nešventino vysk. L. Povilonis, nešventino ir vysk. V. Sladkevičius". Vėliau jis skundėsi, kad veikėjai apšaukę juos raudonais. Šantažuoją juos ir kitus kunigus. Jį įdomavo, kas finansuoja veikėjus. Katalikų komiteto spalvotos nuotraukos kainuojančios po du rublius, o dalinamos veltui.

Be abejo Kronika lauktų, kad čia atpasakojamo susitikimo atveju vyskupas atkreiptų pareigūnų dėmesį į tai, kad pašaukimai į kunigus neturi būti kontroliuojami kompartijos, kad kandidatai seminarijon atrenkami ne pagal pašaukimo tinkamumą, bet pagal lojalumą partijai.

Kur šitokiam ordinarų elgesy baigiasi Vatikano politika, kur prasideda pragmatinė politika, kur prisisaikymas, kur kolaboravimas bažnyčios ir religijos sunaikinime yra sunku spręsti. Todėl Kronika savo pagrindine užduotim ir laiko faktų stskleidimą, o asmenį užkliudo daugiausia tik ten, kur jis sąmoningai prasilenkia su tiesa, skelbia melą. (Vysk. Krikščiūnas prieš porą metų paties Popiežiaus buvo iš pareigų atleistas. **Red.**).

O dabar leiskime Kronikai vesti mus per teismų sales ir išgirsti balsą tų, kurie mums tik iš šventųjų gyvenimo su-

vokiama dvasios didybe stoja prieš savo tautos pilotus ir pareiškia niekada nenusilenksią prieš neteisybę.

Anastazo Janulio ir Povilo Buzo byla. Prokuroras Bakučionis siūlo teismui nubausti Janulį 7 m. sunkiųjų darbų kalėjimo ir 5 m. tremties, o Buzą 3 m. sunkiųjų darbų kalėjimo ir 2 m. tremties už tai, kad dauginę ir platinę LKB Kroniką, "Aušrą", "Rūpintojėlį" ir "Lietuvos Archyvą". Į teisėjo klausimą ką žadąs daryti ateityje, Janulis atsakė: "Pirmiausia atsėdėsiu kiek gausiu, o po to vėl kovosiu . . . , jei dar gyvas grįšiu". Janulis neprisipažino nusikaltęs. Kronika kovojanti prieš tikinčiųjų persekiojimą ir kaip vienintelė katalikų savigynos priemonė esanti labai reikalinga. Prokuroras Bakučionis ir šioje byloje didžiausiu šmeižtu laikė teisiamųjų teigimą, kad Lietuva 1940 m. buvusi okupuota ir priversta jungtis į Tarybų Sąjungą. Janulis primena prokurorui, kad nežiūrint konstitucijoje pažadėtų lygių teisių, tikintiesiems neprieinama nei televizija, nei radijas, nei spauda ir todėl kitos išeities nėra kaip toliau platinti pogrindžio spaudą. Savo gynybos kalbą Janulis baigia maldos žodžiais: "duoti ir neskaičiuoti, kovoti ir nežiūrėti žaizdų, dirbti ir neieškoti poilsio, aukotis ir negalvoti apie atlyginimą, o atlyginimas už tai tebūnie tobulas išpildymas Tavo (Viešpatie) šventos ir dieviškos valios".

Onos Vitkauskaitės ir Genovaitės Navickaitės teisme jos buvo kaltinamos LKB Kronikos dauginimu ir platinimu. Teismas laiko sekančius Kronikos raštus šmeižtu: apie Ribbentropo - Molotovo paktą dėl Pabaltijo pasidalinimo, apie Lietuvos priverstinį įjungimą į Tarybų Sąjungą, straipsnis apie Lietuvos patriotų lavonų išniekinimą miestų gatvėse pokario metais, apie nekaltų žmonių trėmimą į Sibirą. Kaltinamosios neprisipažino kaltomis, nes visada ieškojo tik teisybės ir niekada neužsiėmė šmeižtais.

"Ir Kristus nekaltai kentėjo ant kryžiaus, buvo visų paniekintas ir apšmeižtas. Laisvė, žinoma, visiems brangi, tačiau jei būsiu nuteista, tai savo kančią paaukosiu už Lietuvos ateitį, už Lietuvos jaunimą, kad jis būtų geras, kad visi mylėtų vieni kitus ir kad kiekvienas galėtų laisvai gyventi ir tikėti".

baigė savo gynybos kalbą Ona Vitkauskaitė, nubausta 1.5 m. kalėjimo. G. Navickaitė gavo 2 metus kalėjimo.

Vytautas Vaičiūnas nubaustas 2.5 m. sunkiųjų darbų kalėjimo už tai, kad aktyviai dalyvavo eisenoje iš Tytuvėnų į Šiluvos atlaidus. Savo gynybos kalbą jis baigė šiais žodžiais:

"Aš tikiu į Dievo Apvaizdą galingą. Tikiu, kad ir mano mažutė auka — kelionė, į kurią išleisdama žmona kryžiumi laimino, nepražus, o bendroje pynėje su Lietuvos kankiniais ir šventaisiais vienybėje su Kristaus kryžiaus auka pavers amžinojo Teisingumo skaistinimo kovos sekme. Aš didžiuojuos šios eisenos dalyviais, ypatingai jaunimu. Tai pirmieji pavasario žiedai, žibutės, pražydusios dar sušalusioje žemėje, artėjančios derlingos vasaros pranašai".

1980 m. pabaigoje įvyko trijų intelektualų: **Vytauto Skuodžio,** universiteto docento, žurnalisto **Povilo Pečeliūno** ir mokytojo **Gintauto Iešmanto** teismai. Visi apie 50 m. amžiaus. Prokuroro Bakučionio pateikta kaltinamoji medžiaga parodė, kad teisiamieji gamino, daugino ir patys rašė į pogrindžio spaudą, kuri iškreiptai ir šmeižiančiai rašanti apie tarybinį gyvenimą. Visi teisiamieji atsisakė pasiūlytų advokatų ir gynė patys save. Prašė, kad teisėjas siūlomus advokatus pakeistų nepartiniais, bet prašymas buvo atmestas.

Vytautas Skuodis, kaip ir kiti teisiamieji, savo gynybos kalboje atsakė į kaltinimus atremdamas melą. Jis pareiškė tokias mintis. Norėdami išvengti karinės tarnybos nepageidautinoje armijoje, daug Lietuvos sūnų išėjo į miškus slėptis nuo prievartos — jie buvo pavadinti banditais. Tėvynę mylėti ir jausti jos kančias turėtų kiekvienas sąžiningas jos pilietis . . .Tuo būdu prokuroro (Bakučionio) kaltinimas, kad nelegalioje literatūroje liaupsinami nuteisti "buržuaziniai nacionalistai" yra šmeižtas. Kad Lietuva dėl aneksijos tapo Rusijos dalimi, nėra abejonių. Kad rusinama — taip pat akivaizdu. Rusų kalba dėstoma nuo pirmos klasės ir net darželiuose. Filosofijos studijos man padėjo sugrįžti į Katalikų Bažnyčią, nors prieš tai apie 15 metų buvau indiferentu. Dabar esu tvirtai tikintis Katalikų Bažnyčios narys. Nei "Alma Mater", nei "Perspektyvose", kurių leidyba ir dauginimas man inkriminuojami, nieko šmeižikiško nėra. Visa nelegali literatūra kelia idėjas pagerinti esamą visuomeninę būklę, kritikuoja, bet nesiekia pakirsti santvarkos pagrindus. Prokuroro kaltinimas baisus (6 m. sunkiųjų darbų kalėjimo ir 5 m. tremties), tačiau išgirdęs ir mirties nuosprendį, sutikčiau jį ramiai, kaip Lietuvos sūnus, kurio gyvenimas priklauso tėvynei ir jos žmonėms. Baigiau. (Skuodis buvo nuteistas 7 m. s. d. kalėjimo ir 5 m. tremties, Iešmantas 6 m. s. d. kalėjimo ir 5 m. tremties ir Pečeliūnas 3 m. s. d. kalėjimo ir 5 m. tremties).

Tiesa jus išvaduos — šiais žodžiais raminosi save Povilas

Pečeliūnas, prisimindamas neužtarnautą bausmę. "Yra didesnių dalykų už laisvę — tai tiesa" — sakė teologas prof. Harnak.

Prof. Juozas Brazaitis pirmojo Kronikos tomo įvade įžvalgiai aptarė ypatingą LKB Kronikos svarbą ir jos įtaką. Tada buvo pastebėta, kad kova dėl tikėjimo Lietuvoje iš tikrųjų yra kova dėl vaikų, dėl jų sielų. Kitoje vietoje tame pačiame įvade prof. Brazaitis iškėlė senesniųjų žmonių ir ypatingai moterų nuopelnus talkinant kunigams tikėjimo tiesų mokyme. Dešimčiai metų praslinkus nuo pirmojo tomo pasirodymo jau pastebimas žymus pasikeitimas. Kronikos puslapiai pilni jaunų žmonių drąsos pavyzdžių. Skaitome kaip 30 mokinių vidurinės mokyklos klasėje 25 pakelia rankas atsiliepdami į klausimą, kas eina į bažnyčią. Keli pavyzdžiai rodo, kad žiauresni mokytojai nudrasko nuo kaklo medalikėlius, sumažina elgesio pažymius už bažnyčios lankymą. Kitur vėl, mokytojui pradėjus pajuokti Dievą ir tikėjimą, delnais užsidengę ausis pradėjo garsiai kalbėti. Kariuomenėn pašauktas jaunuolis, atsisako duoti kario priesaiką; jis prisiekti sutinka tik Dievui. Patys partiečiai savo pranešimuose tvirtina, kad į Šiluvos atlaidus susirenka daug jaunimo. KGB ėmėsi net tokių priemonių, kaip paskelbimo apylinkėje "kiaulių maro", norint sulaikyti tikinčiųjų tūkstantines minias, keliais ir takeliais plaukiančias į atlaidus. Savo susirūpinimą KGB išreiškė pastaba, kad ir Lenkijoje viskas prasidėjo nuo rožančiais. LKB Kronika ir po jos pasiskelbęs Tikinčiųjų Teisėms Ginti Katalikų Komitetas yra tie pagrindiniai centrai, iš kurių tiek jaunimas, tiek apskritai tikintieji semiasi sau dvasinio atgimimo paspirties.

Religinių reikalų įgaliotinio pavaduotojas Juozėnas paskaitoje būsimiesiems propagandistams kalbėjo apie Katalikų Bažnyčios padėtį. Aktyviuosius kunigus jis vadina ekstremistais ir jų esą apie 50. Apie tuos kunigus esąs susibūręs moterų aktyvas, apie 300, dalis jų su aukštuoju mokslu. Šiluvoje susirenka virš 20,000 žmonių, kuriems kalba ekstremistai kunigai. Daug mokinių lanko bažnyčias. Mokytojai savo netaktišku elgesiu iššaukią konfliktus su tėvais; vaikas verkia, motina bėga pas kunigą, o tas į Kroniką. Reikia dirbti su tėvais. 41% gyventojų krikštija vaikus, 35% laidojami su bažnytinėm apeigom, 22% jaunavedžių tuokiasi bažnyčioje, 22,000 iki 23,000 paauglių kasmet priima pirmąją komuniją ir Sutvirtinimo Sakramentą. Krašte yra užregistruota 1,200 vienuoliaujančių moterų, kurių skaičius kasmet auga po 10%. Gali būti dar toks pats skaičius neužre istruotų. Lektorius piktinosi, kam žmonės nesutinka vie-

šai pasisakyti prieš kunigus. Šie daviniai buvo perduoti 1982 m. ir 1983 m. paskaitose ir lektoriaus pareiškimu jie gauti iš dvasininkijos ir, jo nuomone, žymiai sumažinti. Nežinia kiek džiaugsmo lektorius turėjo patyręs, kad su savo žiniom pateko į Kroniką, bet jo susirūpinimas ir Kronika, ir TTGKK bei augančia bažnyčios įtaka virsta tiesos skleidėjų darbo įvertinimu.

Bažnyčios vaidmenį tiesos sargyboje gražiai įvertina žydas mokslininkas Albertas Einšteinas:

"Aš niekada nesidomėjau Bažnyčia, bet dabar jaučiu jai didelę pagarbą ir palankumą, nes tik viena Bažnyčia turi drąsos ir ištvermės ginti tiesą ir žmogaus laisvę.

Virš 40 metų ateistinė propaganda siekia mūsų Lietuvoj perkeisti žmogų, išrauti iš jo širdies meilę savo kraštui, jau nuo darželio dienų pradeda brukti ir svetimą kalbą, ir svetimu dienų garbinimą; jau kelias kartas absolventų išleido iš savo sistemos aukštųjų mokyklų; elitą, kuris turėtų tautai vadovauti, ją vesti, išblaškė, nepaklusniuosius alkiu ir belaisve baudžia, o vis dėlto Kronika mums atskleidžia nuostabų mūsų tautos atsparumą. Nežiūrint gyvybės aukų, nežiūrint vergijos pančių, nežiūrint, kad trečdalis ar daugiau tautos prarado tautinę savigarbą, daugelis iš jų nusižmogino ir tarnauja pavergėjui engėjo vaidmenyje, nežiūrint visų tų aplinkybių Kronika atskleidžia mums pergalės viltį.

Tiek čia prabėgom suminėtais pavyzdžiais, tiek šiandien pas mus ateinančios Kronikos 7-me tome iškeltais faktais, Kronika mums perduoda ryškų vaizdą apie tautinės ir religinės sąmonės gyvastingumą pavergtoje Lietuvoje. Golgotos kelio galo dar nesimato, bet juo keliaujantieji neabejoja artėjančiu Velykų rytu ir Tautai, ir Bažnyčiai.

"Žudančiai tautai reikia kurti brangiausią vertybę — žmogų. Šiais pavojų laikais, kai tautai pastatytos kartuvės, mums reikia žmonių tobulų ir rinktinių, žmonių jaunų siela, sveikų protu, skaisčia sąžine . . . Tik tobulas žmogus, pasirėmęs Kristumi, atlaikys ir ūžaujančias audras ir pasiliks savo tėvynei ištikimas ir taurus vaikas". (M. Krupavičius).

Kronikos puslapiai jau išpuošti tokių taurių sielų pavyzdžiais.

Kronika nelaukia iš mūsų Gulago tarnybos. Ji, surinkusi galimai tikslesnius davinius apie žmogaus teisių pažeidimus, laukia mūsų pagelbos ją platinant laisvajame pasaulyje. Ji yra

PLANUOJANT ATEIČIAI

Kai kurios pastabos ryšium su galima Europos Saugumo Konferencija ir Lietuvos interesais

VYTAUTAS VAIČIULIS

Planuoti ateičiai turbūt reikia ypatingo įgudimo ar įstatyminio privalomumo. Kitaip, atrodo, žmonės tokio planavimo purtosi, tardami, kad jis nei reikalingas, nei naudingas, o pagaliau ir išlaidus. Geriau laiką ir pinigus tausojant, sunaudoti juos šiandieniniams uždaviniams spręsti. Nėra ši mintis visiškai niekinė, nes šiandieninės problemos nėra ką menkesnės už ateinančias. Tačiau lygiu būdu nėra ir ateities problemos tokios menkos, kad nereikėtų jomis domėtis.

Iš tikrųjų, visos rimtos institucijos ir organizacijos ateičiai ruošiasi ir planuoja. Kai kurios net visai rimtai. Štai universitetai seka vaikų gimimo kreives planuodami būsimų studentų skaičių, reikalingumą klasių, laboratorijų ir t.t. Pramonės įmonės planuoja jų produktų paklausą remiantis gyventojų skaičium, konkurentų produkcija ir pan. Prekybos firmos projektuoja vienų ar kitų produktų paklausą, galimas kainas, madų ir stilių įtaką ir t.t. Įvairiose margo gyvenimo srityse tam tikri žmonės šioje ateities planavimo srityje specializuojasi ir joje dirba pasiekdami vienokių ar kitokių, dažnai visai neblogų rezultatų.

Ir politiniame veikime bei valstybiniame darbe planavimas

---

pats galingiausias ginklas, mūsų brolių ir seserų kančia užgrūdintas kovoje už žmogaus teises.

Laiške arkivysk. Marcinkui Lietuvos kunigų ir tikinčiųjų vardu Kronika tarp kitko rašė: "Šią sunkią valandą mums labai reikia pasaulio viešosios opinijos pagelbos". Palyginkime jų auką ir kančias su savo pastangomis.

Baigiu prof. J. Brazaičio žodžiais:

"Kiekvienas kas Kronikas rimtai paskaito ir susimąsto, kas ima jos informacijas skleisti, netiesioginiai yra tos kovos dalyvis".

Paskaita, skaityta Kronikos 7-ojo tomo pristatyme Clevelande lietuvių visuomenei 1985 m. sausio 27 d.

ateičiai yra labai svarbus faktorius. Ir ne tiktai krašto ekonomijos sektoriuj, bet gynyboj, užsienio politikoj, neišskaičiuojamose socialinėse programose, kelių tiesime, erdvių užkariavime, sveikatingumo srityje, etc.

Planavimas ir mūsų laisvinimo veikloje neturėtų būti paskutinėje vietoje. Buvo metas, kai prie VLIKo veikė Lietuvos atstatymo komisija, kuri yra atlikusi gražių darbų. Deja, po kurio laiko ir planuotojai, ir pats VLIKas neatsispyrė kritikai, kad tokis darbas nėra prasmingas, yra išlaidus, nereikalingas, tad geriau neeikvoti jam laiko ir pinigų. Ne vieną kartą buvo ir spaudoje iš jo pasišaipyta. Na, o pajuoka yra stiprus ginklas. Taip ateities planavimas ir užsimetė. Ypač kai vienu metu buvo labai populiarinama mintis, jog mūsų pastangos čia, išeivijoje, yra bergždžios, nes Lietuva ir pati išsilaisvins, ir pati susitvarkys savo ateitį.

Iš perspektyvos atrodo, kad tokią mintį galėjo pasėti ir remti gal net Lietuvos okupantas ar jo statytiniai, nes ji jiems tarnaujanti. Tokią mintį priėmus už gryną pinigą, išeivija nurimtų, o tai okupantui būtų tik didelis džiaugsmas.

Visas reikalas vėl pakrypo į geresnę pusę, kai kuriems bėgliams iš Lietuvos labai tvirtai ir nedviprasmiškai pasisakant už išeivijos pastangas, ypač tose srityse, kuriose pavergtoji tauta negali imtis iniciatyvos (Dr. Ėringis, Dr. Štromas ir kt.). Viena iš tų sričių kaip tik ir yra prasmingas ateities planavimas ir jai ruošimasis, naudojant neišsibaigiančiais laisvojo pasaulio resursais ir visai neblogais ryšiais su pavergtąja tauta. Ši labai teisinga ir prasminga sritis bei kryptis nuramino ir kai kuriuos kritikus, kurie pamatė tokios krypties raciją. Tiesa, yra ir šiandien kritikų, kurie ir toliau laikosi savo nusistatymų, tačiau tai jų privilegija, kaip ir mūsų privilegija yra nekreipti į juos dėmesio.

Mums atrodo, kad iš tikrųjų yra reikalo į kai kuriuos klausimus jau šiandien gilintis, juos studijuoti, kaupti medžiagą išvadoms paremti, versti ją į svetimas kalbas ir net atskirais tomais leisti, kad ja būtų galima pasinaudoti ir šiandien, ir bet kada ateityje. Mums lygiai atrodo, kad tokio analitinio, studijinio darbo jau šiandien turėtų imtis VLIKas, sudaręs tam reikalui organą komisijos, instituto ar kitokio pavidalo. Tokiame organe turėtų niekeno netrukdomi dirbti įvairių sričių ir klausimų specialistai finansiniai remiasi Tautos Fondo ir specialių tik tam reikalui sukauptų lėšų.

Tokis darbas, studijos, galėtų ir turėtų būti taip sutvar-

kytas, kad jis nebūtų kažkas pakabinto tarp dangaus ir žemės, bet labai konkrečių uždavinių sprendimas, kurio vaisiais jau galėtume naudotis dabar. Pvz. Lietuvos sienų klausimais studijos, išleistos anglų, vokiečių ir gal kitomis kalbomis, būtų ne tik naudingos ateityje, bet ir šiandien, tiek mūsų pačių nuomonėms formuoti, tiek kitataučius įtikinti mūsų bylos tikrumu ir teisingumu.

Iš kitos pusės, egzistuoja ir visa eilė sutarčių, kurias Lietuva buvo sudariusi su kitomis valstybėmis. Tų sutarčių tekstai su visais reikiamais priedais ir analize bei komentarais turėtų būti sukaupti ir gal, kad ir ribotu tiražu, išleisti.

Konkrečiai mums reikėtų padirbėti eilėje sričių, sukaupti reikiamus dokumentus ir paruošti aiškinamąją medžiagą.

1.

1939 m. rugpiūčio 23 d. J. Ribbentropo ir V. Molotovo pasirašytas non-agresijos paktas tarp Vokiečių Reicho ir Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos yra niekinis ir turėtų būti taip paskelbtas. Lygiai niekinis yra tos pačios dienos Slaptas Pridėtinis Protokolas, kuriuo abi šalys dalinasi įtakos sferomis Baltijos valstybių (Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos) teritorijose.

Niekiniai yra ir kiti to meto sovietų - vokiečių susitarimai: 1939 m. rugsėjo 28 d. slaptas pridėtinis protokolas, kuriuo pakeičiamas 1939 m. rugpiūčio 23 d. susitarimas, liečiąs Lietuvos valstybės priskyrimą Vokietijos įtakos sferai, ją "perleidžiant" Sovietų Sąjungos įtakos sferai ir 1940 m. liepos 10 d. slaptas protokolas, pasirašytas vokiečių ambasadoriaus Maskvoje grafo von der Schulenburg ir Liaudies Komisarų Tarybos pirmininko V. Molotovo. Šiuo protokolu Vokietija atsisako bet kokių pretenzijų į Lietuvos teritoriją, už ką Sovietų Sąjunga jai užmoka 7.5 mil. aukso dolerių arba 31.5 Reichsmarkių.

Argi reikia didesnio pasityčiojimo iš tarptautinės teisės, atskirų kraštų suvereniteto, tarptautinių konvencijų ir tarpvalstybinių sutarčių, kaip šios rusų - vokiečių sutartys? Mums, tad, būtina jas visuomet ir visur kelti kaip niekinius dokumentus ir stengtis, kad laisvojo pasaulio kraštai nuo tokių susitarimų atsiribotų.

Mes turėtume kruopščiai surankioti anuomet galiojančias tarptautines konvencijas, bei tarptautinės teisės klausules ir jomis remiantis įrodyti, kodėl tos sutartys buvo ir yra niekinės,

žiūrint iš moralinio taško, bet lygiai negaliojančios, nes laužančios ar tarpusaves ankstesnes sutartis, ar tarptautinę teisę.

Tokie dokumentai turėtų turėti ir gerus, šaltiniais paremtus komentarus, kurie patvirtintų Lietuvos bylos teisingumą ir teisėtumą.

2.

Tolygiai 1939 m. spalio 10 d. tarpusavio pagelbos sutartis tarp Lietuvos Respublikos ir Sovietų Sąjungos laikytina negaliojančia, nes sudaryta po 1939 m. rugpiūčio 23 d. gėdingo pakto tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos. Pastaroji sutartis buvo pasirašyta Lietuvai padalinti ir pavergti, o ne jai pagelbėti. Mes negalime ir neturime pripažinti jokių sutarčių po 1939 m. rugpiūčio 23 d., kurios kenkia Lietuvos interesui.

Lygia prasme tokie tarptautinių santykių pažeidimai kaip Lenkijos ultimatumas dėl santykių atnaujinimo, ar Vokietijos Klaipėdos anšlusas, ar pagaliau sovietų įgulų įvedimas ir eventuali okupacija yra niekiniai ir neturį įstatymo galios.

Mums reikėtų lygiai dokumentuoti ir tarptautine teise paremti vokiečių okupacijos neteisėtumą ir ypač okupuoto krašto piliečių ir institucijų neatsakomybę prieš tarptautinę teisę. Tas ypatingai svarbu jau šiandien, kai ne vienas lietuvis yra teisingumo departamento, konkrečiai OSI, persekiojamas dėl užimtos administracinės tarnybos vokiečių okupuotoje Lietuvoje.

Iš kitos pusės mes turėtume laikyti 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos - Sovietų Sąjungos taikos sutartį teisėta ir galiojančia, ir jos nuostatus privalomus abiems šalims. Mes neturime leisti sovietams jų sudarytas sutartis interpretuoti, kada ir kaip jie nori. Jiems turi būti aiškiai pasakyta, kad jų susitarimai su kitomis valstybėmis, padaryti abiems šalims laisvai į tokius pasitarimus einant, yra galioją ir įpareigoją.

Galiojančiu ir saistančiu laikytinas ir 1926 m. rugsėjo 22 d. non-agresijos paktas bei jo atnaujinimai, pasirašyti 1931 m. gegužės 6 d. ir 1934 m. balandžio 4 d. Kaip 1920 m. taikos sutartyje, kuria Sovietų Sąjunga pripažino Lietuvos nepriklausomybę bei visiems laikams atsisakė visų suvereninių teisių į Lietuvą, taip ir 1926 m. sutartyje Rusija iškilmingai pasižadėjo respektuoti Lietuvos suverenitetą ir jos teritorinį integralumą bei neliečiamumą visuose atvejuose bei susilaikymą nuo jėgos vartojimo. (Žr. 2 ir 3 skyrius).

3.

Mes turime lygiai aiškiai pareikšti ir atskirų kraštų vyriausybėms, ir atitinkamiems tarptautiniams organams, kad bet kokie atskirų valstybių ar jų grupių susitarimai ar nutarimai, kurie tiesioginiai ar netiesioginiai liečia Lietuvos interesus, mums negalioja, jei yra padaryti be teisėtos Lietuvos vyriausybės, ar jos atstovų, ar Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pritarimo.

Mes iš tikrųjų neprivalome būti tylūs liūdininkai ten, kur liečiami Lietuvos valstybės reikalai. Galimas dalykas, kad dažnai mes neturime galios kitų valstybių elgesį kontroliuoti ar net įtaigoti, tačiau mes turime teisę ir net pareigą visur ir visuomet ginti teisėtus Lietuvos valstybės interesus.

Taip nusistatę ir pasiruošę mes turime kiekviena proga reikalauti, kad Sovietų Sąjunga kuo skubiau iš Lietuvos teritorijos ištrauktų visas savo karines, milicines ir administracines pajėgas, nes jos yra okupacinės, neteisėtos ir nusikaltėliškos pagal abišales sutartis, tarptautinę teisę ir konvencijas, Jungtinių Tautų Chartą ir Visuotinę Žmogaus Teisių Deklaraciją.

Tokiomis progomis mes turime aiškiai tarti, kad esame pasiruošę tartis ir su suinteresuotomis valstybėmis ir su atitinkamais tarptautiniais organais bei teisėtomis ad hoc institucijomis Lietuvos suverenumo atstatymo procedūros klausimais, kaip lygiai esame pasiruošę jungtis į Europos Ūkinę Bendruomenę bei kitas europines tarptautines institucijas.

Mes turime lygiai nusistatyti ir tokį savo nusistatymą pareikšti, kad esame pasiruošę tartis dėl regijoninio federavimosi, bet tik po to, kai Lietuva atstatys visas savo suverenines teises ir galės tokius sprendimus daryti. Mes lygiai esame pasiruošę tartis su savo kaimynais, taigi ir su Sovietų Sąjunga, dėl ateities pastovių santykių nustatymo. Ypatingai kas liečia sienas su kaimynais — Lenkija, Latvija, Vokietija ir Sovietų Sąjunga. Sienos su Vokietija turėtų remtis 1937 m. padėtimi, nes, kaip minėjome, Klaipėdos sutartis su Vokietija yra niekinė ir tokia paskelbta Nuerembergo teisme.

Ryšium su tuo turi būti aiškiai pabrėžtas mūsų nusistatymas Mažosios Lietuvos (Rytprūsių), dabartinio Kaliningrado srities klausimu. Ši teritorija priklausė istorinei Lietuvai ir turi būti vėl sujungta su ja. Sovietų Sąjunga, nežiūrint kuo besiremtų, į tą sritį neturi absoliučiai jokių teisių.

Lietuvai priklauso ir Punsko sritis kaip nedvejotinai istorinė Lietuvos dalis.

Pagaliau jau pats laikas rūpintis karo nuostolių iš Vokietijos ir Sovietų Sąjungos pusės atlyginimu. Abu kraštai Lietuvai padarė neišpasakomai daug nuostolių ir nuoskaudų. Jų realus ir kiek galint tikslesnis apskaičiavimas pagrįs teisėtus Lietuvos reikalavimus. Mūsų kaimynai ir skriaudėjai tenemano išsisukti iš atsakomybės, kuri ir iš moralinės, ir teisinės pusės priklauso jiems.

4

Tai tik kelios pastabos. Čia nekeliame pvz. tokius klausimus, kaip Lietuvos atkūrimą: jos politinį susitvarkymą, ekonominę struktūrą, švietimo pertvarkymą, sveikatos reikalų tvarkymą, žemės ūkio sistemos atstatymą ir pan. Tiesa, nežinome, kada Lietuva atsikurs, tačiau argi tas taip būtinai reikalinga prasmingoms studijoms, kurių daviniais lygiai galime naudotis šiandien.

Nekalbame ir apie kai kuriuos kitus klausimus, pvz. egzilinės vyriausybės sudarymo laiką ir būdą, pereinamuosius suvereniteto atstatymo tarpsnius, okupacinių pajėgų pasitraukimo priežiūrą, pirmuosius rinkimus, arba tokius dalykus kaip okupacinės padėties pakeičiamumą — tuojau ar kiek vėliau (turime galvoje istatymus, teisminius kodeksus, švietimo sistemą, žemės ūkio susitvarkymą, etc.).

Mes esame giliai įsitikinę, kad šioje srityje per maža akcijos, per maža kūrybinio užsimojimo. Gal iš tikrųjų ne viską įstengsime atlikti, bet būtinai turėtume bent ką nors pradėti.

Kiekvienas žmogus kabo ant kryžiaus. Kai kurie prašo juos nuimti žemyn, kaip tas latras, kybojęs Kristaus kairėje; kiti prašo pakeliami aukštyn, kaip tas, kuris kybojo jo dešinėje.

Vysk. F. Sheen

NEPASAULĖŽIŪRINĖ DEMOKRATIJA

Naujojoje savo knygoje "Žmogus realiame gyvenime" Vyskupas Vincentas Brizgys paliečia visą eilę svarbių politinio ir visuomeninio gyvenimo klausimų. Autoriui leidus, čia spausdiname vieną tos knygos ištrauką. *Red.*

Kai bepasaulėžiūrinės demokratijos ar politikos žodį vartoja likeralai ar socialistai, tai jie tuo žodžiu supranta jų sekamą pasaulėžiūrą. Apie ta prasme vartojamo bepasaulėžiūrinės demokratijos ir politikos žodžio prasmę pakanka to, kas jau buvo pasakyta apie socialistinę ir liberalistinę demokratiją. Pasvarstytinas bepasaulėžiūrinės demokratijos žodis ta prasme, kokia jis kartais ištariamas katalikų ar kitų krikščionių.

Buvo seniau, yra ir dabar katalikų manančių ir sakančių, kad pasaulėžiūra ir religija galiojančios ir yra būtinos asmens privačiame gyvenime, privačios iniciatyvos kultūrinėse srityse. Visas gi viešasis gyvenimas, kuris kaip nors įeina į politikos sąvokos orbitą, valstybės valdžios kompetencijos orbitą, turįs būti sprendžiamas ir tvarkomas bepasaulėžiūriniai, tai yra, vadovaujantis tik protu, nevadaujamu jokiais pasaulėžiūriniais principais. Politikoje ir bendrai valstybiniame žmonių gyvenime tai bus gera, kas bus rasta naudinga, o tą naudingumą apspręs žmogaus natūralusis protas nesiremdamas aukštesniais nekintančiais principais.

Yra nelengva suprasti, kaip krikščionių galvosenoje tokia bepasaulėžiūrinės demokratijos ir politikos idėja išsivystė. Sunku suprasti, iš kokių premisų galėjo būti padaryta išvada, kad tokia svarbi žmonijos gyvenimo sritis, kuri tokiu daugeliu atžvilgių liečia kasdien ne kokią nors abstrakciją, bet realius gyvus individus, būtų nereikalinga pasaulėžiūros principų. Šios idėjos nė pirmieji autoriai — praėjusio šimtmečio pabaigoje, nė dabar ją kai kur pakartoją iki šiol nė vienas nėra pateikęs išsamios teorijos, iš kurios būtų galima suprasti, kokiais keliais tokios išvados prieita. Jeigu demokratijoje ir politikoje atmesti pasaulėžiūrą, tai iki šiol visuomenė nesulaukė paaiškinimo, kuo krikščionis valstybininkas, politikas ir eilinis pilietis turėtų vadovautis ieškodamas atsakymo į tokius klausimus kaip pvz., kokia yra valstybės paskirtis ir kokie jos santykiai su individais-piliečiais, kokie yra valstybėje

valdžios autoriteto ir jos kompetencijos pagrindai ir ribos, piliečių teisių ir pareigų pagrindai, kokie yra teisingų ir klaidingų įstatymų kriteriumai ir t.t. Arba kuo remtis sprendžiant tokius klausimus ar valstybė yra piliečių ir piliečiams, ar piliečiai yra valstybei; ar valstybėje valdžia turi tik tiek galios ir autoriteto, kiek piliečiai jai suteikia ir pripažįsta, ar jos galia ir autoritetas turi kitokius pagrindus, ar turi kokias ribas ar jokių neturi; ar piliečiai turi kokių nors teisių ir pareigų, kurių jiems nepripažinti valdžia neturi teisės ir jeigu piliečiai tokių turi, tai kas yra jų pagrindas; ar visa yra teisinga ir gera, ką valdžia įsako, ar yra kokie nors kriteriumai, pagal kuriuos būtų galima patikrinti valdžios įstatymų ir įsakymų teisingumą. Panašių klausimų būtų galima prirašyti gana daug. Socialistai, liberalai ir bendrai pozityvistai atmesdami visokią aukštesnę būtybę — Dievą ir visokius aukštesnius įstatymus už žmogaus proto ir valios kūrinius, turi aiškų atsakymą: jeigu nėra nieko aukštesnio už žmogų, tai žmogus ir sprendžia viską tik savo protu. Tačiau krikščionis negali taip sakyti ir elgtis. Priešingai, ar jis būtų privatus asmuo ar dalyvautų valstybės valdžioje ar kuriuo kitu būdu politiniame gyvenime, yra aiški jo pareiga reaguoti į tą klaidą, kuri kėsintųsi ar ignoruotų aukštesnės teisės galiojimą. Jeigu jis to nedarytų, neatliktų savo krikščioniškos pareigos. Į tokius valstybių valdžių pasikėsinimus į aukštesnę teisę valstybės gyvenime Bažnyčia reaguodavo ne tik praeityje. Ir mūsų laikais pasmerkimas komunizmo, nacionalsocializmo, fašizmo, P. Pijaus XI dekretas atleidžiąs ispanų tautą nuo klusnumo konstitucijai, tai vieša Bažnyčios reakcija prieš nepaisymą aukštesnės teisės valstybės gyvenime. Bažnyčios aukščiausias autoritetas taip reaguoja ne tam, kad tik palikus dokumentą istorijai, bet kad įspėjus visus krikščionis ir parodžius kiekvienam elgesio kelią — ar kuris būtų paprastas pilietis ar valdžios narys. Jeigu demokratija ir bendrai politika turėtų būti bepasaulėžiūrinė, tai kam buvo reikalingas P. Leono įspėjimas: "Tarp socialistinės demokratijos ir krikščioniškos demokratijos nėra nieko bendra. Jos viena nuo kitos skiriasi tiek, kiek socializmo teorija skiriasi nuo Kristaus mokymo" (Enc. Graves de communi). Ir nuo liberalistinės demokratijos krikščioniškoji demokratija skiriasi tiek, kiek liberalizmo teorija skiriasi nuo Kristaus mokymo. P. Pijus XII sako, kad valstybininkai ir valdžios žmonės, taigi tie, kurie politikai vadovauja, turi būti aiškios ir sveikos pasaulėžiūros. Jeigu politika turėtų

būti bepasaulėžiūrinė, tai toks P. Pijaus XII žodis būtų nereikalingas. Jeigu žmogus yra reikalingas pasaulėžiūros savo kasdieniniame gyvenime, tai valstybės tvarkytojams ji yra nepalyginamai reikalingesnė. Jiems pasaulėžiūra yra būtina, kad valstybės ir visuomenės klausimus svarstytų ne užrištomis akomis, o blaiviu protu, apšviestu ir paremtu sveika ir aiškia pasaulėžiūra. Tai nereiškia, kad politikoje bendrai ir valstybės valdyme bei tvarkyme dalyvaują asmenys nebūtų reikalingi proto. Ir natūralaus proto jiems reikia daugiau negu eiliniams piliečiams, nes savo žinoma ir tikima tiesa ir kitokių pažiūrų bendradarbiams jis turi įrodinėti ne vien pasaulėžiūriniais, bet dažniausia ir praktiškais argumentais. Tačiau tiesą žinant, yra lengviau surasti ją įrodančių ir ginančių argumentų, negu ką nors ginti ar įrodinėti pačiam nesant tikru, ar tai yra tiesa ar klaida.

Valstybės gyvenime ne vien kultūrinėje, bet ir kiekvienoje kitoje srityje, kaip sprendžiant klausimus teoretiškai, taip sprendimus vykdant praktikoje dažniausia nėra kaip apsieiti be pasaulėžiūros. Pavyzdžiui, žemės reformos klausimas Lietuvoje nebuvo jaunimo auklėjimo ar tiesioginiai šeimos tvarkymo klausimas, bet pasaulėžiūros dėsnių pagalba ten rado ne mažai vietos ir kuriant teoriją ir ją vykdant praktikoje. Jeigu tas klausimas nebuvo grynai tik politinis, tai vistiek būdamas ūkiniu buvo ir politinis klausimas. Nelogiškai kartais operuojama tokiu argumentu, kad pripažinus pasaulėžiūrai vietos politikoje teks rasti pasaulėžiūrai vietos ir bendrai ekonomijoje ir net prekyboje. Tada, esą, gaunasi katalikiškos silkės, tautininkiški bekonai ir t.t. Tokiu humoristiniu argumentu gal ir galima įtikinti kaimietį nesugebantį suprasti klausimo esmės, bet ne kitus. Nesvarbu, kas kuo prekiauja ar prekiaus, bet kiekvienam yra aišku, kad asmens pasaulėžiūra gali patarnauti ir patarnauja pramonėje ir prekyboje ir kitose gyvenimo srityse. Visame pasaulyje daugybė stambių finansinių ir prekybinių įmonių vienos krikščioniškos ta prasme, kad ne tik nesukčiauja, bet remia krikščionių labdaros, misijų ir kitus darbus. Kitos yra socialistinės, komunistinės, rusiškai bolševikinės, nes savo kapitalais remia anuos. Pasaulėžiūriniai gali būti ir finansai ir pramonė ir prekyba ne vien čia paminėta, bet daug aiškesne ir tikresne prasme. Kad visi tie dalykai neliktų beverčiai ir jie turėtų būti nukreipiami būti priemone žmogaus aukščiausiam tikslui, pagal aną apaštalo Povilo pasakytą dėsnį: "Ar valgote, ar geriate, ar ką kitą darote,

viską darykite Dievo garbei" (1 Kor. 10, 31). Nereikia manyti, kad tai yra pasakyta tik trapistams, klarisoms ar kitiems panašiems. Tai pasakyta visiems ir kiekvienam. Ir paprastas darbininkas, ir pirklys, ir pramonininkas, ir finansininkas, ir pedagogas, ir inžinierius, ir gydytojas bei jo pacientai ir politikai — visi be išimties jeigu nemokėtų savo pareigų ir darbų nukreipti anuo apaštalu Povilo pasakytu keliu, nebūtų reikiamai susipratę krikščionys.

Jeigu sutikti, kad demokratija ir politika turėtų būti bepasaulėžiūrinė, tai reiktų sutikti, kad valstybininkui, politikui jo darbe nepasitaiko sutikti savyje blogų ir savyje gerų dalykų, bet viskas, ką jis sutiks, savyje yra indiferentiška. Dalyko gerumas ar blogumas priklausytų jo asmeninio sprendimo. Tačiau tai pozityvistinio galvojimo klaida. Tikrovėje taip nėra. Yra daug dalykų, kurie yra savyje blogi, ir privačiam piliečiui ir valstybininkui kaip tokiam. Negalima manyti, kad pvz. svetimoterystė, negimusios gyvybės žudymas yra blogi privačiam piliečiui, bet jie jau geri, jeigu valdžia pasakys, kad tai yra jau leidžiama. Bažnyčia tuos ir panašius dalykus laiko blogais ne tik ten, kur to neleidžia valstybės įstatymai, bet ir ten, kur įstatymai tai leidžia. Jeigu katalikai būdami valdžioje leidžia nedorus įstatymus, kur galėtų tai sukliudyti, tai Bažnyčia ir jų tokį elgesį skaito blogu darbu. Prigimties įstatymai ir Dekalogas valdžios narius kaip tokius įpareigoja gal net daugiau negu paprastus piliečius, nes valdžios išleisti įstatymai turi didelės reikšmės paprastiems piliečiams, ar piliečiai į tuos aukščiausius prigimties ir Dekalogo įstatymus žiūrės su reikiama pagarba, ar norės ir galės jų laikytis. Pagal bepasaulėžiūrinės politikos ir demokratijos šalininkus sektų, kad politinė veikla neturi pastovių nekintančių principų ir yra pasmerkta būti beverte antgamtiniu atžvilgiu. Taip galvoti būtų klaida. Ir politinė veikla gali ir turėtų būti suantgamtinta gera antgamtine intencija. Misionieriui kelias į išganymą yra jo misijų darbas, ūkio ar fabriko darbininkui jo kasdieninis darbas, politikui ir valstybininkui jo pasirinkta veikla. Dalyvaują valdžioje per šventai vykdomą savo valstybinę veiklą gali tapti šventuoju, o per klaidingai suprastą ir klaidingai vykdomą gali sulaukti anatemos ir iš Bažnyčios, o gal net ir iš Aukščiausiojo, jeigu laiku neatitaisys, ką bus padaręs blogo klaidingais įstatymais ir klaidinga veikla.

Kaip buvo minėta, bepasaulėžiūrinės demokratijos ir politikos šalininkai iki šiol nėra pateikę pakankamai aiškios

teorijos, kuo remdamiesi jie padarė bepasaulėžiūrinės politikos išvadas. Tvirtinama kaip aksioma, būk mokslas ir politika turį būti pasaulėžiūros nepriklausomi. Tvirtinime yra du atskiru dalyku, kurie abu dar laukia įrodymų. Vienas — kad mokslą ir politiką reikia statyti toje pačioje plotmėje ir antra — kad mokslas ir politika turį būti bepasaulėžiūriniai.

Nors toks mokslo ir politikos sugretinimas yra visai klaidingas, bet kad ir patiems gretintojams būtų aišku, kad ir tokiu atveju neturi pagrindo tvirtinimas, kad politika turinti būti bepasaulėžiūrinė, bus pravartu prisiminti, kad mokslai nėra tiek nepriklausomi, kaip manytų nemokslininkai. Mokslas yra labai griežtai priklausąs daugelio dalykų. Kiekviena mokslų sritis tik tiek yra mokslas, kiek ji suranda ją saistančius nekintančius dėsnius ir jų paiso. Politikas tiek gali pretenduoti į mokslininkus, kiek jis sugeba susekti ir suprasti aukštesnius už jo valią nekintančius dėsnius ir kiek sugeba juos pritaikyti žmonių gyvenimui. P. Pijaus XII žodžiais: "Tiktai čia randa atsakymą klausimas teisingos ir klaidingos teisės. Tik paprastas faktas, kad įstatymus leidžianti galia paskelbė ką nors kaip privalomą normą valstybėje, tik pats faktas iš savęs nėra pakankamas padaryti tą normą teisinga. Paprasto fakto kriteriumas galioja tik Tam, kuris yra Autorius ir suvereninė taisyklė visokiai teisei — Dievas. Tai taikyti žmogui įstatymų leidėjui, tarsi jo išleistas įstatymas būtų aukščiausioji norma, yra teisinio pozityvizmo klaida tikra to žodžio prasme: klaida, kuri yra pagrinduose valstybės absoliutizmo ir kuri yra tolygi pačios valstybės sudievinimui.

"Mes visi buvome liudininkai, kokiu būdu kai kurie, kurie elgėsi pagal tokias (valstybės absoliutizmu paremtas) teises, paskui buvo pašaukti atsakyti prieš žmogiškąjį teismą. Taip vykę teismų procesai ne tik privedė nusikaltėlius ligi jų ištarnauto likimo, bet taip pat parodė tą nepakenčiamą būklę, į kurią teisinio pozityvizmo vedami valstybės įstatymai gali atvesti valdžios dalyvius, kurie, jeigu būtų sekę savo prigimtį ir būdami laisvi būtų palikę padorūs žmonės (P. P.IJAUS XII kalba, 1949.XI.13.).

Iš viso yra nesuprantama, kodėl norima politiką gretinti su mokslu bendrai, bet ne su morale, ne su kultūra, su teisine-administratyvine, su socialinė sritimi. Nuo politinės srities nėra kaip atskirti socialinę, administratyvinę ir ypatingai teisinę sritį. Jeigu politikoje atmetamas Dievas, jo teisės,

tai lieka valdančiųjų absoliutizmas su pozityvistine teise valstybėje.

Audiencijoje su Italijos Senato ir Parlamento nariais. 1950.II.15. P. Pijus XII kalbėjo: "Jūs patiriate, koks menkas yra žmogus santykyje su pareigomis ypatingai viešajame gyvenime ir taip komplikuotoje Jūsų pareigų visumoje valstybės valdymo tikslų siekiant būtiną gerą pasisekimą jums garantuoja ne išminties pranašumas, ne mokslo gilumas, ne kultūros platumas, ne gabumų ypatingumas. Jūs jaučiate, kad yra neįmanoma valstybę valdyti žmogiškomis jėgomis, bet yra reikalinga išminties šviesa iš aukštybių".

Tos šviesos iš aukštybių esame reikalingi visi: ir tėvai šeimoje, ir pedagogai mokykloje, ir kultūrininkai bei visuomeninkai visuomenėje, ir dvasininkai evangeliniame ganytojavime, bet daugiausia jos yra reikalingi politikai ir valstybininkai valstybės tvarkymo darbe, nes jų darbas ir sričių ir pareigų gausumu bei komplikuotumu yra labai platus, sunkus ir atsakingas. Kai tokiame darbe krikščionis bando apsieiti be anos antgamtinės šviesos, be pasaulėžiūrinių principų šviesos, tai tos šviesos jis sąmoningai atsisako. O be jos, santykyje su savo pareigų platumu ir atsakingumu, jis lieka labai menkas. Tokiu atveju jis padaro klaidų vertų kaltės vardo. Jis lieka daug kaltesnis už tą, kuris krikščioniška pasaulėžiūra nesivadovauja savo privačiame ir viešame gyvenime tos pasaulėžiūros arba nepažinęs arba nepersiėmęs jos teisingumu.

Jeigu demokratija ir politika galėtų apsieiti be pasaulėžiūros, tai būtų beprasmiai P. Leono XIII žodžiai, kad demokratija turi remtis dieviškojo tikėjimo apreikštais dėsniais kaip savo pagrindu ir siekti vargstančiųjų gerovės tuo būdu, kad iš to turėtų naudos ir amžinybei kurtos žmonių sielos.

Kai kalbama apie demokratiją ir politiką, kaip veiklos sritį, tai turime mintyje žmones, dalyvaujančius toje veikloje. Jeigu taip, tai koks yra pagrindas tvirtinti, kad tą patį asmenį kaip privatų žmogų, kaip kultūrininką, kaip visuomenininką, kaip mokslininką saisto prigimties ir Dievo įstatymai, o kaip politiką nesaisto. Tie aukštesnieji įstatymai saisto kiekvieną, nedaro išimties nė politikui. Ar krikščionis patekęs į politinį darbą, į valdžios pareigas valstybėje galėtų sakyti, kad nuo dabar jo nesaisto, pavyzdžiui, tokios taisyklės:

I. Nelaikyki save aukštesniu už Dievą.

II. Neniekinki Dievo vardo ir jo įstatymų.

III. Pats gerbki savo tėvus ir pasirūpinki, kad esantieji

tavo valdžioje netvarkingi piliečiai savo tėvų neskriaustų, sulaukusių seanatvės nežudytų, kaip siūlo vad. eugenika.

IV. Neleiski įstatymų žudyti gimusius ar negimusius nekaltus kūdikius, ligonius, senelius ir to netoleruoki, jeigu valstybėje kas tai daro.

V. Nepamirški, kad valstybėje valdžia yra atsakinga už tai, kad spaudos ir kitokiais keliais nebūtų tvirkinamas jaunimas.

VI. Nors ir valdžioje esi, iš visuomenės gėrybių nesisavinki nieko, kas tau teisėtai nepriklauso.

VII. Savo piliečiams niekad nemeluoki, ypatingai neklaidinki jų skelbdamas, kad valstybės valdžia esanti aukštesnė už Dievą ir jo įstatymus.

VIII. Nemanyki ir nesakyki, kad valstybės valdžia turinti galios panaikinti Dievo įstatymą ir atšaukti Kristaus žodžius: "Ką Dievas sujungė, žmogus teneišskiria. . . Kiekvienas, kuris paleidžia savo moterį ir kitą veda, svetimauja, ir kas vyro paleistąją veda, svetimauja (Mat. 19, 6; Lk. 16, 18).

IX. Nors ir valdžioje būdamas, negeiski nieko, kas priklauso kitam, bet ne tau.

X. Nors ir valstybininkas, mylėki Dievą už viską labiau, o savo valstybės piliečius nors tiek, kaip pats save.

Kaip Bažnyčia žiūri į pasaulėžiūrinę demokratiją ir politiką, yra jau pakankamai aišku iš to, kas buvo pasakyta apie bepasaulėžiūinę demokratiją. Klausimo pilnumui, tačiau į tai dera teisioginiai atsakyti.

Jau ne nuo šiandien, o dabartiniais laikais beveik kiekvienoje demokratinėje valstybėje yra vieši ir aiškūs katalikų ir kitų krikščionių politiniai sambūriai ar jų organizacijos formalia to žodžio prasme, daugumoje pasivadinę partijomis. Vienur jos yra katalikų atskiros nuo kitų krikščionių, kitur vienų ir kitų bendros. Po pasaulinio antrojo karo tokios partijos viešai pasireiškė Austrijoje, Čekoslovakijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Belgijoje, Olandijoje, Italijoje. Komunistų užvaldytuos kraštuos jos uždraustos, bet kitur veikia ir dabar. Europą paseka eilė Pietų Amerikos valstybių. Tokių iki šiol nėra D. Britanijoje, Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Šiam klausimui svarbu pastebėti, kad Katalikų Bažnyčios vadovybė nėra niekad pareiškusi minties, kad katalikams kaip tokiems savo vardu nederėtų eiti į politiką pasaulėžiūrinės partijos vardu. Laikantis tiesos, kad žmogaus gyvenime neturi nieko likti, kas neturėtų ryšio su Dievu, Bažnyčia nemano sakyti, kad politinės veiklos ir gyvenimo nereikia derinti su Dievo

įstatymais. P. Leonas XIII įsakmiai įspėja, kad socialiniai klausimai nėra tik ekonominiai klausimai, nes pirmoje eilėje jie yra moraliniai ir religiniai. Tik dėl šios priežasties kada tik raginome katalikus burtis didesnei žmonių gerovei, visada įspėjome, kad tuos sambūrius religija visada gimdytų, lydėtų ir remtų" (Graves de communi Enc.). Kaip minėta, yra neįmanoma socialinę sritį atskirti nuo politinės srities. Tokiu būdu šie P. Leono XIII žodžiai tinka ir politikai. Politika yra ne vien teritorinių ir ekonominių klausimų kompleksas, jos sritis yra platesnė. Tiesa, kad šiandien yra gausūs pavyzdžiai, kad politikai savo veikloje nepaiso jokių religijos ir moralės principų. Tačiau tai nėra argumentas už politikos bepasaulėžiūriškumą. Toks politikavimas yra smerktinas kaip politinės veiklos ir visuomenės gyvenimo iškreipimas.

Kad Bažnyčia nėra vienodai nusistačiusi visokiam politikų nusiteikimui religijos ir dorovės atžvilgiu, pakankamai atsako jau minėtos P. Pijaus XI enciklikos apie komunizmą, nacizmą ir fašizmą ir jo dokumentas Ispanijos konstitucijos atveju. Prie tų dokumentų dar keletas pavyzdžių. Ispanijos rinkimų akcijoje 1906 metais kilo kai kurių ginčų katalikų tarpe. P. Pijus X specialiu raštu paragino Ispanijos katalikus liautis ginčytis tarpe savęs, baigti susikaldymą ir visiems vieningai atiduoti savo balsus už tuos, kurie gintų ne tik tėvynės, bet ir Bažnyčios reikalus (AAS vol. XXXLX, p. 75). Tas pats P. Pijus X savo raštu 1907 metų sausio mėn. 20 d. Italijos socialinio ir ekonominio sąjūdžio vadovų ne tik nepapeikė, kad jie į ekonominį ir socialini gyvenimą išėjo katalikų vardu ir principais, bet reiškia tuomi savo džiaugsmą ir pabrėžia, kad ir visas kitas gyvenimo sritis reikia imtis tvarkyti pagal krikščioniškus principus. Jis sako: "Yra per daug svarbu, kad Kristaus mokslo šviesoje būtų vertinami visi žmogiškieji dalykai" (AAS Vol. XL, p. 131). Kas domėjosi 1948 metų Italijos rinkimų eiga ir P. Pijaus XII laikysena bei viešais jo pareiškimais, tas negalvoja, kad yra vistiek kokiais keliais bus vedama politika: krikščioniškais ar pozityvistiniais.

Atrodo, kad šių visų paminėtų pavyzdžių ir minčių turėtų pakakti, kad supratus, kad aiškiai krikščioniška politika, taigi tuo pačiu ir pasaulėžiūrinė politika nėra koks nors nesusipratimas nesiderinąs su Bažnyčios mintimis. Priešingai, yra nesusipratimas sakyti, kad bepasaulėžiūrinė politika ir demokratija esanti pati geriausioji. Ir šiandien, kai esant reikalo Bažnyčia nedraudžia dvasininkams dalyvauti politikoje, kai pasauliečius

katalikus skatina būti aktyviais politiniame gyvenime, tai daro visai ne ta mintimi, kad politiniame veikime jie taptų bepasaulėžiūriniais, bet kad politikoje ir visame valstybės gyvenime atstovautų, aiškintų ir gintų krikščioniškus principus. Bažnyčia turi savą politinę doktriną kurią pavadinti bepasaulėžiūrine būtų nesusipratimas. Kas skaitė P. Leono XIII enciklką Graves de communi, tam yra aišku, kad jokia bepasaulėžiūrinė ar pasaulėžiūrinė nekrikščioniška grupė netinka valstybėje atstovauti katalikams. P. Pijus XII 1949 metų Kalėdinėje kalboje (1948.12.24), kurią visą paskyrė demokratijos klausimų paaiškinimui, aiškiai sako, kad Dievo ir dieviškųjų įstatymų ir dieviško autoriteto paisymas yra tikrosios demokratijos pagrindas. Jis įspėja, kad tie, kurie bando kurti demokratijas nepastatę visko autoritetu Dievo ir jo įstatymų, tie rizikuoja savo norą valdyti ir savo užgaidas pastatyti aukščiau už tikruosius ir teisinguosius visuomenės interesus. Taigi, krikščioniškos pasaulėžiūrinės demokratijos negalima vadinti sužalota demokratija. Demokratija būtų tiek sužalota, kiek ji nutoltų nuo krikščioniškų principų.

Kaip buvo minėta šio klausimo pradžioje, bepasaulėžiūrinės demokratijos ir politikos mintis nėra plačiai pasiekusi. Ieškodami naujų kelių surinkti sau kuo daugiausia šalininkų ir katalikai ir įvairios kitos grupės jau ne šiandien yra viliojami pagundos sukurti tokią politinę grupę — partiją, kuri savo principų bespalviškumu ar nors neryškumu nebaidytų nuo savęs tų, kurie aiškių krikščioniškų principų baidosi. Tie bandymai iki šiol nedavė apčiuopiamesnių rezultatų. Apleisdami kitus prisiminkime dar vieną Italijos katalikų bandymą. Šio šimtmečio pradžioje Italijoje grupė katalikų buvo pradėjusi Autonomišką Krikščionių Demokratų partiją. Jų autonomiškumas turėjo reikštis nesivaržymu tais principais, kokius P. Leonas XIII buvo paskelbęs apie krikščioniškąją demokratiją. Šiam naujam užsimojimui pritarė kai kurie kunigai. Vyskupai tokiai partijai nepritarė, kai kurie ją viešai pasmekė. Partijos vadai ir draugai sakydavo, kad tai vyskupų, bet ne popiežiaus nuomonė. Kai 1905 metais ta partija paskelbė kongresą, kuris turėjo įvykti Romoje, tai ta proga, 1905 m. kovo 1 dieną, P. Pijus X tą partiją viešai pasmerkė ir pareiškė, kad jis iškilmingai protestuoja prieš vilingai leidžiamus gandus, būk popiežius šiai partijai nesąs priešingas. Grasindamas bausme įsakė dvasininkams ne tik pasitraukti iš partijos, bet uždraudė dalyvauti ir jos kongrese. Pareiškė apgailestavimą, kad savo

vilingumu ta partija subūrė aplink save tam tikrą skaičių katalikiško jaunimo (AAS, Vol. XXXVII, p. 488).

Baigiant šį klausimą pastebėtina, kad kaip privačiame ar kultūriniame gyvenime, taip ir politiniame gyvenime bei veikloje juo kas labiau pasitiki kuo kitu negu Evangelijos dėsniais, tuo daugiau ir stambesnių klaidų padaro visuomenei.

Teistinės nekrikščioniškos demokratijos. Kaip visiems yra žinoma, krikščionybė — paėmus kartu visas jos skirtingas denominacijas — dar nėra laimėjusi nė pusės visos žmonijos. Didesnė žmonijos dalis dar yra arba stabmeldiška arba islamiška, yra keli milijonai žydų, kurių didelė dalis savos religijos jau nesilaiko. Nekrikščioniškų tautų tarpe yra tokios didelės ir senos tautos kaip Kinijos, Indijos, Japonijos, Arabiškos tautos. Ar tokiose tautose yra galima demokratija? Iš jų dar reta, kuri yra bandžiusi demokratiško gyvenimo. Tose tautose ne tik liaudyje, bet ir viduriniuose ir aukštuosiuose sluoksniuose dar nėra demokratijos pilno supratimo. Išimtys tokios negausios, kad praktiškai jos dar bereikšmės. Kas tuos kraštus iki šiol valdė, ar kurie patys valdėsi — buvo nepriklausomi, visi buvo valdomi maždaug tokių režimų, kuriuos mes lietuviai galėtume palyginti su Rusijos carų okupaciniu režimu. Europiečių valdytose kolonijose tenykščiai režimai nebuvo panašūs į valdovų metropolijų valdymosi formas. Anuose kraštuose demokratijos prasmę supranta tik tie, kurie yra studijavę Europoje ar Amerikoje. Tačiau ir tie negausūs ne visi yra pasigėrėję matytais demokratijos pavydžiais. Kaip ten bebūtų, ir anuose kraštuose demokratijos žodis girdimas vis dažniau ir visuomenės gyvenimas pamažu įgauna naujas formas, stiprėja naujos tendencijos. Japonų tautai liepiama demokratiškai tvarkytis. Indų tautos gavę laisvę, pačios renkasi demokratinės santvarkos kelią. Turkija jau prieš eilę metų pradėjo tvarkytis demokratiškai. Arabų tautose tas žodis kartojamas vis dažniau. Demokratijos keliu eina ir nauja Izraelio valstybė. Savaime suprantama, kad daugelyje tų kraštų ir tautų demokratija formuosis iš dviejų elementų. Vienas tų elementų bus kiekvienos tautos savos religijos ir filosofijos pažiūros į valstybę, į valdžią, į individą, į šeimą, į santykius tarpe visuomenės ir individo, žemiško gyvenimo ir materialinių gėrybių vertinimus ir kita. Pagal savo religines ir filosofines pažiūras kiekviena tauta išsiaiškins demokratijos turinį ir jos pagrindinius dėsnius. Minėtų kraštų ir tautų religijos neturi sistemingos ir pilnos socialinės doktrinos. Savaime neturi

atsakymo į daugelį politinių ir socialinių klausimų. Kai kurie šios srities atsakymai, kaip pvz. imperatorių, lamų dieviška kilmė, patys nustoja savo svarbos ir praktiškos vertės ar tai dėl to, kad patys iki šiol dievintieji paneigia savo dievišką kilmę, kaip padarė pasibaigus antrajam pasauliniui karui Japonijos imperatorius, ar tai dėl to, kad tauta liaujasi tuo tikėjusi. Antras jų demokratijų elementas, t.y. visa tai, ko trūksta jų pačių religijose ir filosofijose, bus skolinys iš Europos, Amerikos ir kitų demokratijų. Yra galimas dalykas, kad kai kurie tų kraštų, kad ne pačios tvarkos, tai galvosenos gali per daug pasiskolinti iš šiandieninės Rusijos. Galima manyti, kad tie kraštai, kurie demokratijos pavyzdžius skolinasi iš Europos, ar anglosaksų kraštų, skolinį įgyvendins kiek skirtingai. Anglosaksų ir Europos kraštų materialistinio utilitarizmo idėjos kai kuriose tautose gali būti pakeistos pagal tų tautų religijos ir filosofijos turinį, kuris nevienoje tų tautų yra kilnesnis, negu Europos materialistų pažiūros. Jau P. Leonas XIII enciklikoje Immortale Dei, kalbėdamas bendrai apie valstybės santvarką, kartoja seną tiesą, kad valstybės gerovė priklauso religijos, kokia kur garbinamas Dievas. Tai galima pilnai taikyti kalbant apie nekrikščioniškų tautų demokratijos ateitį. Kiekvienoje iš tų tautų demokratija ir demokratijos bandymai priklausys nuo to, kokią kuri tauta išpažįsta religiją. Galimas dalykas, kad kai kuriose tų valstybių demokratijos bandymai visai nepavyks. Bendrai jose tikros demokratijos bus daugiau ar mažiau pagal tai, kiek kurios religijoje, filosofijoje ir skolinyje iš kitų kraštų demokratijų bus krikščioniško elemento.

Kristaus įstatymas buvo aiškus: gyvenimas yra grumtynės — jei nėra mūsų gyvenime kryžiaus, niekuomet jame nebus tuščio kapo; arba bus jame Didysis Penktadienis, arba niekuomet nebus Velykų Sekmadienio.

Vysk. F. Sheen

SUKAKTYS

TRIS SUKAKTUVININKUS PAGERBIANT

Šiemet trims šauniems lietuviams sukanka amžiaus apskritesni metai. Neįstengdami kiekvieną jų atskirai pagerbti deramomis studijomis ir būdami suvaržyti labai ribotais trijų numerių puslapiais, norime prisiminti jų asmenybes ir darbus nors šia telegrafiškai trumpa forma.

STASYS RAUCKINAS

Sunku patikėti kalendoriui, kuris sako, kad Stasiui Rauckinui jau 85 metai. Rodos jis visu dvidešimtmečiu jaunesnis ir tiek. O vistik jis jau pasiekęs patriarchalinio amžiaus ramiai leidžia savo dienas Čikagoje.

Šviesią Rauckino asmenybę minime ne tik todėl, kad jis ilgametis krikščionis demokratas, tad vienmintis, bet kad jis daugelį metų buvo labai šviesus ir darbštus visuomenininkas, taurus krikščionis, lietuvis, kultūrininkas, politikas. Tokių reta ir Rauckinas yra vienas jų.

Stasys Rauckinas gimė 1900 m. balandžio 1 d. Pabalių kaime, Žagarės valsčiuj, Šiaulių apskrityj. Gimnaziją baigė Šiauliuose 1924 m. ir Vytauto Didžiojo Universiteto teisių fakultetą 1933 m. diplomuoto ekonomisto laipsniu. Po to dirbo buhalteriu ekonominėje karių bendrovėje (1932 - 35), Lietuvos Banko skyriuose Pasvalyje, Tauragėje ir Kėdainiuose (1936 - 42) ir Pašvenčių cukraus fabrike (1942 - 44).

Visuomeniškai Stasys Rauckinas aktyviai reiškėsi dar Lietuvoje ateitininkuose, buvo 1927 - 28 m. Vytauto klubo pirmininkas, o 1929 - 30 m. Ateitininkų Federacijos generalinis sekretorius. Išeivijoje eilę metų buvo Sendraugių sąjungos centro valdyboj. Jis taip pat ilgametis krikščionis demokratas, 1960 - 64 m. LKDS centro komiteto narys. Uolus LKDS konferencijų dalyvis ir dažnas jų paskaitininkas.

Amerikinėje išeivijoje Stasys Rauckinas veikė dar ir ALTe, LB bei Lietuvių Fonde būdamas jo taryboje ir valdyboje (1962 - 64). Jis vienas iš būrio krikščionių demokratų, gražiai veikusių ir laisvinimo ir bendruomenės organizacijose, nors iki šiai dienai tam tikri sluogsniai nesiliauja kartoję, kad esą KD yra nenumaldomi LB priešininkai. Taip tariama net ir ži-

nant, kad kun. Mykolas Krupavičius buvo LB steigėjas, o Jonas Matulionis jos pirmasis PLB pirmininkas.

Stasio Rauckino veikloj ryšku realaus ir gilaus požiūrio į visuomeninius poreiškius, prasmingos politinės analizės ir tvirto, bet ne aižaus principingumo. Sukakties proga linkime jam sveikatingų, poilsingų ir šviesių ateities dienų.

PREL. VINCAS MINCEVIČIUS

Prelatas Vincas Mincevičius iš Lietuvos išvyko prieš 51 metus (1934 m.), tačiau jo darbas už Lietuvos laisvę nė šiandien nėra sumažėjęs. Nėra tos dienos, kad jis žodžiu, raštu ar kitokia akcija netarnautų Lietuvos interesui. O šiemet jis jau švenčia apskritą 70 metų amžiaus sukaktį.

Prel. Mincevičius gimė pirmojo pasaulinio karo sūkuriuose, 1915 m. spalio 31 d. Laubano miestelyje Vokietijoje. Vos 19 m. sulaukęs įstojo pas Tėvus Saleziečius ir mokėsi tarptautiniame saleziečių institute Foglizzo mieste bei aukštojoj saleziečių mokykloj Torine. Baigęs žurnalistiką, studijavo tarptautiniame socialinių mokslų universitete Romoje. Po studijų Gregorijanumo universitete Romoje, kunigu įšventintas 1949 m., o 1951 m. gavo teologijos licensijatą. Tuo nepasitenkinęs, uoliai studijavo fiziką, chemiją ir gamtos mokslus. Karo metu šiuos mokslus dėstė Katanijos gimnazijoje, Don Bosco liciejuje ir technikos institute.

Pokaryje persikėlęs į Romą, prel. Mincevičius visa savo energija atsiskleidė Lietuvos laisvės kovai. Italų spaudoje tilpo šimtai jo straipsnių Lietuvos klausimais: apie sovietinę okupaciją, religinį persekiojimą, laisvės kovas, etc. Jis jau 30 metų redaguoja itališką ELTĄ, kurios medžiagą metai iš metų naudoja šimtai Italijos laikraščių ir žurnalų. Jis yra išleidęs ir kelias knygas, kurios taip pat atšviečia Lietuvos kovas ir kančias. Šalia to prel. Mincevičius yra išvertęs daugelio mūsų klasikų veikalų ir paskleidęs juos po italų spaudą. Turbūt nėra kito lietuvio, kuris savo gyvenamame krašte būtų tiek atlikęs spaudos ir informacijos srityje, kaip prel. Mincevičius.

Tačiau rašytas žodis tėra tik dalis prel. Mincevičiaus darbo savo tėvynei. Lietuviškąjį meną propaguodamas, jis yra suruošęs kelias lietuvių dailininkų meno parodas. Yra skaitęs dešimtis paskaitų Lietuvos klausimais daugelyje Italijos miestų. Šalia to jis dalyvavo eilėje tarptautinių kongresų (i. g. Vienos žurnalistų kongrese) vis atstovaudamas pavergtosios Lietuvos interesus.

Neliko jis pasyvus ir savam visuomeniniam veikimui. Jis daugelio Vasario 16-sios ir kitų minėjimų organizatorius ir vadovas. Lietuvių komiteto Romoje pirmininkas, Italijos LB krašto valdybos pirmininkas, LB biuletenio leidėjas (jau 30 metų!).

Prel. Mincevičius yra vienas tų retų asmenų, kurie gražiai suderina literatūrinę, kultūrinę, visuomeninę veiklą su aktyviu politiniu darbu. Jau minėjome jo ELTOS redagavimą. Nuo 1954 m. jis Italijoje atstovauja VLIKĄ, palaikydamas nuolatinius santykius su krašto politinėmis ir administracinėmis įstaigomis. Jis yra ir ilgametis nuoširdus ir aktyvus krikščionis demokratas, jau nuo 1948 m. atstovaująs Italijoje Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungą. Yra dalyvavęs eilėje tarptautinių KD kongresų ir Italijos Democrazia Cristiana suvažiavimų. Artimai bendravo su DC kūrėju ir Italijos min. pirm. Alcide de Gasperi ir per jį atliko labai naudingų Lietuvai darbų.

Prel. Vincas Mincevičius yra vienas didžiausių laisvojo pasaulio lietuvių laisvės kovotojų, toliau nuo lietuviškų centrų atlikęs ir atliekąs milžiniškų istorinės reikšmės darbų savo tėvynei. Jo amžiaus sukakties proga jam linkime daug ilgiausių, sveikų ir energingų metų!

KUN. DR. VYTAUTAS ŽIŪRAITIS, O.P.

Mums labai malonu pasveikinti ir kitą šiemet 70 metų sulaukusį "Tėvynės Sargo" bendradarbį — tai kun. dr. Vyt. Žiūraitį, OP, kultūros filosofą, domininkonų ordino narį, pamokslininką, žurnalistą. rašytoją.

Kun. Žiūraitis yra išskirtinai įdomi ir kūrybinga asmenybė. Jis gimė 1915 m. kovo 18 d. Grigoriškės kaime, Šimkaičių valsčiuj, Raseinių apskrityj. Mokėsi Raseinių gimnazijoje, vėliau domininkonų akademijoje Walburge, Vokietijoje (1934 - 37) ir Kain, Belgijoje (1934 - 39). Kunigu įšventintas 1939 m. Po trumpo vikaravimo Raseiniuose, vėl mokėsi Bonnoje (1941 - 42) ir Vilniuje (1942 - 43), kur baigė teologijos studijas. Po to pora metų buvo Šv. Jono bažnyčios pamokslininku.

Išvykęs iš Lietuvos, kun. Žiūraitis 1945 - 48 m. buvo Aukštutinės Austrijos lietuvių kapelionas, kartu Salzburgo universitete studijuodamas filosofiją (1946 - 47). Po dešimtmečio ten įsigijo filosofijos doktoratą. Atvykęs Amerikon dirbo mokslinį darbą ir pastoracinį darbą įvairiose vietose. Nuo 1962 m. gyvena Vašingtone, atsidėjęs misijų ir rekolekcijų vedimui.

Jau virš 50 metų kun. Žiūraitis dirba spaudoje. Yra išleidęs kelias knygas ir šimtus brandžių ir svarių straipsnių Tiesos Kelyje, Mūsų Laikraštyje, Vyrų Žygiuose, Lux Christi, Ateityje, Vytyje, Tėvynės Sarge, Lietuvių Dienose, Aiduose, Drauge, Dirvoj, Darbininke ir kt.

Kun. dr. V. T. Žiūraičio pamokslai yra giliai išmąstyti, dramatiškai suregzti, vis atskleidžią amžinųjų tiesų naujas atšvaitas, nenuobodūs ir perteikiami mokoviškos retorikos būdu. Jo straipsniai atšviečia ir gilų dalykinį žinojimą, plačią erudiciją, imponuojančią analitinę galią ir rafinuotą formą. Nevienas jų turi išliekančią vertę, kaip atskleidęs nagrinėjamos problemos anksčiau neatskleistą tiesą ar jos vienokį ar kitokį niuansą.

Kun. Vyt. Žiūraitis ilgėliau sirgęs, dabar vėl susveikęs, toliau darbuojasi įprastose vagose. Jo pėdos išeivijos gyvenime ryškios. Jį sveikindami, linkime dar daug šviesių, sveikų ir darbingų metų. **A.J.K.**

☆

ADOMAS VILIUŠIS SENJORAS

Išeivijoje yra daug daugiau žmonių, kurie užsidarę savo profesijose ir šeimose, lietuviškame visuomeniniame gyvenime tik labai retai pasirodo ir tai dažniausia tik stebėtojais, bet ne kūrėjais, judintojais, inovatoriais. Iš kitos pusės toli gražu ne visi turi visuomenininko pašaukimą ir reikalingą jam pasiruošimą. Tad visuomenininkų maža, o pasiaukojusių visuomenės veikėjų dar mažiau.

Vienas tokių pasiaukojusių ir pašaukimą turinčių visuomenės vadovų yra A d o m a s V i l i u š i s, šiemet švenčiąs savo amžiaus 65 m. sukaktį.

Mudu su sukaktuvininku jungia jau gerokai ilga ir miela idėjinė bičiulystė ir asmeninė draugystė. Pirmą kartą jį pažinau Kybartuose. Mudviejų keliai jau niekad neišsiskyrė. Jau vėliau aš iš jo perėmiau Moksleivių Ateitininkų Sąjungos vadovavimą. Dar vėliau ir iki šiandien abu dirbame lietuvių krikščionių demokratų gretose.

A. Viliušis gimė 1920 m. gruodžio 24 d. Radviliškyje geležinkeliečių šeimoje. Kybartuose baigė komercinę gimnaziją. Vos pradėjus veterinarijos studijas užpuolė karas. Viliušis pirmąją karo dieną buvo sunkiai sužeistas. Antrajai bolševikų okupacijai artėjant, jis išvyko į Vokietiją. Muenchene studijavo ekonomijos mokslus UNRRos universitete, pramonės šakos

ŽINGSNIAMS SUSTOJUS

A. A. PRANĄ POLTERAITĮ PRISIMENANT

(1907.VII.4 — 1985.I.7)

Nieko nėra taip tikro ir neišvengiamo kaip mirtis. Krikščionims tai gimimas amžinybei. Tačiau net tai ir žinant, net tuo ir tikint, mirtis niekuomet nėra tik kasdienos įvykis. Artimui mirus, mūsų širdį gelia skausmas ir liūdesys. Tai mūsų žmogiškosios netobulybės labai žmogiškas atliepis nors ir į laikinį išsiskyrimą.

Nekitokie jausmai širdyje susikaupę ir stovint prie brangaus ir tauraus vienminčio a. a. Prano Polteraičio naujai supilto kapo. Jo būta išskirtinai šviesaus, darbštaus ir pareigingo žmogaus — krikščionio, lietuvio, draugo. Jį prisimindami, leidžiame kalbėti jam pačiam ir jo artimiausiems draugams bei vienminčiams.

Kiek laiko prieš mirtį garbusis velionis taupiais sakiniais nubrėžė svarbesnes savo gyvenimo datas.

"Gimiau 1907 m. liepos 4 d. Vabališkių kaime, Slavikų

---

studijas tęsė Nuernberge. Atvykęs į Ameriką, baigė prekių persiuntimo — transportacijos mokyklą ir ilgus metus dirbo sunkvežimių transportacijoje.

Adomas Viliušis yra vienas iš tų retų asmenų, kurie ne tik sugeba suderinti, bet turi ir energijos ir valios šalia profesinio darbo dar intensyviai reikštis visuomeninėje veikloje. Visuomeninį darbą jis jau dirba virš 40 metų. Pirmaisiais metais išeivijoje buvo jo veikla nukreipta į ateitininkus — vadovavo Čikagos studentų draugovei, Moksleivių ateitininkų sąjungai, kun. A. Lipniūno moksleivių kuopos globa ir eilę metų pirmininkavo Čikagos sendraugių skyriui.

Sukaktuvininkas jau keliolika metų labai pasiaukojančiai ir kruopščiai dirba Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos centro komitete, yra jo sekretorius. Prieš tai aktyviai reiškėsi Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubuose ir buvo centro valdybos pirmininku. Šiuo metu administruoja "Tėvynės Sargą".

Džiaugiamės jo amžiaus — senjoro sukaktimi ir linkime jam asmeninės kloties ir geriausios sėkmės.

A. J. Kasulaitis

valsčiuj, Šakių apskrityje ūkininkų šeimoje. 1928 m. baigiau Šakių "Žiburio" gimnaziją, o 1936 m. Vytauto Didžiojo universiteto teisių fakulteto ekonomijos skyrių. Visą studijų laiką dirbau Ūkio banke Kaune.

Atlikęs karinę tarnybą, dirbau Lietuvos banke Utenos skyriuje. 1937 m. Ūkio banko valdyba pakvietė grįžti atgal į Ūkio banką skyrių revizoriaus pareigoms. 1938 m. akcininkų susirinkime buvau išrinktas į banko valdybą direktorium. Val dybą sudarė keturi asmenys. 1941 m. okupantų iš tarnybos pašalintas, gavau darbą Lietuvos bando Raseinių skyriuje, kur buvau vyr. kasininkas. 1942-43 m. dirbau vedėjo darbą Statybos tresto finansų skyriuje, o 1943 - 45 m. — vyr. buhalteriu Valgio treste.

Nuo pirmųjų dienų gimnazijoje buvau ateitininkas. Studijuodamas buvau ateitininkų Vytauto klubo narys, vienerius metus ir kandidatų globėjas. 1938 - 39 m. buvau VDU studentų at-kų sąjungos pirmininkas.

1939 m. spalio 28 d. vedžiau agronomę - gimnazijos mokytoją Mariją Užupytę. 1944 m. spalio 9 d. pasitraukėme į Vokietiją. Kelionėje dar Lietuvoje esant, Bekeriškių kaime, Tauragės apskrityje, spalio 9 d. mums gimė duktė Danutė. Po penkių valandų 6 val. ryte per Tilžės tiltą palikome Lietuvą.

Sūnus Vytautas gimė jau Vokietijoje, Augustdorfe, anglų zonoje. 1946 - 47 m. Vokietijoje studijavau ekonomiką Bonnos universitete. 1949 m. su šeima emigravome į JAV, kur pusantrų metų gyvenome Brooklyne — dirbau "Domino" cukraus fabrike. 1951 m. persikėlėme į Detroitą, kur iki pensijos 1972 m. rugsėjo 30 d. dirbau General Motors fabrike.

Gyvendamas Detroite daug dirbau visuomeninėje veikloje. Priklausiau ateitininkų sendraugių skyriui, pirmininkavau ir ėjau kitas pareigas Detroito lietuvių organizacijų centre, priklausiau krikščionių demokratų skyriui ir buvau jo valdyboje.

Dainavos jaunimo stovyklai daug laiko skyriau ruošiant pirmąją Dainavos metinę šventę, organizuojant įvairiose kolonijose finansinę paramą ir savaitgaliais talkininkaudamas įvairiuose stovyklos darbuose. Labai vertinu Amerikos Lietuvių Tarybos darbą, todėl gyvendamas Floridoje buvau St. Petersburgo ALTo skyriaus valdyboje, kol sveikatai sunegalavus 1983 m. iš pareigų pasitraukiau".

Žiupsnelį žinių apie Praną Polteraitį pateikia jo vaikystės ir jaunystės bendramokslis, draugas ir bendraamžis teisininkas **Juozas Žemaitaitis.**

"Gyvenome netolimoje kaimynystėje. Kaip ir mes visi ūkininkų vaikai, taip ir Pranas, vaikystėje padėjom ūkyje atlikti lengvesnius darbus . . . Su Pranu arčiau susidraugavom būdami Šakių "Žiburio" gimnazijos I-je klasėje. Šioje gimnazijoje veikė jaunesniųjų ir vyresniųjų moksleivių ateitininkų kuopos su įvairiomis sekcijomis, kaip abstinentų, visuomenininkų ir eucharistininkų. Pranas tuoj įsijungė į ateitininkų judėjimą, aktyviai dalyvaudamas ne tik kuopos, bet ir sekcijų veikime. Abstinentų sekcijoje gvildenome alkoholio kenksmingumą atskiro individo, mažiausios visuomeninės ląstelės — šeimos, visuomenės ir pagaliau valstybės gyvenime. Visuomenininkų sekcijoje stengėmės susipažinti su įvairiomis socialinėmis problemomis, o eucharistininkų sekcijoj aiškinomės religinius klausimus, dogmas.

Pranas dažnai buvo renkamas į atskirų vienetų — kuopos ar sekcijų — vadovaujamus organus. Visur savo pareigas atliko rūpestingai ir sąžiningai . . . Santykiuose su draugais buvo labai atviras ir nuoširdus".

Studijų draugas, ateitininkų Vytauto klubo narys kaip ir velionis, žinomas krikščionių demokratų veikėjas **Stasys Rauckinas** apie savo draugą taip rašo:

"Velionis buvo ypatingai malonaus būdo, draugiškas, švelnus santykiuose su kitais asmenimis. Buvo atviras ir tiesus pokalbiuose. Savo įsitikinimus nesivaržydamas mokėjo ir drįso išpažinti, bet kartu išklausyti kitų teigimus, vertindamas juos objektyviai, gerbdamas kitaip nusistačiusį asmenį. Kultūringas elgesys ir neužgaunantis tonas Praną darė draugišku ir mėgiamu kitų. Atrodo, kad jis neturėjo ir negalėjo turėti asmeniškų priešų . . . Visiems jis artimas, malonus ir brangus.

A. a. Pranas Polteraitis nuo jaunų dienų buvo judrus ir pareigingas ateitininkas. Tokiu jis įsijungė ir į universiteto studentų organizacinį gyvenimą. Kaip gerokai veiklaus ateitininko jo laukė studentų at-kų visuomenininkų Vytauto klubas, į kurį įsijungė nedvejodamas ir nedelsdamas, nes jame matė galėsiąs savo troškimus bei siekimus gyvendinti organizuotos veiklos pagalba. Sumanumu, darbštumu ir ypatingai pasireiškusiu tvarkingumu Pranas greit įrėsi į vadovaujančius klubo narius. Gal jį kiek prilaikė jo kuklumas neišsiskirti iš kitų tarpo ar neužimti vadovaujančias pareigas, kai jų siekė kitas asmuo.

Pranas ir studijas baigęs liko toks pat kuklus, mandagus ir draugiškas. Kiekvienam buvo malonu su juo draugauti,

pasidalinti mintimis bei dirbti visuomeninį darbą. Būtų sunku rasti laikotarpį, kurį jis būtų praleidęs neturėdamas visuomeninių pareigų. Priešingai, jis dažnai jų turėjo po kelias, visur suspėdamas, visose pareigose būdamas aktyvus, kūrybingas ir pažangus, nenurimstantis panaudoti kiekvieną progą spartinti pažangą. Pranas visada buvo mėgiamas ir vertinamas ar tai vienminčių at-kų veikloje, ar L. Bendruomenės veikloje, ALTo ir VLIKo darbų rėmime. Ypatingu rūpestingumu sielojosi krikščionių demokratų pastangų rėmimu. Negailėjo net poilsiui reikiamo laiko, darbo bei lėšų, kai iškildavo reikalas. Pagaliau aukojo ir savo sveikatos ne taip jaug gausius resursus, kuriuos per anksti išsėmė įtemptu darbu.

Prano Polteraičio gyvenimas buvo grįstas nepalaužiamu tikėjimu Aukščiausiojo teikta jam pagelba, užtat jis drąsiai ir ryžtingai vykdė Jo valią, nuoširdžiai atlikdamas pareigas Dievui, tėvynei ir savajai tautai".

Velionio švogeris **Dr. Vladas Bublys,** buvęs Leono XIII fondo pirmininkas ir žinomas visuomenininkas, apie vieną bendrai išgyventą epizodą taip rašo:

"Mes Lietuvą palikome kartu su Polteraičiais ir kitais švogeriais. Iš namų Pranas pasiėmė stiprų, medinėmis ašimis, dviejų arklių traukiamą, sunkiai pakrautą vežimą. Važiuojant per Tauragę vienas jo vežimo ratas pradėjo silpnėti. Už Tauragės, pas mano pažįstamą ūkininką, gavau naują ratą, bet jis buvo pagamintas metalinei ašiai. Ties Pagėgiais ratas pradėjo byrėti. Naujojo rato pritaikymui medinei ašiai neturėjome įrankių. Vienas vokiečių kareivis atidavė mums savo prie diržo nešiojamą aštrų peilį — ginklą. Su kariuomene lėtai slenkant mus užklupo naktis. Rusų lėktuvai, pasikabinę šviesą, pradėjo kariuomene perkimštą plentą bombarduoti. Šviesoms pasirodžius, kuomet geriausia dirbti, mano darbininkai — švogeriai, išbėgiodavo į griovius ir krūmus. Bet po pusiaunakčio naująjį ratą ant ašies uždėjome. Kariuomenės žandarai pareikalavo tuojau judėti. Artėjant prie pirmojo per Nemuną išvesto tilto Prano vežimo ir naujasis ratas pradėjo pavojingai silpnėti. Pranas nebedrįso toliau važiuoti. Mes pervažiavę Tilžę, ūkininko kieme iškrovę mūsų vežimą, palikę švogeriams daboti mūsų sūnelius, sugrįžome pas Praną. Ant plento, kur Pranas stovėjo prie savo vežimo, buvo jau pilnai prašvitę. Tylu, ramu, plentu jokio judėjimo. Vokiečių kariuomenė jau pasitraukusi. Prano arkliai ganosi pievoje, žmona su dukrele, kuri gimė ūkininko troboje tarp lietuvių savisaugos besitraukiančių

kareivių. Tik jai gimus, rusų artilerija per mūsų galvas pradėjo apšaudyti plentą. Pranas krito į neviltį. Pasiliksiąs čia. Bet motiną ir kūdikį įkėlėme į vežimą ir pradėjome judėti. Čia prie Tilžės tilto, Praną radome jau aprimusį, nes patekti į Vokietiją nebėra vilties. Galvoja apie priemones, kaip sugrįžti į namus . . . Tačiau perkėlę dalį svorio į mūsų vežimą ir dalbomis parėmę ašį, kad ji mažiau spaustų ratą, laimingai pasiekėme mūsų paliktą turtą ir švogerius".

Tai buvo pradžia ilgos odisėjos ne savose žemėse, kuri po daug metų baigėsi šiltoje ir saulėtoje Floridoje. Toje kelionėje būta eilės stočių: Karaliaučius, Berlynas, Blankenburgas, Quedlenburgas, Boden-Verderis, Augustdorfas ir pagaliau lyg ir antraisiais namais tapęs Detroitas. Dr. Bublys toliau rašo:

"Atvykęs į Detroitą (P. Polteraitis) greit įsijungė į lietuvių organizacijų veiklą. Keletą kartų buvo at-kų sendraugių skyriaus valdyboje. Organizavo at-kų rengiamus meno spektaklius. Buvo ir Leono XIII fondo valdyboje. Priimtas pareigas visuomet atlikdavo kruopščiai. Visuomet susirūpinęs sekdavo lietuvių organizacijų vieklą. Dėl nesutarimų daugiausiai kaltindavo LB pareigūnus. Jų nemėgo. Visą širdį buvo atidavęs ALTo, VLIKo ir krikščionių demokratų veiklai.

Būdą turėjo gerą ir savotiškai įdomų. Visuomet buvo draugiškas, švelnus, su įvairių pažiūrų žmonėmis taktiškas. Bet jo nuotaikos dažnai ir radikaliai keisdavosi . . . Šiaip buvo apsukrus, greitos orientacijos".

Kitas ilgametis draugas ir vienmintis **Jonas Sakas-Sakevičius,** spausdinamos kun. Vailokaičio monografijos autorius, taip kalbėjo jo laidotuvėse:

"Jis tikėjo gero lietuvio idealu — nepriklausoma Lietuva ir turėjo viltį tikinčio krikščionio ateitimi. Brendęs Kauno universitete, keliolika metų jis buvo įsijungęs į Vailokaičių įmonių ūkinę sistemą ir kaip uolus bei išmintingas darbininkas dar prieš tėvynės sutemas buvo pakviestas į Ūkio bandą direktorium, tai yra tuo metu, kai buvo perorganizuojama banko administracija. Pilnas energijos ir uolumo, jis šviesiai žiūrėjo į naujas galimybes ateičiai. Tik žiauri okupacija viską suardė.

Likimas buvo nuvedęs ir mane į tą patį gyvenimo sūkurį, kuriame patyrėme nemaža bendrų tiek malonių, tiek ir sunkių gyvenimo valandų. Velionis šviesia nuotaika draugams ir bendradarbiams ne kartą buvo tikra paguoda ir paspirtis.

Dėl to jo bičiuliams, ypač jaunų dienų vienminčiams

buv. Vytauto klubo nariams dabar juo labiau sunku iš čia skirtis. Tačiau jo bendraamžių irgi tik palūžę likučiai esame. Mums visiems gaila, kad negalime ilsėtis savoje žemėje, kurią velionis taip mylėjo".

PRELATUI JONUI MAKNIUI PRISIMINTI
(1908.II.10 — 1985.I.1)

Prel. dr. Jonas Maknys buvo vienas iš tų tyliųjų lietuvių kunigų, kuriems neteko daug dirbti su lietuviais, bet kurio širdis visuomet priklausė savo tautai ir jį nuolatos traukė į savo brolių tarpą.

Velionis gimė Šilodžio kaime, Gražiškių valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje. Mokėsi Gražiškiuose, Šilodyje, Kybartuose ir baigė Marijampolės gimnazijos 6 klases. 1930 m. baigė Vilkaviškio kunigų seminariją ir kitais metais specialiu šv. Sosto leidimu buvo įšventintas kunigu, nors tik 23 metų. Po šventimų dirbo Meteliuose, Šakiuose, Suvalkų Kalvarijoje, Kazlų Rūdoje, pagaliau Klaipėdoje. Čia po keturių metų turėjo išsikelti, nes Klaipėdą okupavo vokiečiai. 1941 m. išvyko į Erlangeną, kur dirbo vokiečių parapijose ir studijas toliau tęsė Wuerzburgo universitete. Ten įsigijo ir daktaratą. Karui pasibaigus buvo Schweinfurto lietuvių kapelionu.

1950 m. atvykęs į Ameriką, kun. dr. J. Maknys po kelių mėnesių New Yorke, atsidūrė Covington, Kentucky, kitoje Ohio upės pusėje nuo Cincinnati miesto. Amerikiečių parapijose darbas jam nebuvo mielas. Po metų persikėlė į Grand Rapids, Michigan, kur irgi išdirbo vienerius metus. Grįžęs į Brooklyno vyskupiją, ten išdirbo 13 metų, dažnai talkindamas ir lietuvių parapijose.

Po darbo Brooklyne, kun. dr. J. Maknys dirbo dar kitose parapijose, buvo vienuolynų kapelionu, kol pagaliau po 6 metų Šv. Sebastijono amerikiečių parapijoje Providence, R.I., išėjo į pensiją. Dabar jis vėl galėjo dažniau patarnauti lietuviams, ką jis mielai darė.

1981 m. kun. Maknys atšventė savo kunigystės 50 metų auksinę sukaktį, o po kelių metų šv. Sostas suteikė jam Prelato titulą.

Prel. Maknys buvo darbštus kunigas, dosnus vargšams, pagalbus pavergtoje tėvynėje likusiems giminėms. Daug aukojo lietuviškoms organizacijoms. Kartu jis buvo ir nuoširdus krikš-

čionis demokratas, dalyvavo sąjungos konferencijose ir buvo LKDS centro komiteto narys.

Prel. dr. Jono Maknio kūnas sausio 14 d. palaidotas Putnamo seselių vienuolyno Dangaus Vartų kapinėse. Ir taip jis visam laikui sugrįžo pas savuosius. **M.P.**

KETURIŲ MIRTIES SUKAKČIŲ FONE

Mirusiuosius prisimename ne tik iš šventųjų bendravimo taško (krikščionybė mus moko mirusiuosius prisiminti ir už juos melstis), bet ne kartą dėl to, kad su jais išsiskyrimas buvo sunkus, jų nudirbti darbai dideli, jų asmenybės šviesios, jų ryšiai su mumis šilti, draugiški. Kitaip tariant, juos sunku užmiršti, jie dažnai grįžta į sąmonę ir širdį, jų pasiilgstame.

Šiemet sukanka 25 metai, kai mus paliko du išskirtiniai vyrai: vyskupas Vincentas Padolskis ir prof. dr. Kazys Pakštas, ir penki metai nuo kitų dviejų vienminčių mirties: Jono Matulionio ir dr. Jurgio Bačiūno. Visus keturis pažinau, su visais artimiau bendravau ir bendradarbiaviau, juos gerbiau, iš jų mokiausi. Tebūna šie žodžiai jiems pagarbos ir dėkingumo maži ir kuklūs ženklai.

Vysk. Vincentas Padolskis
(1904.IV.21 — 1960.V.6)

Vyskupas Vincentas Padolskis, kaip vėliau ir vysk. Pranas Brazys, buvo išskirtinai šviesūs lietuviai kunigai, kuriuos mirtis nuskynė daug, daug per anksti. (Vysk. Padolskis mirė būdamas vos 56 metų, tiek kiek man dabar). Jį pažinau nuo savo vaikystės, jį labai gerbiau ir mylėjau.

Vysk. Padolskis gimė Virbalyje, iš kur kilo ir mano motina. Iš tikrųjų jaunystėje jie ėjo kartu į mokyklą. Gimnaziją jis lankė ir baigė Kybartuose, kurią po 25 m. ir aš lankiau. Filosofiją studijavo Gregorijanume Romoje 1922 - 25 m. ir baigė daktaro laipsniu. Netrukus Fribourge baigė teologiją (1930), gaudamas taip pat doktoratą. Prieš tai, 1927 m. rugpiūčio 21 d. įšventintas kunigu. Specializavosi Romos šv. Rašto institute, kur 1931 m. gavo šv. Rašto licensijatą ir 1932 m. šv. Rašto kandidato laipsnį.

Grįžęs į Lietuvą, kun. Vincentas Padolskis 1932-44 m. šv.

Raštą dėstė Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Nuo 1938 m. buvo ir VDU teologijos - filosofijos fakulteto N. Testamento katedros vedėjas. 1940 m. paskirtas vyskupu augziliaru prie Vilkaviškio vyskupo A. Karoso. Pasitraukęs nuo bolševikų antplūdžio, 7 metus gyveno Regensburge, o nuo 1951 m. iki mirties — Romoje, kur jis buvo Šv. Kazimiero lietuvių kolegijos rektorius ir atkūrė Lietuvių Katalikų Mokslo Akademiją, kuriai 1956 - 59 m. ir pirmininkavo.

Vysk. Padolskis išleido kelias knygas ir yra parašęs glėbį svarių straipsnių, daugiausiai teologijos ir šv. Rašto klausimais. Buvo labai mielas ir draugiškas, visuomet besišypsąs ir kuklus. Net ir būdamas vyskupu, mielai bendravo su paprastais žmonėmis, niekuomet nesistengdamas į juos žiūrėti iš aukšto.

Vaikystėje mano šeima nuomavo butą Kybartuose pas vysk. Padolskio seserį. Čia jis dažnai buvodavo, čia dažnai jam mišioms tarnaudavau. Karo metu Bavarijoje jis mane vežė į Eichstaetto kunigų seminariją, nors iš mano "studijų" ten niekas neišėjo, nes buvau per jaunas. Ryšiai jau vėl atsinaujino tik amerikinėje išeivijoje, organizuojant Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubus ir juose veikiant.

Jis mus jaunesniuosius, tuo metu studijavusius krikščioniškąją demokratiją, gyrė, skatino ir mūsų pastangomis džiaugėsi. Būdamas Amerikoje, dalyvaudavo mūsų susirinkimuose ir skaitydavo mums paskaitas. Paklaustas patarimų (žodžiu ar raštu), jis niekuomet neatsisakė ir visuomet mums rado laiko.

Vysk. V. Padolskio nelaukta ir netikėta mirtis išeivijai buvo ir yra ypatingai skaudus nuostolis. Jis kaip retas mokėjo sugyventi su visais ir visokiais žmonėmis. Jo gilus mokslingumas būtų išvaręs gilią vagą. Jo tėviškas rūpestis būtų nušluostęs nevieną ašarą ir nuraminęs nevieną širdį. Daugelis jo pasigendame dabar nemažiau negu prieš 25 metus.

Prof. dr. Kazys Pakštas
(1893.VI.29 - 1960.IX.5)

1953 m. "Aiduose" rašydamas apie prof. Pakštą prof. J. Brazaitis savo straipsnį pavadino "Dinamiškasai asmuo mūsų visuomenėje". Tai labai tikslus vienžodis prof. Pakšto apibūdinimas, nes jis tikrai buvo gal pats dinamiškiausias šio šimtmečio lietuvis. Jis teisiog švieste švietė protine ir fizine energija, veržđamasis vis priekin, vis į nežinomas sritis, kurdamas

vis naujas idėjas ir sumanymus. Gal todėl, kai jis prieš 25 metus mirė, buvo sunku susitaikinti su mintimi, kad jo jau nebėra, jis daugiau nesugrįš, neprabils, neuždegs.

Su prof. Pakštu susipažinau Pittsburghe, kur abu gyvenome. Jis 1949-54 m. ten Duquesne universitete dėstė geografiją, o aš 1949-53 m. dirbau ir vėliau redagavau "Lietuvių Žinių" savaitraštį, (kartu su Stasiu Gabaliausku ir kun. B. Mikalausku, OFM). Mudviejų santykiai buvo paprasti — jis kalbėjo, o aš ir kiti klausėmės. Menkas buvau jo bendradarbis, bet už tai geras klausytojas.

Prof. Pakštas savo darbe nerimo ir Pittsburghe. Jis niekuomet netilpo vien profesijos rėmuose. Pittsburghe jis netruko įkurti Vidurio Europos federalinį klubą, jam pirmininkavo ir į jį įtraukė stipriuosius tuo metu Pittsburghe gyvenusius Čekoslovakijos, Jugoslavijos, Vengrijos, Lenkijos ir Ukrainos politikus. Tame klube buvau jo antrininku (buvau vos 22 m. amžiaus). Klubo susirinkimai kartą mėnesyje man būdavo tikros politinių mokslų paskaitos. Pakštas stengėsi šią klubų idėją plėsti po visą Ameriką, tik egzilai tuo laiku nesuprato visų bendro darbo reikšmės ir jo nepakluso. Taip šis klubas ir liko unikumu.

Pittsburghe įsteigėme ir ateitininkų židinį, kuriam prof. Pakštas pirmininkavo. Jis dalyvavo ir kitose organizacijose: buvo mūsų įsteigtos lietuvių kalbos draugijos narys (berods jai pirmininkavo mano brangus draugas rašytojas ir žurnalistas kun. Alfa Sušinskas), Vyčių narys (jų jau daug anksčiau apdovanotas aukso medaliu), tremtinių draugijoje ir kt. Visur ir visuomet buvo kviečiamas paskaitoms ir prakalboms ir retai nuo jų atsisakydavo.

Pittsburghe prof. Pakštas buvo ir įvairių lietuviškų renginių dalyvis. O jų tuo metu judriame Pitsburghe buvo nemažai (ten tuo metu dar buvo gyvos ir veiklios 5 lietuviškos parapijos!). Visuomet atsimenu pirmą Čiurlionio ansamblio koncertą sausakimšoj Lietuvių Klubo salėje. Ansamblis skambėjo galingai ir uždegančiai. Po koncerto prof. Pakštas išėjo į sceną tarti žodžio . . . ir pravirko. Lietuviškų dainų jis buvo labai pasiilgęs, o Čiurlionio ansamblis jas dainavo kaip retas . . .

Prof. Pakštas buvo išskirtinė asmenybė. Jis gimė 1893 m. birželio 29 d. Alinaukos kaime, Sudeikių parapijoj, Užpalių valsčiuj, Utenos apskrityje. Mokėsi Petrapilio gimnazijoje, Kauno kunigų seminarijoje, baigė New Yorko Fordhamo universiteto sociologijos fakultetą. Studijas gilino Fribourgo universitete Šveicarijoje, kur gavo daktaro laipsnį. Daugiausiai laiko praleido

profesoriaudamas įvairiuose universitetuose: Kauno, Rygos, UCLA, Carletono, Minnesotos, Armijos kalbų, Duquesne, Marylando, Steubenville.

Tačiau akademinis darbas nekliudė jo giliam visuomeniniam užsiangažavimui. Dar jaunystėje jis buvo "Darbininko", "Vyties" ir "Draugo" redaktorius, aktyvus Lietuvos Vyčių narys, lituanistikos kursų steigėjas ir vedėjas, Tautos Fondo gen. sekretorius, Lietuvių Tautos Tarybos delegacijos į Šveicariją narys. Vėliau prof. Pakštas buvo Ateitininkų Federacijos Vadas (1930-1940), Lietuvių - švedų draugijos pirmininkas (1933 - 39), Lietuvių - amerikiečių draugijos vicepirmininkas, įvairių tarptautinių mokslinių, politinių, katalikų kongresų atstovas ir prelegentas.

Prof. Pakštas buvo ir ilgametis krikščionis demokratas, jau 1926 - 30 m. Kauno KD skyriaus pirmininkas ir LKDP centro komiteto narys. Vėliau 1950 - 58 m. Centro Europos krikščionių demokratų unijos vicepirmininkas ir KD tarptautinių kongresų dalyvis bei paskaitininkas.

Gal labiausiai prof. Pakštas prasikišo savo idėjomis, liečiančiomis Lietuvą ir jos ateitį, Dar Lietuvoje jis metė ateitininkams šūkį: "Pasukti Lietuvos laikrodį 100 metų pirmyn". Vėliau, matydamas besiniaukiančią Europos padangę, jis kvietė kurti "atsarginę" Lietuvą, vykdant planingą kolonizaciją. Panašią mintį kėlė vėl 1958 m., norėdamas gelbėti nutaustančią išeiviją. Tačiau nei vyriausybė, nei tauta Pakšto neklausė. Neklausė jo ir kai jis kvietė "atkreipti tautą veidu į jūrą". Ir už tai vėliau brangiai užmokėjo.

Prof. Pakštas buvo ir nepailstantis keliautojas — po JAV, Braziliją, Afriką, Europą, Palestiną, Sovietų Sąjungą. Šalia viso šito jis keliolikos mokslinių knygų autorius ir eilės žurnalų bei laikraščių bendradarbis, juose paskleidęs šimtus išskirtinai vertingų straipsnių. Buvo ir nuolatinis "Tėvynės Sargo" bendradarbis.

Prof. Pakštas buvo ir savo meto vienas geriausių oratorių, skaitęs šimtus paskaitų ir sakęs prakalbų įvairiausiomis temomis ir progomis. Paskutinėje savo kalboje, pasakytoje Ateitininkų kongrese Čikagoje 1960 m. rugsėjo 4 d., jis kalbėjo apie drąsą: "Mums reikia užsiauginti kitokį jaunimą! Negalime mes dekultūrizuotis — inteligento ištautėjimas prasideda nuo dekultūrizacijos. Dekultūrizacija — tai išvedimas savosios kultūros — svetimosios įvedimas. Drąsiųjų tai neištinka.

Patys būkime drąsūs ir savo jaunimą auklėkime drąsiu.

Perkelkime į čionai didingą dvasinių Atėnų — lietuviškosios dvasios karalystę — tuomet mes pajusime pilną gyvenimo prasmę, pasitenkinimą pasaulio gėrybėmis ir mums gyvenimas pasidarys labai įdomus".

Sekantį rytą prof. Pakštas mirė. Kito tokio kilnaus nenuoramos, svajotojo ir planuotojo, mokslininko ir politiko dar neturėjome ir gal negreitai turėsime.

Jonas Matulionis
(1898.II.7 - 1980.I.24)

Jonas Matulionis moderniosios Lietuvos gyvenime yra įmynęs gilias pėdas. Jis buvo laisvės kovų savanoris, Klaipėdos sukilimo dalyvis, ministeris, tarėjas, ateitininkų pirmūnas, krikščionių demokratų vadas, VLIKo ir PLB pirmininkas. Jau 5 metai kaip jo nėra tarp mūsų. Minime jį šiandien, prisimindami jo šviesų asmenį ir prasmingą darbą Leituvai.

J. Matulionis gimė Šiugždų kaime, Krokialaukio valsčiuj, ūkininkų šeimoj. Mokėsi Marijampolės gimnazijoj, kur 1912 m. įsijungė į ateitininkų eiles. Užpuolus karui, pasitraukė į Voronežą ir lankė Martyno Yčo gimnaziją. Čia su kitais tuoj atkūrė ateitininkus, juose aktyviai reiškėsi kaip ir apskritai jaunimo veikloje. Čia artimai bendravo su neužmirštamuoju Vyt. Endziulaičiu.

Kilus revoliucijai, subruzdo ir lietuvių politinė veikla. Kartu su vyresniaisiais — Petru Karveliu, Antanu Matulaičiu ir kitais, Jonas Matulionis būrė Voroneže Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijos skyrių. Dalyvavo Rusijos lietuvių seime ir šalia jo vykstančioj krikščionių demokratų konferencijoj. Perkėlus LKDP centro komitetą į Voronežą ir kun. M. Krupavičiui perėmus partijos pirmininkavimą iš kun. J. Vailokaičio (pirmojo pirmininko), į centro komitetą buvo įtrauktas ir jaunasis Matulionis.

1918 m. liepos mėn. J. Matulionis grįžo į Lietuvą ir stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Kitais metais baigęs Karo mokyklą, buvo pakeltas į leitenanto laipsnį ir dalyvavo kovose su lenkais.

1823 m. pradėjo studijas ir du metu vadovavo Studentų Ateitininkų sąjungai. Studijas pertraukė Klaipėdos krašto sukilimas, kurio aktyvus dalyvis buvo ir Jonas Matulionis, kurį laiką buvo Šilutės komendantu. Po sukilimo grįžo į Kauną ir tęsė toliau studijas (baigė 1927 m.) ir buvo LKDP reikalų

vedėjas. 1926 m. jis buvo vienas Vytauto klubo steigėjų ir pirmasis jo pirmininkas. (Vytauto vardą Matulionis pasiūlė pagerbdamas savo daug žadėjusį, bet neseniai mirusį draugą Vytautą Endziulaitį).

1929 m. J. Matulionis iš politikos pasuko į bankinę karjerą. Dirbo keliuose bankuose ir 1937 m. tapo Ūkio banko vyr. direktorium. Bolševikams užplūdus, iš tarnybos atleistas, prisiglaudė statybos treste.

Lietuvai sukilus, J. Matulionis buvo laikinosios vyriausybės finansų ministru. Vokiečiams kraštą okupavus ir netrukus vyriausybės veiklą sutrukdžius, jis tapo tarėju iki pasitraukimo iš Lietuvos.

Karui pasibaigus, J. Matulionis 1947 m. iš Vokietijos emigravo į Angliją, o 1951 m. į Kanadą. Čia aktyviai reiškėsi Bendruomenės veikloje. Dalyvavo ir krikščionių demokratų Toronto skyriaus darbuose. 1952 - 55 m. buvo Kanados LB pirmininkas. 1955-57 m. Vliko pirmininkas ir 1958 m. buvo išrinktas PLB pirmininku. Kartu veikė ir kitose organizacijose, buvo vienas Pasaulio Lietuvių Katalikų Centro kūrėjų. Šv. Tėvo apdovanotas Pro Ecclesia et Pontifice medaliu.

J. Matulionis buvo giliai tikintis katalikas, ilgametis ateitininkas ir krikščionis demokratas bei įsitikinęs bendruomenininkas. Buvo gilus patriotas, socialus ir draugiškas. Turėjo savo įsitikinimus ir jais vadovavosi, nors nevisi vienminčiai jiems pritardavo (pvz. dėl tarėjo pareigų ar krikščionių demokratų veiklos išeivijoje, dėl ko Matulionis turėjo rezervų). Tik jis niekad nesvyravo savo krašto meilėje ir savo nenuilstamoje veikloje dėl jos laisvės.

J. Matulionis yra išleidęs stambų vokiečių okupacijos meto dienoraštį "Neramios dienos".

Dr. Jurgis Balčiūnas
(1906.IV.13 - 1980.IX.6)

Šiemet minime ir Dr. Jurgio Balčiūno penkerių metų mirties sukaktį. Ir minime su nemaža doze liūdesio, nes jo būta mielo, draugiško ir šviesaus vienminčio ir bičiulio.

Su dr. Balčiūnu suartėjau jam esant LKDS centro komiteto nariu 1964 - 70 m. Nors jis gyveno kiek atokiau nuo Clevelando, bet čia buvo dažnas svečias, susirinkimų ir meninių parengimų dalyvis.

Dr. J. Balčiūnas gimė 1906 m. balandžio 13 d. Bačiūnų

SPAUDOJ ir Gyvenime

CASTRO POLITINIAI KALINIAI

Nors Kuba yra tik keliasdešimt mylių nuo Jungtinių Valstybių kranto, tačiau tik maža dalis amerikiečių ir tik dar mažesnis būrelis kitų kraštų žmonių žino apie tūkstančius diktatoriaus Castro politinių kalinių ir jų baisias kalinimo sąlygas. Kiek daugiau informacijų pateikė pernai anksti vasarą iš kalėjimų tuometinio prezidentinio kandidato Jessie Jackson išvaduoti 26 kaliniai. Jie visi buvo vadinami "plantados" — nepajudinami, kurie nesusitaikę su režimu, ilgus metus kalėjo Castro kalėjimuose, kai kurie net daug metų vienutėse, be jokio kontakto su kitais kaliniais, kankinami, dažnai vilkėdami tik apatinius rūbus, neretai ištisus mėnesius nematydami jokios šviesos, nei dienos, nei elektrinės.

Nors daugelis jų iki šiandien yra labai santūrūs apie savo pergyvenimus, trys, kiek apsipratę su laisve, suteikė pasauliui kiek smulkesnių informacijų apie savo ir kitų kalinių pergyvenimus Castro komunistiniuose kalėjimuose. Apie tai "Commonweal" žurnale infor-

---

kaime, Vištyčio valsčiuj, Vilkaviškio apskrityj. 1925 m. jis baigė Biržų gimnaziją, o 1933 m. VDU medicinos fakultetą. Iki pasitraukimo iš Lietuvos buvo gydytojas Kaune. 1950 m. atvyko į JAV ir nuo 1952 m. vertėsi gydytojo praktika Cambridge, Ohio.

Dr. Balčiūnas buvo vienas retų lietuvių gydytojų, kuris neleido pavydžiai profesijai užgožti pareigų visuomenei ir tautai. Jis nuo jaunystės buvo iškilus visuomenininkas, tam skyręs daug savo laiko ir energijos. Nuo jaunystės ateitininkas, jis buvo vienas "Gajos" korporacijos kūrėjų ir jos antrasis pirmininkas. Buvo Katalikų Veikino Centro vyr. valdybos narys, Vokietijos Tremtinių Bendruomenės pirmininkas, vienas PLB kūrėjų, Vokietijos LB pirmininkas. Prieš tai Regensburgo ir Scheinfeldo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus skyrių kūrėjas ir pirmininkas.

Jis buvo nuo jaunystės ir krikščionis demokratas, kurį laiką ir LKDS centro komiteto anrys. Čia jis reiškėsi įžvalgiu protu, gyvu temperamentu, aštriu sąmojum ir "balčiūnišku" giedrumu. Su juo darbas buvo nenuobodus ir mielas. Krikščionių demokratų veiklą jis yra parėmęs ir stambesnėm aukom. *A.J.K.*

muoja Barbara E. Joe, rašytoja ir Amnesty International narė (žr. 1985 m. vasario 22 d. numerį, 114-15 psl.).

Šie trys tai Juan Gonzalez, 44 m. sunkvežimio vairuotojas, Basilio Guzman, 47 m. statybos darbininkas ir Wilfredo Martinez, 37 m. kareivis, pėstininkas. Pirmieji du buvo nubausti po 20 m. kalėjimo, bet jie išsėdėjo po 22 metus, gi Martinez nuteistas 15 m., išsėdėjo 17 m. Visų trijų "nusikaltimai" tokie patys — "konspiracija prieš valstybės integralumą". Ką toks nusikaltimas reiškia, težino tik vienas Castro.

Pagal Gonzalez, Kuboje žmonės įkalinami už ne taip pasakytą žodį ar iškreiptą mintį, jei taip teigia prokurorai. Motinos skundas, kad vaikas neturi batų eiti į mokyklą gali jai užtarnauti 10 metų kalėjimo, kaip lygiai prie alaus bonkos ištarta viltis, kad netrukus gyvenimo sąlygos pasikeis. Kiekvienas blokas, kiekvienas butnamis turi politinį komisarą — kapitoną, kurio pareiga pranešti kiekvieną žodį ir veiksmą. Gonzalez buvo areštuotas ir nuteistas už turėtą (net ne savo, bet draugo) antrojo pasaulinio karo suvenyrą — revolverį.

"Pirmas tris dienas — pasakoja Gonzalez — man neleido miegoti ir net nedavė nei valgyti nei gerti". Jį tardė be perstojimo, kol jis daugiau neišlaikęs apalpo. Sugrąžintas į celę jis atsigavo, kai jam davė gerti ir truputį valgyti. Tardymai tęsėsi kas penkiolika minučių dieną ir naktį per tris mėnesius. Eventualiai jie buvo teisiami, bet be liūdininkų, be jokių įrodymų, be advokatų. Teisėjas tik perskaitė sprendimą — ir tai buvo visa teismo procedūra. Martinez pasakoja, kad 16 jo draugų tą pačią dieną buvo sušaudyti.

Po teismo Guzman buvo išvežtas skaldyti akmenų į Pines salą, kur šalia darbo, kaliniai buvo fiziškai kankinami. 1971 m. jis buvo perkeltas į Boniato kalėjimą, kur jis kalėjo celėje be jokios šviesos. Čia jo bendrakalinys Gerardo Gonzalez buvo nužudytas kulka į sprandą, o jis pats sužeistas geležiniu įrankiu į galvą.

Kaliniai šiame kalėjime buvo kankinami garsiakalbių triukšmu ir elektros smūgiais. Jiems buvo žadamas bausmės sumažinimas, jei jie pasiduos politiniam persiauklėjimui. Tačiau ir tie pažadai buvo melas. Gonzalez sako, kad Gomez Camelos buvo perauklėjimo programoj jau 20 metų, bet jo nepaleido, nors jis jau buvo 82 m. amžiaus, diabetikas su abiem amputuotom kojom.

Gonzalez informuoja, kad ne vienas kalinys nusižudė, nes negalėjo išlaikyti kankinimų. Jis pats 9 metus išbuvo vienutėje įvairiausiais būdais stengdamasis neprarasti pusiausvyros.

Šiandien Kuboje tokių kalinių dar yra tūkstančiai. Jų sąlygos, traktavimas ir kankinimai yra sąžiningos sovietų praktikos kopijos.

PERŽENGTOS RIBOS

Pereitame "Tėvynės Sarge" užsiminėme apie poros mūsų laikraščių žurnalistinę etiką arba tiksliau jos trūkumą. Dabar, gi, net

koktu darosi skaitant "Pasaulio Lietuvio" žurnalistinius "perliukus".

Š. m. vasario mėn. Nr. 2 (184) viena Vasario 16 gimnazijos mokinė oponuoja A. Sviloniui, kaip atrodo, nesutikdama su jo "Tėviškės" draugijos organizuojamų kelionių kritika. Vienoje vietoje ji rašo: "o ir po. A. Svilonis (jei yra vedęs) tikiuosi su savo gyvenimo drauge nesusipažino bažnyčioje".

Toks klausimas mūsų nestebina, nes laiško autorė yra jauna gimnazistė, gyvena net kitame kontinente ir pagaliau greičiausiai nežino, kas pasirašo A. Svilonio pseudonimu. Kas stebina, tai PL red. Broniaus Nainio išnaša, kuri savo šlykštumu yra dar tik retas "paukštis" mūsų periodikoje. Ji skamba taip:

> "Nežinome mes Svilonio asmeniško gyvenimo smulkmenų ir nei kur, nei su kuo jis susipažino, tačiau tose pačiose Naujienose buvo paskelbta, kad tų pozityvią lietuvišką veiklą bei ją vykdančias įstaigas niekinančių, juodinančių ir ypač Lietuvių Bendruomenę griaunančių, Svilonio slapyvardžiu pasirašytų straipsnių autorius yra Marquette Parko lietuvių parapijos vikaras kan. Vaclovas Zakarauskas. Tas pats vadinamų reorgų dvasios vadas, Čikagos lietuvių populiariai vadinamas katalikų kunigas. Anksčiau Čikagos lietuviai stebėdavosi, kaip tokį kunigą Lietuvos Katalikų Bažnyčios hierarchai gali toleruoti, bet dabar... Gal už reorgišką veiklą jam kas nors iš popiežiaus medalį veža.. ? (Red.)".

Taip rašo katalikas, berods ateitininkas, redaktorius, Bendruomenės veikėjas, apie vyresnio amžiaus lietuvį katalikų kunigą. Visų pirmiausia, negi p. Nainys tikrai nežino, kad A. Svilonis jokių pajuokiamų pažinčių neturėjo ir neturi. Sugestijonuoti kitaip reiškia užsiiminėti pačiu nešvariausiu šantažu, naudoti nešvariausią melą ir iš piršto išlaužtas insinuacijas. Iš kitos pusės, argi p. Nainys tikrai nežino, kad (R) Lietuvių Bendruomenė nėra kažkokie "reorgai" ir ji dvasios vado neturi. Kam tad vėl imtis melo oponentui skaudinti. Pagaliau jam kaip katalikui turėtų būti žinoma, kad katalikų kunigai neturi muzulmonų dvasiškių titulų, tad kam jais kunigus įžeidinėti. Jau visai nesuprantama, kaip jis gali įžeidinėti net patį Popiežių, pajuokdamas jo kai kam teikiamų medalių tradiciją.

Tiesiog nuostabu, kaip keliuose sakiniuose p. Nainys sugebėjo išlieti tiek nešvankaus melo, insinuacijų, koliojimosi ir įžeidinėjimų. Argi negalime nesutikti su kieno nors nuomone ir nusistatymu, nenusileidžiant į melo ir insinuacijų purvyną, kuriame iki kaklo yra įbridęs p. Nainys? Argi vaikiškas, nesubrendėliškas pravardžiavimasis suteikia informacijai ir diskusijai didesnio svorio? Sapienti sat!

OSI AKCIJOS KLAUSIMU

OSI ir tam tikrų suinteresuotų sluogsnių lietuvių persekiojimas už tariamus nusikaltimus antrojo pasaulinio karo metu negali nerūpėti mums vieisms. Ir kaip lietuviams, ir kaip amerikiečiams. Ypač kad šioje akcijoje OSI atvirai sandarbiauja su KGB, kuri, juk, tarp kitų

tikslų, turi ir išeivijos sunaikinimo tikslą. Šia prasme ši akcija nėra tik paskirų žmonių persekiojimas, bet turi ir platesnių ramifikacijų.

Ryšium su tuo reikia pabrėžti tris faktus:

1. Nėra abejonės, kad OSI akcija yra žalinga ne tik atskiriems apkaltintiems asmenims (ir tiems, kurie ateityje bus apkaltinti), bet ir Lietuvos laisvinimo interesui, tad iš tikrųjų Lietuvos interesui. Iš vienos pusės kai kuriose bylose jau dabar liečiamas iš JAV pusės okupacijos nepripažinimo faktas. Iš kitos — buvusio OSI vadovo Ryan knygoje jis pajuokiamai atsiliepia apie Lietuvos okupacijos įvairius aspektus. Taip pat JAV tuo atžvilgiu nusistatymą ir pan. Tas pačias mintis jis dėsto savo reklaminėje kelionėje po Amerikos televiziją ir laikraščius. Nėra abejonės, kad jis atšviečia ir pačios OSI nusistatymą, nors jau ir nebūdamas su ta įstaiga oficialiai susirišęs. Lygiai nėra abejonės, kad jis atliepia ir tam tikrų JAV sluogsnių nusistatymą.

2. Lygiai pripažintina, kad iš mūsų pusės (lietuvių visuomenės pusės) pastarųjų poros metų būvyje yra padaryta tam tikra pažanga, kovojant prieš OSI neužtarnautą ir mūsų interesams kenksmingą akciją. Veiksniai savo konferencijose šią problemą svarstė, ją aptarė ir bendruose posėdžiuose, suorganizavo Lietuvių Teisėms Ginti Komitetą, parašė eilę laiškų atitinkamoms institucijoms ir asmenims ir kt. Tai naudinga veikla.

3. Tačiau konstatuotinas ir trečias faktas: turint galvoje, kad OSI veikla liečia labai gyvybingus lietuviškuosius interesus, neatrodo, kad ligšiolinė mūsų veiksnių ir visuomenės akcija yra pakankama.

Visų pirmiausiai veiksnių suorganizuotas komitetas tėra tik aukų rinkimo vienetas, pats save apribojęs ir net sakąs, kad kuo kitu negalįs užsiimti (pvz. politine akcija, kurios, esą, kaip nepelno organizacija jis negalįs imtis). Iš kitos pusės nepakankamai koordinuota atskirų organizacijų (VLIKo, ALTo ir LB) veikla tiek laiškų rašyme, tiek Vašingtono vizituose, neatrodo atsiekianti net minimalių rezultatų. Pagaliau nėra sutvarkyti ir santykiai su lietuvių atstovais Americans for Due Process organizacijoje. Nebūtų ši problema svarbi, jei ADP būtų tik paprastas komitetas. Tačiau ADP aiškiai parodė, kad jų akcija yra efektyvi, jų užsiangažavimas labai aukšto laipsnio ir jų veiklos kryptis tiksli.

Neatrodo, kad tokia padėtis tarnauja lietuviškajam interesui pačiu geriausiu būdu. Padėčiai pagerinti reikalinga tam tikra **tiksli, konkreti ir skubi akcija.**

1. VLIKas turėtų sušaukti specialią konferenciją OSI veiklos klausimams apsvarstyti. Joje turėtų dalyvauti kuo platesnės visuomenės atstovai, ypač skautų, vyčių, ateitininkų, santariečių. Ta konferencija turėtų nustatyti mūsų akcijos *krypti, formą ir galimybes.*

2. VLIKas turėtų įtaigoti tokią konferenciją pritarti jo akcijai sudaryti **Politinį Koordinacinį Komitetą,** kuris vadovautų visai lietuvių akcijai prieš neteisėtus OSI veiksmus ir veiklos būdus, nesusivaržęs

jokios nepelno organizacijos ar kitokiais varžtais.

3. PKK veiksmingumui patikinti VLIKas, ALTas ir LB turėtų tuojau pat paskirti jo veiklai po $10,000 ir perorganizuoti LTGK, kad jis kuo veiksmingiau kauptų lėšas tolimesniam PKK veikimui.

4. PKK savo ruožtu turėtų tuojau pat sureguliuoti santykius su lietuvių atstovėmis ADP organizacijoje. Gal būtų tiksliausia, kad lietuvių delegacija ADP būtų autonominis vienetas, pavaldus LKK ir jo finansuojamas.

Čia siūloma akcija gal tiksliau tarnaus lietuviškiesiems interesams, kuriems patarnavimas, juk, yra visų mūsų svarbiausias uždavinys.

ABORTŲ KLAUSIMU

Abortas — negimusių kūdikių žudymas, yra viena pačių didžiųjų XX amžiaus antrosios pusės Amerikos problemų. Apie abortus prirašyta šimtai knygų, tūkstančiai straipsnių, kalbėta milijonai žodžių. Apie juos kalbama parlamentuose, ministerijų kabinetuose, medicinos mokyklose, teismuose, bažnyčiose, vyskupų konferencijose ir gimnazijų klasėse. Kaip tik dėl to čia nei nebandysime apie abortus kalbėti esmingiau — tai paliekame, viliamės, artimajai ateičiai. Čia tik norime atskleisti kai kurias mintis, pasinaudojant vieno autoriaus viena knyga. Autorius — **John T. Noonan, Jr.** Knyga — *A Private Choice* (McMillan Publishing Company, Inc., 1979).

Knygoje autorius svarsto abortų klausimą iš įvairių taškų: moralės, medicinos, teisės, tradicijos, šeimos, sąžinės ir t.t. Paskutiniame skyriuje jis savo svarstymus susumuoja dvylikoje išvadų, kurios, mūsų manymu, labai prasmingai atskleidžia abortų "laisvės" tragediją.

Pirma. Abortų kazusų sukurta "laisvė" neatšviečia Jungtinių Valstybių konstitucijos. Aukščiausio teismo sprendimas buvo padarytas pasinaudojant nuoga teisine jėga. Tasis abortų klausimu sprendimas yra neteisėtas ir beprincipinis. Tai septynių teisėjų asmeninio įsitikinimo primetimas visos Amerikos piliečiams. Joks asmuo ir jokia piliečių mažuma (o mes visi esame vienokių ar kitokių mažumų nariai) negali būti saugūs, kai tokios nuogos jėgos naudojamos ir yra legalizuotos. Niekas negali būti saugus, kai keli žmonės turi galią ir jėgą nustatyti, kas yra asmuo ir kas ne, kas turi teisę gyventi, ir kas turi mirti.

Antra. Abortų kazusai yra pilni klaidų. Teisminiai sprendimai naudojasi istorija, bet klaidingai teigia, kad istorinis abortų įstatymų tikslas buvo nėščių moterų sveikatos apsaugojimas. Jie naudojasi medicinos etikos standartais, bet klaidingai teigia, kad abortai po 5 mėnesių neštumo yra mediciniškai priimtina procedūra. Jie tariasi kovoją už moterų teises, bet ignoruoja Amerikos moterų norus bei įsitikinimus. Jie ginasi, kad jie nežiną, kada atsiranda žmogus, tačiau taria, kad žmogiškoji egzistencija prasideda su gimimu.

Trečia. Abortų kazuso "laisvė" žaloja šeimos struktūrą. Ji išskiria

moterį - motiną ir ją izoliuoja. Jie atskiria ją nuo jos partnerio gyvybės kūryboje. Ją dar nepilnametę ši laisvė atskiria nuo tėvų, kurie ir morališkai, ir teisiškai yra už ją atsakingi. Ji pažeidžia tėvo teisę ir atsakomybę vaikų atžvilgiu. Ji sunaikina motinos pareigą rūpintis savo vaikais.

Ketvirta. Ši "laisvė" yra nukreipta prieš varguomenę. Abortų įstatymai panaikino galimą pagelbą neturtingoms nėščioms motinoms. Įstatymų buvimas sudaro spaudimą vargingoms nėščioms motinoms žudyti savo negimusius kūdikius. Valdžia turi šventą pareigą gelbėti neturtingąsias šeimas, gi įstatymai pakeičia šią pareigą į programą varguomenei "gelbėti" mažinant vaikų skaičių.

Penkta. Ši "laisvė" pažeidžia medicinos etiką pradedant Hipokritu ir baigiant šiandienos praktika. Ji suredukuoja gydytojo pareigą nuo rūpinimosi dviem pacientais į rūpinimąsi tik viena paciente. Gydytojo švenčiausia pareiga saugoti kiekvieną žmogišką gyvybę yra paversta jo pareiga žudyti.

Šešta. Ši "laisvė" skaldo amerikiečių tautą. Ji nustatė protestantus prieš katalikus, sekuliaristus prieš tikinčiuosius. Ji suskaldė šeimos vienybę, nustatydama dukteris prieš tėvus, žmonas prieš vyrus ir motinas prieš kūdikius. Abortų "laisvė" yra tapusi moterų teisių kovos ideologijos dalimi. Ji suskaldė vyro ir moters vienybę kuriant naują gyvybę ir moterį padarė ne tik gyvybės davėja, bet ir jos žudytoja.

Septinta. Abortų "laisvė" prievartauja žmonių ir visuomenės sąžines. Miestai ir valstijos naudoja mokesčių pinigus finansuoti abortams. Civilinių teisių unija (American Civil Liberties Union) reikalauja, kad tos ligoninės, kurios atsisako bendrauti negimusių kūdikių žudyme, būtų priverstos patarnauti abortams. Vienas Planned Parenthood organizacijos advokatų teigia, kad kiekvienas gydytojas, kuris nesiūlo savo pacientėms aborto procedūros, būtų paskelbtas kaip praktikuojąs "sektantišką" mediciną.

Aštunta. Abortų "teisė" laužo ne tik devintą ir 14-tą konstitucijos priedėlį, bet ir kitus, ypač tuos, kurie liečia pinigų naudojimą be kongreso sutikimo.

Devinta. Abortų teisė jau iškreipė net kalbą ir tuo keičia tautos nusistatymus. Vaikas jau nėra vaiku, jei jis dar negimęs. Negimusieji negyvi kūdikiai yra tik gimdos atliekanos. Mirštantis kūdikis tėra tik "fetus ex utero" ir t.t.

Dešimta. Abortų "teisė" leidžia gydytojams eksperimentuoti negimusiais kūdikiais. Nežiūrint medicinos, moralės, Nuerembergo kodekso, Ženevos Priesaikos ir Helsinkio deklaracijos, negimusieji kūdikiai yra laikomi ne žmonėmis, bet daiktais.

Vienuolikta. Abortų "laisvė" suniveliavo globą, kurią anksčiau naudojosi negimusieji kūdikiai.

Dvylikta. Abortų teisė įgalino ir įteisino pusantro milijono kūdikių kasmetines žudynes. Joks karas ir jokios ligos neišnaikino ir neiššudė tiek gyvybių, tiek žmonių, kiek abortai.

VATIKANO SOCIALINIS MOKYMAS

Keliaujantis Popiežius Jonas Paulius II savo lankymosi Kanadoje metu (1984 m. rugsėjo mėn.) eilėje kalbų ir pamokslų aiškiau negu bet kada pasisakė politiniais, ekonominiais, socialiniais ir kultūriniais klausimais. Kartais net labai griežtai reikalaudamas kapitalistinės sistemos perkeitimo, daugiau dėmesio vargšams ir neturtingiesiems, daugiau teisių indėnams ir apskritai mažumų gyventojams. (Čia nei neužsimename apie negimusios gyvybės žudymą, kunigų vedybas, gimimų kontrolės ir panašius klausimus). Toks pakartotinis grįžimas prie socialinių ir ekonominių klausimų nagrinėjimo bei kardinolo Ratzingerio laiškas, smerkiantis marksistinius laisvinimo teologijos aspektus, vėl iš naujo kelia Bažnyčios socialinio mokslo, jo istorijos, jo krypties klausimus.

Reikia pasidžiaugti, kad visas šis klausimų kompleksas yra iš naujo labai mokoviškai ir kruopščiai nagrinėjamas naujoje knygoje "**Option for the Poor: A Hundred Years of Vatican Social Teaching**", parašytoje Donal Dorr (328 psl., Orbis Books, minkštais viršeliais, kaina $11.95). Tai labai svarbus ir laiku išleistas veikalas, taip reikalingas Amerikos ir kitų anglų kalba kalbančių kraštų krikščionims patogiai snaudžiantiems savo materialiniuose patogumuose.

Knygos autorius Donal Dorr yra airis katalikų kunigas, misininkas, dirbęs ir dirbąs Afrikos ir P. Amerikos misijose. Kunigišką darbą jis pradėjo profesoriaudamas Airijos seminarijose, kur dėstė filosofiją ir teologiją. Vėliau dirbo Afrikoje, vėl dėstė universitete, o dabar vėl dirba Afrikoje.

Knygos apimtis — Vatikano socialinis mokymas per pastarąjį šimtmetį. Svarstomi Leono XIII santykiai su valstybe ir Rerum Novarum (1891), Pijaus XI naujoji socialinė santvarka, Pijaus XII socialinis mokslas, Jono XXIII naujoji kryptis, Vatikano II socialinis mokslas, Pauliaus VI Popularum Progressio, Medelino vyskupų konferencija, Jono Pauliaus II integralinis humanizmas, etc.

Knygos kryptis — Bažnyčios socialinis mokymas, liečiantis

specifiškai vargšus ir neturtinguosius. Iš čia ir knygos pavadinimas — "Option for the Poor" — Pasirinkimas už vargšus.

Pasirinkimas ar pasisakymas už vargšus nevienam katalikui sukelia neramumą, net pyktį, nes jis girdi jį iš persistengusių aktyvistų lūpų, kurie nepakenčia jokios kitokios nuomonės, kuri nesutampa su jų nusistatymu. Tai nėra marksistų šūkis. Pasisakymas už vargšus yra madingas net "geriausių" katalikų sluogsniuose. Net Popiežiai jį vartojo ir vartoja, nors ir atsargiai jį niuansuodami. Jie ir P. Amerikos vyskupai niekuomet nesako tik paprastai " pasirinkimas už vargšus", bet "išskirtinis pasirinkimas už vargšus", "išskirtinė, bet ne išimtinė vargšų meilė", "specialus solidarumas su nuolankiaisiais ir silpnaisiais". Niuansuose ir glūdi visas skirtumas. . .

Tas nereiškia, kad Bažnyčia dabar jau nusisuka nuo turtingųjų ir pasiturinčiųjų. Ar kad ji jau atsiskleidžia socializmui, marksizmui ar komunizmui. Bet tas reiškia, pagal kun. Dorr, pasirinkimą atsipalaiduoti nuo tarnavimo visuomenės "viršūnių" interesams ir solidarumą su tais, kurie yra visuomenės "apačioje" ar netoli jos.

Tam tikra prasme tai yra kaltinimas visiems, kurie nėra vargšai, už tarnavimą "viršūnėms" ir nesiskubinimą solidarizuotis su "apačia". Dorr neslepia, kad jis tokį kaltinimą laiko teisingu ir teisėtu. Dar daugiau. Jis teigia, kad ir Vatikanas taip pat galvoja. Pagal jį, Vatikano II Santaryba paskelbė savo nusistatymą tolintis nuo sąjungos su "žemiškuoju miestu", kad būtų daugiau pabrėžta Bažnyčios ištikimybė Evangelijos vertybėms. Dorr čia randa prisipažinimą, kad Bažnyčia yra solidarizavusi su "viršūnėmis" ir tvirtą nusistatymą nusisukti nuo kompromituojančių santykių su dešinės galios elitu. (Tą patį jis išskaito ir kai kuriose Jono XXIII socialinių enciklikų pastraipose).

O kaip su eiliniais krikščionimis? Pagal kun. Dorr mes dažnai save pateisiname tardami, kad išmalda ir aukos visokioms tautinėms ir tarptautinėms šalpos organizacijoms yra ne kas kita kaip pasisakymas už vargšus. Bet tai tik dalinė tiesa, nes tai darydami mes dar nestatome vargšų ir prispaustųjų interesų virš kitų interesų. Pagrindinis faktorius čia yra pirmenybė. Ar vargšų problemos mūsų mąstyme ir veikloje turi pirmenybę, klausia kun. Dorr.

Iš kitos pusės, mūsų ikšiolinė veikla nėra efektyvi, sako Dorr. Pagal jį, vakariečių vystymosi projektai socialinių proble-

mų neišsprendė. Neišsprendė nei pagalba užsieniui. Šie metodai buvo ir yra neefektyvūs ir paternalistiniai.

Kur glūdi problemos šaknys? Daug metų po Popiežiaus Leono XIII didžiosios enciklikos Rerum Novarum pasirodymo 1891 m. popiežiai nenorėjo problemos šaknų ieškoti politikos ir ekonomikos sanbėgoj. Tik Popiežius Pijus XI pirmas suprato, kad turtas teikia galios, o ši kontroliuoja valstybę, kuri savo ruožtu tvarko krašto ekonomiją. Valstybė, tad, tėra tik biznio korporacijų valios vykdytoja. Taigi, pasaulio neturto problema glūdi pačios visuomenės struktūroje ir vargšai pasiliks vargšais, kol šios struktūros nebus pakeistos. Pastarieji Popiežiai kaip tik ir vykdė šių struktūrų transformacijos akciją.

Tačiau tas nereiškia, kad Vatikanas atmeta laisvos ekonominės iniciatyvos principą. Jis tiktai atmeta "liberalinį kapitalizmą", i. e. tokią sistemą, kuri atmeta valstybės nustatytus moralinius varžtus.

Nuo atsakomybės negali išsisukti atskiri asmenys, kurie taria, kad jie su tomis struktūromis neturi nieko bendro. Iš tikrųjų, mes visi ir kiekvienas atskirai neretai nešame atsakomybę kaip "netiesioginiai darbdaviai". Pirmas šį terminą panaudojo Popiežius Jonas Paulius II savo enciklikoj "Laborem Exercens", 16 paragrafe: "Kaip netiesioginis darbdavys, mes turime suprasti daugelį skirtingų faktorių, kitokių nuo tiesioginio darbdavio, kurie turi lemiančios įtakos darbo kontraktui ir, iš to išeinant, žmogaus darbo lauko teisingiems ar neteisingiems santykiams".

Dorr sako, kad neteisingų struktūrų pakeitimas yra visų mūsų uždavinys ir tikslas. Nuo tos pareigos negali išsisukti ir patys vargšai bei prispaustieji. Tiesa, vargšai dažnai galvoja, kad jų vargingumas yra Dievo valios išraiška. Tas yra netiesa. Dabartiniai Popiežiai tai suprato, kaip lygiai ir faktą, kad prispaudėjai priklauso labai užsispyrusiai ir kaitos nepakenčiančiai klasei. Iš čia ir jų mokymo pakeitimas. Popiežius Jonas Paulius II jau neskelbia "kantrybės principo", bet "aktyvaus darbininkų ir su darbininkais solidarumo" principą. Kai misijonieriai skelbia kitokią ekonominę ar socialinę naujieną — Evangeliją, negu kokiame krašte vyraujančios, jie neskatina revoliucijos, jie tik vykdo Bažnyčios misiją.

Kas šioje knygoje kiek disponansu nuskamba, tai autoriaus nusistatymas pasaulio neturtą analizuoti klasių kovos analizės metodu. Dėl to jis priekaištauja ir Popiežiams, ir visiems, kurie su juo nesutinka. Tačiau jis pats kalba apie ekonomines

"viršūnes" bei "apačias", nors yra užtektinai žmonių viršūnėse, kurie labai aktyviai vykdo Bažnyčios socialinę politiką, kaip lygiai nemažai žmonių apačioje, kurie nei pirštu neprisideda prie socialinių problemų sprendimo.

Kažin, ar autorius teisingai daro visai neatkreipdamas dėmesio į Naujojo Testamento mokslininkų darbus. Jie į problemos sprendimą neša naujos šviesos, kurią Dorr lyg ir paneigia. Lygiai daugiau dėmesio jis galėtų teikti Popiežiaus Jono Pauliaus II minčiai, kad Jėzaus Kristaus misija nesuredukuojama į laisvinimo teologiją kaip kas tą nori padaryti ir kam kun. Dorr simpatizuoja.

Turint šitai galvoje, kun. Dorr knyga yra vertingas įnašas į šiandienos Bažnyčios socialinio mokslo nagrinėjimą.

V. Ėglupis

ĮVADAS Į KRUPAVIČIAUS PALIKIMĄ

Neseniai skaitančią visuomenę pasiekė naujas veikalas "Visuomeniniai klausimai". Tai straipsnių rinkinys iš Mykolo Krupavičiaus palikimo. Vieton recenzijos žemiau pateikiame Kun. Dr. Vytauto Bagdanavičiaus, MIC įvadą į Krupavičiaus palikimą, išspausdintą toje knygoje. Tai išsamus apžvalginis rašinys liečiąs knygoje svarstomas temas. Ta prasme tai ir labai įžvalgi knygos recenzija. **Red.**

Laikui bėgant, kils patesnio ir gilesnio pobūdžio klausimai apie Lietuvos nepriklausomybę, atkurtą šio šimtmečio pirmoje pusėje. Tiems klausimams atsakyti pagrindinė medžiaga yra vadovaujančių tais laikais politinių grupių asmenų nusistatymas visuomeniniais ir valstybiniais klausimais. Reikšmingiausia grupė tada buvo Lietuvoj Krikščionys demokratai. Dėl to žinojimas šios grupės asmenų pažiūrų į visuomeninius klausimus bus labai pageidaujamas studijų šaltinis. Šioje grupėje, šalia kitų labai reikšmingų asmenų, ryškiai išsiskiria kun. Mykolas Krupavičius. Jis Lietuvos visuomeniniam gyvenimui yra suteikęs labai didelės dinamikos, persunktos savaiminga ideologija. Tai suprasdama iniciatorių grupė rūpinosi Krupavičiaus studijinio palikimo sutvarkymu, išleidžiant jo straipsnius.

Krupavičiaus vaidmenį Lietuvių tautai tam tikra prasme galima gretinti su Ispanijos vienuoliktojo šimtmečio didvyriu Cidy Campereadoru. Cidas nebuvo karalius, bet, sava iniciatyva išvaduodamas Valenciją iš Arabų valdžios, pasidarė ispanų tradicijoje reikšmingesnis už karalių. Negana to, Vakarų Europos kultūros istorikai yra nuomonės, kad, išgelbstint Valenciją, buvo išgelbėta Vakarų Europos kultūra ta prasme, kad jai buvo sudarytos galimybės vystytis toliau be arabiško totalizmo įtakos. (La Epopea Castellana, R. M. Didal, 74 psl.). Panašiai ir Krupavičius nebuvo nei prezidentu, nei ministeriu pirmininku, bet savo labai aiškiai išreikštu ir tvirtai vykdomu visuomeniniu mokslu, kurio būdingiausias bruožas yra žemės reforma, pasidarė ryškiausiai įsirašiusia asmenybe Nepriklausomos Lietuvos gyvenime.

Krupavičiaus ir Cido Campereadoro veiklos palikimo raida taip pat yra panaši. Ispanai po jo mirties nesugegėjo apginti jo išlaisvintos Valencijos. Ji vėl pateko į Islamo rankas. Panašiai atsitiko ir su Krupavičiaus kurta valstybine santvarka. Ji nebuvo apginta. Tačiau nepaisant to, jos reikšmė Lietuvių tautos visuomeninei ir valstybinei galvosenai yra išlikęs turtas.

Šio turto reikšmė išeina ir anapus lietuvių tautos ribų ir yra vertintina pasaulėniu religiniu požiūriu. Niekeno dar nėra pakankamai įvertinta tiesa, kad Lietuvos valstybinis ir visuomeninis gyvenimas, kiek tai lietė Krikščionių demokratų veiklą, buvo kuriamas naujų Katalikų Bažnyčios visuomeninių principų dvasioje. Tuos naujus principus Bažnyčion įvedė pop. Leonas XIII. Jis energingai pasuko katalikybę demokratijos ir modernios sociologijos krytimi. Tie, kurie pažįsta visuomeninę ir valstybinę katalikybės galvoseną, susiformavusią per šimtmečius, neliauja stebėjęsi Leonas XIII drąsa ir jo posūkį laiko tikra visuomenine Bažnyčios revoliucija. Šią ideologiją entuziastingai pasisavinęs, Krupavičius kūrė Lietuvos respubliką. Tik jos dėka jis sugebėjo rasti bendradarbiavimo galimybę su socialistais ir liberalais. Vargiai ar galima būtų vaizduotis tokio bendradarbiavimo galimybę, žinant marksistines ir liberalistines lietuviškos šviesuomenės nuotaikas, jei katalikiška visuomenė nebūtų buvusi vadovaujama krikščioniškos demokratijos. Tol, kol ši ideologija veikė, tol buvo gyva ir lietuviškoji demokratija. Kai Lietuvos politinį vadovavimą paėmė socialistai ir liaudininkai, pusiausvyros politiniame gyvenime pritrūko, ir Lietuvos valstybinis gyvenimas pasidarė reikalingas vado.

Nereikia praleisti iš akių fakto, kad niekur kitur pasaulyje Leono XIII principai valstybiniu mastu nebuvo pritaikinti gyvenime. Šis lietuvių tautos atsiekimas dėl to yra visuotinės Bažnyčios atsiekimas. Ir dėl to apie jį galima pasakyti, kad čia įvyko pirmasis krikščioniškosios demokratijos išbandymas gyvenime, kuris pasirodė praktiškai įvykdomas kraštutiniškai sunkiose sąlygose. Šita prasme Lietuvos krikščioniškoji demokratija yra pasaulinės reikšmės atsiekimas.

Šiame rinkinyje sutilpę straipsniai buvo Krupavičiaus parašyti arba Vokietijoje, arba J. A. Valstybėse. Tačiau savo pažiūromis jie nesiskira nuo tų idėjų, kurias Krupavičius skelbė Vilkaviškio kunigų seminarijoje po to, kai jis buvo išėjęs iš valstybinės tarnybos ir, be abejo, nuo tų, kurios jam vadovavo, kai jis aktyviai dalyvavo valstybės kūrimo darbe.

Kalbant apie šio rinkinio straipsnių autoriaus reikšmę, tenka atkreipti dėmesį į dar vieną reikšmingą skirtumą, kuris dažnai pražiūrimas. Valstybinės santvarkos kūrimas yra nepalyginamai kūrybingesnis ir didingesnis uždavinys už jos išlaikymo pastangas, ar už garbingas pastangas ją apginti ar ją, jau įkurtą, atstatyti. Dėl to pastangas tų asmenų — ir tai šia prasme reikia turėti galvoje ne tik Krupavičių ir ne tik Krikščionis demokratus, bet ir kitas grupes ir jų asmenis, kuris prisidėjo prie valstybės kūrimo darbo — juos įvertinant pačiame būdingame jų vertingume, būtent valstybės steigėjų vaidmenyje.

Šiame rinkinyje sutalpinti Krupavičiaus straipsniai yra suskirtyti turinio atžvilgiu į šias grupes: 1. Lietuvių tauta, 2. Krikščioniškoji demokratija, 3. Katalikų veikimas, 4. Darbininkas ir darbas, 5. Enciklikos "Rerum novarum" studijos, 6. Komunizmo problemos ir 6. Auklėjimo problemos.

Keletas straipsnių iš Krupavičiaus palikimo, kurie sudaro valstybės mokslą, į šį rinkinį nebuvo paimta dėl to, kad, atrodo, jie nėra originalūs jo darbai, bet yra jo padaryti ar parūpinti vertimai iš kitų kalbų. Čia paminime tik jų vardus: "Nauja pasaulio santvarka", tai yra valstybės mokslas, sekant Gonella komentarą 1942 m. Pijaus XII kalėdinės kalbos. "Valstybės laisvė ir bendrasis gėris". Tai yra studija apie tarptautinį gėrį. Ji svarsto suverenumo problemą, tarptautinės konstitucijos klausimą. Ji yra vertimas Louis de Fur studijos. "Laisvė ir bendrasis gėris". Plati studija, parašyta Eugene Duthoit, išversta S. Galecko. Šių studijų parinkimas išversti lietuviškai liudija, kad Krupavičiaus valstybingumas nebuvo siaurai tautiškas.

Tarptautinis valstybinis gėris jam buvo gyva sąvoka. Šalia to klausimas, kaip derinti bendrąjį gėrį su asmenine žmogaus laisve, taip pat buvo vienas iš gerai Krupavičiaus suprastų valstybinio gyvenimo problemų. Tai yra ta pati problema, kuri sudarys didžiausią visuomenininko rūpestį, kai reikės rasti žmonijai išeitį iš komunistinio kolektyvizmo.

Krupavičiaus palikimo straipsniai, jo darbai, ar vertimai, kurie netilpo į šį rinkinį, nes buvo pagrindo abejoti, ar jie yra originalūs bus suminėti aptariant atskirus skyrius.

Toliau trumpai apžvelkime šio rinkinio skyrius.

Lietuvių tauta

Straipsnis "Kova dėl Lietuvos laisvės" yra politinės lietuvių tautos kovos istorija nuo caristinės Rusijos pakarto kun. Mickevičiaus iki socialdemokratų vado Kairio. Išeina, kad šis straipsnis yra apžvalga visų politinių jėgų, kurios lietuvių tautoje reiškiasi ligi šiol.

Iš šio straipsnio taip pat aiškėja, kad Krupavičiaus Lietuvos valstybė yra lietuviškai kalbančių lietuvių valstybė. Dėl to, kai Tautų sąjungos buvo pasiūytas Hymanso projektas 1921 m. gegužės 20 d., kuris siūlė dvikalbę Lietuvą, tuo būdu norint išspręsti Lietuvos Lenkijos konfliktą, Krupavičius Krikščionių demokratų frakcijos posėdyje pritarė minčiai, kad mes turime kovoti tik už lietuviškai kalbančius lietuvius. Krupavičiaus dėmesys lietuvių kalbai, pasireiškęs jo jaunystėje, suvaidino lemiantį vaidmenį ir Lietuvos valstybės sampratoje.

Straipsnis "Nukryžiuotoji Lietuva" buvo parašytas prancūziškam žurnalui "Apostle" po 1951 metų.

Nepaisant savo tautiškumo Lietuvos valstybinio gyvenimo supratime, į Lietuvos žydus Krupavičius žiūrėjo, kaip į teisėtą lietuviško valstybingumo dalį. Jis labai skaudžiai išgyveno, kai Nacių okupacijos metu Lietuvos žydai buvo barbariškai naikinami. Jis prieš tai protestavo ir labai piktinosi. Jo straipsnis "Lietuvių žydų santykiai Hitlerio okupacijos metu" yra gyvas liudijimas to, kaip Krupavičius žiūrėjo į šią tragediją.

Krikščioniškoji demokratija

Krikščioniškoji demokratija yra didelis katalikiškos visuomeninės minties posūkis demokratijos kryptimi. Tai yra jos atsisakymas nuo federalistinės galvosenos, kuri Vakarų krikščionijoje jau seniai buvo sunaikinta imperialistinių centralizuotų valdžios sistemų. Tai buvo taip pat išėjimas prieš kapi-

talistinį visuomenės vadovavimą, pasisakant už darbininkų teises. Tai buvo formalus pripažinimas demokratijos. Šis Bažnyčios mokymo posūkis ligi šiol daugelio nėra įvertintas ar bent teisingai suprastas. Kartais katalikai visuomenininkai bando grįžti į naujos formos vadizmą. Tokią krytį Belgijoje atstovavo Degrellis, Prancūzijoje Bideau, Italijoje Musolini. Krupavičius, nepaisant savo valingos prigimties, nesusigundė asmeninio vadovavimo vilione ir visada pasiliko demokratijos atstovas. Tai šiame rinkinyje liudija pora jo originalių straipsnių ir čia netilpusių pora vertimų:"Šv. Sostas ir krikščioniškoji demokratija" yra istorinė krikščioniškosios demokratijos apžvalga; "Enciklika Graves de comuni" yra Leono XIII posūkio į krikščioniškąją demokratiją istorija. Į šį strapisnį yra įjungta Pijaus XI skatinimas katalikams aktyviai dalyvauti politikoje, kaip dorinė krikščionio pareiga.

Krupavičiaus parūpintas, nežinomo autoriaus vertimas straipsnio "Krikščionybė ir politika" (į šią knygą neįdėtas) yra žvilgsnis į žmonijos ateitį, kur yra išreikšta mintis, kad, jei ateinantis amžius bus didelis, jis bus krikščioniškas. Autorius nori pasakyti, kad yra išvidinis atitikmuo tarp krikščionybės principų ir demokratijos. Straipsnis, pavadintas "Tikrosios demokratijos pagrindai", yra Pijaus XII kalėdinės kalbos tekstas, išverstas lietuviškai.

Katalikų veikimas

Trečią šių straipsnių rinkinio skyrių sudaro temos apie katalikų veikimą. Katalikiškas veikimas Krupavičiui nesusivedė į liturginę ar siaurai suprastą pastoracinę veiklą. Pasauliečių vaidmuo katalikybėje Krupavičiaus buvo suvoktas toli prieš Antrojo Vatikano susirinkimo laikus. Katalikų pasauliečių veikimas jam reiškė ypač organizuotą veikimą. Šis veikimas, nors Krupavičiaus laikais vos tik prasidėjęs kaikuriuose kraštuose ir ligi šio laiko nedaug pasistūmėjęs, Krupavičiui reiškė labai daug. Savo straipsnyje "Kristus karalius" jis pateikia katalikiško veikimo studiją. Šio veikimo pasėkoje jis pranašauja didelį žmonijos perversmą ateinančiais laikais. Tas perversmas bus didesnis už tą, kuris vyko pereinant iš viduramžių į naujuosius amžius.

Straipsnyje "Katalikų vyrų organizacija" Krupavičius apžvelgia katalikų vyrų organizacijas lietuviškoje ir tarptautinėje plotmėje. Šia proga verta atkreipti dėmesį į kaikuriuos šios veiklos aptarimus, padarytus Lietuvos episkopato nepriklauso-

mybės laikais. Jie yra panašios krypties, kaip Krupavičiaus galvosena. Ir tai nenuostabu, nes Lietuvos vyskupų tarpe buvo toki visuomenininkai, kaip Staugaitis, Paltarokas ir Reinys.

Straipsnyje "Lille'io vyskupija" Krupavičius aprašo Lille'o vyskupijos katalikišką veikimą. Šios vyskupijos kultūrinę veiklą Krupavičius turėjo progos pažinti, kai jis, pasitraukęs iš valstybinės veiklos, Lille'o universitete gilino savo visuomeninį mokslą.

Darbininkas ir darbas

Darbo ir darbininko temomis Krupavičius yra domėjęsis proporcingai daugiau negu kitomis. Tai yra skaudi tema, su kuria jis susitiko Rusijos revoliucijos metu. Plačiame straipsnyje "Krikščionybė ir darbas" jis apžvelgia šioje srityje pasiektus laimėjimus: Lietuvos vyskupų ganytojišką laišką, Lietuvos konstituciją ir visa tai priveda iki šv. Pranciškaus įsteigto Trečiojo ordeno viduramžyje. Straipsnyje "Kaikurie darbo ir kapitalo santykiai" jis studijuoja enciklką "Quadragesimo anno". Čia iškyla streikų klausimas ir darbdavių pareigos darbininkų atžvilgiu. Straipsnyje "Viešieji darbai ir darbininkai" jis pastebi, kad socialistai eina katalikų numintais keliais. Straipsnis "Socialinio išsilaisvinimo moralinės sąlygos" yra 1945 metų Prancūzijos socialinės savaitės apžvalga. Apskritai Krupavičiaus sociologija yra šių Prancūzijos socialinių savaičių studijų įtakoje. Straipsnis "Darbo atlyginimo teorijos" atstovauja pažiūrai, kad darbininkas neturi teisės į visą įmonės pelną.

Šalia šių originalių Krupavičiaus studijų jo palikime yra pasilikę nespausdinti šie trys vertimai: "Krikščioniškoji darbo santvarka", dr. Joseph Koenig paskaita Muencheno katalikų socialinėje savaitėje, išversta V. M. 1947 m., "Nacionalizacija ar korporacija", Romos jezuito A. de Marco studijos vertimas ir žurnalo "Documentation Catholic" to straipsnio komentaras, "Tarp suvalstybinimo ir monopolinio kapitalizmo", vertimas iš žurnalo "Frankfurter Hefte".

Apskritai tiek vertimuose, tiek originaliuose šio skyriaus straipsniuose yra daugybė visuomeninių klausimų: nuo nuosavybės teisės iki girtavimo problemos ir švietimo pareigos. Pasisakydamas, kad darbininkas neturi teisės į visą pelną, Krupavičius pasisako prieš socializmą. Teigdamas, kad darbas nėra prekė, jis pasisako prieš liberalistinį kapitalizmą. Darbininkas turi teisę gyventi kaip žmogus. Darbininko atlyginimą nustato mišrios profesinės sąjungos, o ne vien darbas ir kapitalas.

Enciklikos "Rerum Novarum" studijos

Šalia straipsnių darbininko klausimu Krupavičiaus palikime daug vietos užima pagrindinės reikšmės modernaus katalikiško visuomenino dokumento "Rerum novarum" studijos. Plati studija "Enciklika Rerum Novarum" yra keli bruožai iš šio dokumento atsiradimo istorijos tais laikais Vatikane, kad jis buvo iš visų pusių apsuptas konservatyvinė tvirtovė. Čia Krupavičius pasisako, kad pasauliečiai gali eiti savo keliais visuomeninėje srityje, nelaukdami kunigų vadovavimo. Bažnyčia yra visuomeninis organizmas, o ne mašina. Nenuostabu šiame straipsnyje rasti minint kitą didelį lietuvį visuomenininką ark. Jurgį Matulaitį, bet daug ką stebins rasti čia prijungtus Strazdelį ir Vienužį.

Straipsnyje "Bažnyčia ir socialinis klausimas" yra apibūdinimas Leonas XIII asmens enciklikos "Rerum Novarum" paskelbimo išvakarėse. Anglų socializmą Krupavičius laiko krikščioniška straipsnyje "Socializmo problema". Šis straipsnis yra Pijaus XI enciklikos "Quadragesimo anno", išleisto paminėti enciklikai "Rerum novarum", studija. Čia yra svarstomas klasių kovos klausimas. Čia pat yra pasisakoma už visuomeninį pluralizmą. "Ar ne pervėlai buvo paskelbta enciklika 'Rerum Novarum'?" yra straipsnis, apžvelgiąa šios enciklikos atsiradimą pasaulinės politikos scenoje. Krupavičius "Rerum Novarum" encikliką studijavo ir ryšium su Jono XXIII enciklika "Motina ir Mokytoja". Straipsnyje "Bažnyčios socialiniai dėsniai" Krupavičius randa, kad enciklika "Rerum Novarum" į žmonių nelygybę žiūri kaip į teigiamą reiškinį. Straipsnis "Rerum Novarum ir mes" yra vienos šios enciklikos sukakties minėjimas.

Reikia pastebėti, kad studijuodamas "Rerum Novarum" encikliką, Krupavičius, bent formaliai, neatkreipė dėmesio į patį naujausią šios enciklikos įnašą visuomeniniams mokslams, būtent į subsidijinį principą. Šis principas šiek tiek skiriasi nuo solidarizmo principo, kuriam pradžią davė vokiečių sociologas Pesch. Jeigu solidarizme labiau skamba lygumo gaida, tai subsidiarizmas labiau išryškina atskiro asmens vaidmenį. Subsidiarizmo formulė yra "Vienas ir kiti". Jis nori pasakyti tai, kad ką asmuo gali padaryti pats vienas, to nereikia daryti organizuotu būdu; arba ką gali padaryti siauresnė organizacija, to neturi imtis platesnė organizacija. Šis principas buvo labai stipriai atstovaujamas Pijaus XII raštuose, kuriuos faktiškai rašė vokietis jezuitas Gustav Gundlach, entuziastingas šio prin-

cipo puoselėtojas. Kaip minėta, Krupavičius formaliai į šias diskusijas nebuvo įėjęs.

Į šį rinkinį liko neįdėtas paties Krupavičiaus išverstas straipsnis "Marksas ir Ketteleris". Tai yra plati informacija apie Vokietijos vyskupą, kuris rimtai pradėjo rūpintis darbininkų problema ir kuris yra tiesioginis įkvėpėjas ir skatintojas Leono XIII. Straipsnis yra parašytas Matthias Laros. Popiežius Leonas XIII buvo toks popiežius, kuris sugebėjo naudotis atskiro vyskupo visuomeniniais atsiekimais ir juos padarė visos katalikiškos visuomenės visuomeniniu turtu.

Komunizmo problemos

Komunizmo klausimas sudarė pagrindinę Krupavičiaus visuomeninę ir politinę problemą. Jis į šią problemą ėjo taip, kaip jam ją gyvenimas iškėlė. Čia verta paminėti jo ir kitų paruoštą memorandumą tarybinės valdžios organams, kuris yra paskelbtas knygoje "Valstybininkas politikos sūkuriuose" (1980 m. Chicago Leono XIII fondo leidinyje 195-214 psl.) Žinoma, į šį memorandumą negalima žiūrėti kaip į laisvą marksizmo studiją, bet kaip į beviltišką pastangą gelbėti Lietuvos žmones.

Tačiau ir apskritai Krupavičius visada buvo nuomonės, kad su savo oponentu ar priešu jis gali kalbėtis. Dėl to ir į popiežiaus Jono XXIII enciklką "Taika žemėje", kurioje popiežius tiesė taikingą ranką bažnyčios priešams, Krupavičius žiūrėjo palankiai. Tai liudija šiame rinkinyje jo straipsnis " 'Pacem in Terris', Jono XXIII enciklika". Krupavičius suprato, kad ši enciklika yra popiežiaus pasiūlymas dialogo su komunistais ir tuo nesipiktino, tačiau pramatė didelius tokio dialogo sunkumus

Straipsnis "Komunizmas ir bažnyčių likimas jo valdomose žemėse" yra objektyvi Maskvos pravoslavų Bažnyčios būklės Sovietų sąjungoje informacinė studija.

Lietuvos politikos istorijai teikia medžiagos straipsnis "Krikščionio santykis su komunizmu". Tai yra aprašymas Krupavičiaus pasikalbėjimo su pas jį atsiųstu sovietų valdžios atstovu ir Maskvos žurnalistu Dolskiu. Taip pat čia yra įdomus pranešimas apie Krupavičiaus pasikalbėjimą su Čičerinu dar nepriklausomybės laikais. Šis straipsnis turi papildomos medžiagos santykio su komunizmu klausimais. Čia Krupavičius apžvelgia Pijaus XII nusistatymą komunizmo atžvilgiu, kuris taktiškai buvo skirtingas nuo Jono XXIII. Pijus XII ėmėsi sankcijų prieš priklausančius komunistų partijai

katalikus. Tai buvo paskelbta enciklikoje "Divini redemptoris". Šalia to šiame straipsnyje Krupavičius aptaria protestantų santykius su komunizmu rytinėje Vokietijoje.

Auklėjimo problemos

Šioje dalyje yra pora straipsnių apie auklėjimo problemas modernioje valstybėje. Šios problemos dar daugelyje valstybių nėra radusios patenkinamo sprendimo. Šis klausimas buvo gyvas nepriklausomoje Lietuvoje. Ir reikia laikyti nemažu jos laimėjimu, kad stiprios socialistinės ir liberalistinės jėgos iš vienos pusės ir krikščioniškoji demokratija iš kitos pusės šio klausimo neišaštrino iki praktikos krizės.

Straipsnis "Masių auklėjimas" yra studija apie elitą ir masę įvairiais laikais ir dabar. Tai yra išsami studija apie valstybės ir mokyklos santykius. Blogi auklėjimo įstatymai kenkia auklėjimui. Pažymėtina, kad čia Krupavičius kalba ne apie vadų ir liaudies auklėjimą, bet apie elito ir masės auklėjimą. Jis taigi naudoja prancūzišką apšvietos laikų terminiją. Verta pastebėti, kad JAV šitokia prasme visuomenės skirstymo ligi šiol nebūta.

Elito ir masės terminija naudojasi Krupavičius ir kitame išsamiame straipsnyje "Kokia mums reikalinga mokykla?" Auklėjimas jam yra ne tik kūrybos, bet ir apsigynimo veiksmas. Krupavičius pasisako už didvyrių kultą. Daug reikšmės tautos auklėjime turi politinės grupės. Krikščioniškoji etika yra pagrindinės reikšmės kelrodis auklėjimo srityje. Tauta, norėdama išlaikyti savo pasiuntinybę, remiasi moraliniais ir religiniais pagrindais. Į karinę tarnybą Krupavičius žiūri kaip į auklėjantį veiksnį. Romos katalikų Bažnyčia yra milžiniška pagalba auklėjimo srityje. Nedarbas sudaro tragišką kliūtį visuomenės auklėjimui.

Šio rinkinio leidėjai turi vilties, kad Krupavičiaus visuomeninio ir politinio veikimo pagrindai bus priemonė gilesniam pažinimui ir pasisavinimui Lietuvos nepriklausomybės, kuri ir šiaip yra realiai įsirašiusi į lietuvių sąmonę.

Vyt. Bagdanavičius

Mykolas Krupavičius: VISUOMENINIAI KLAUSIMAI, straipsnių rinkinys iš jo palikimo. Popiežiaus Leono XIII Fondas, Čikaga, 1983 m. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Kietais viršeliais, 488 psl. Kaina $15. Gaunama TĖVYNĖS SARGO administracijoje ir pas platintojus.

mūsų DRAUGŲ eilėse

— Šių metų vasario 21 d. Clevelando krikščionių demokratų skyriaus vakaronėje buvo pagerbtas vyriausias amžiumi skyriaus narys prof. dr. Pranas Jucaitis. Jis yra jau sulaukęs 88 metų amžiaus, bet ir toliau dirba rašto srityje (žr. jo straipsnį praeitame "Tėvynės Sargo" numeryje). Dėl sveikatos negalėdamas aktyviau dirbti visuomeninio darbo, garbusis profesorius lietuviškon veiklon jungiasi gausiomis aukomis. Nėra to meto, kad jis tūkstantine, kita neremtų mūsų veiksnių ir jam artimų organizacijų darbo.

Po vakarienės sekusiame posėdyje krikščionys demokratai tarė rudenį suruošti prezidento Stulginskio ir prel. Krupavičiaus 100 metų gimimo sukakties bendrą minėjimą visuomenei. Ilgėliau užsimintas lietuvių persekiojimas už tariamus karo metu nusikaltimus, svarstyti lietuvių savigynos akcijos klausimai ir tarta tuo reikalu parašyti ilgesnį laišką VLIKo pirm. dr. K. Bobeliui su konkrečiais pasiūlymais padėčiai sutvirtinti.

— Clevelando miesto centre — downtown — dirbantieji lietuviai tradiciškai Vasario 16 d. susirenka kuriame restorane pietums ir pamini Lietuvos Nepriklausomybės šventę. Kadangi šiemet Vasario 16-ji buvo šeštadienis, toks susirinkimas — pietūs vyko "Gintaro" restorane Lietuvių Namuose. Trumpą kalbą pasakė "Tėvynės Sargo" redaktorius.

— Tuojau po Naujųjų Metų Čikagoje vėl lankėsi inž. Adolfas Venskus, LKDS vicepirmininkas ir Lietuvių Krikščionių Demokratų Europos tarybos pirmininkas. Ta proga Venskus buvo susitikęs su LKDS centro komitetu.

— Buvęs ilgametis LKDS centro komiteto vicepirmininkas ir visuomenės veikėjas inž. Pranas Razgaitis š. m. sausio mėn. įvykusiame L.K.B. kronikos VII-jo tomo pristatymex Clevelande skaitė paskaitą apie kronikos prasmę ir reikšmę. Paskaita spausdinama šiame numeryje.

— Praeitą "Tėvynės Sargo" numerį spausdinant, š. m. balandžio 1 d. Clevelande mirė mūsų bendramintis Vaclovas Kasakaitis. Velionis buvo pedagogas, švietimo ministerijos pareigūnas, Lietuvos Seimų narys. Plačiau apie jo asmenį ir veiklą pasisakėme praeitame TS numeryje, minėdami jo 85 m. amžiaus sukaktį.

— Šiemet iš gyvųjų tarpo išsiskyrė ir kitas vienmintis Antanas Rinkūnas (1909.IV.15 — 1985.III.30), daug metų gyvenęs ir veikęs Toronte, Kanadoje. Velionis buvo pedagogas, vadovėlių autorius, LB ir VLIKo veikėjas, spaudos bendradarbis. Netrukus iš spaudos išeina jo paskutinis veikalas — apie VLIKą ir politines partijas. Žr. nekrologą atskirai.

— Adolfas Venskus, LKDS vicepirmininkas ir KD Europos tarybos pirmininkas informuoja, kad š. m. sausio 30 d. Europos taryboje vėl pateiktas rezoliucijos projektas Pabaltijo kraštų okupacijos ir jų laisvės klausimu. Tikimasi, kad rezoliucija bus priimta. Inž. Venskus jos ir ktiais reikalais gegužės mėn. lankėsi Europos parlamente.

— Bernardas Žukauskas, vienas iš pirmųjų kun. M. Krupavičiaus bendradarbių Voronežo tremtyje ir vėliau, jau sulaukęs 88 m. amžiaus, dabar gyvena Čikagoje. Ateinančiame "Tėvynės Sargo" numeryje spausdinsime mūsų patriarchališko amžiaus bendradarbio specialiai mūsų žurnalui parašytą straipsnį apie ano meto KD veiklą Voroneže. B. Žukauskas ir toliau TS bendradarbiaus, pateikdamas atsiminimų iš įvairių netolimos praeities įvykių.

— Kan. Vaclovas Zakarauskas, buvęs "Tėvynės Sargo" redaktorius (ir Vokietijoje "Žiburių" redaktorius), nors ir sulaukęs vyresnio amžiaus, dar ypatingai gyvai reiškiasi lietuviškoje publicistikoje. Jo straipsniai ir vedamieji, daugiausiai "Naujienų" dienraštyje, yra labai politiniai įžvalgūs, principingi, griežtai antikomunistiniai ir pirmon vieton statą pavergtosios Lietuvos ir apskritai lietuviškuosius interesus.

— Antanas Styra, nuoširdus krikščionis demokratas, daug metų dirbęs LKDS Clevelando skyriaus valdyboje ir kitų organizacijų valdybose, išėjo pensijon užpelnytan poilsin. Mes viliamės, kad dabar jis įsijungs į TS bendradarbių eiles.

— Inž. Algimantas Pautienis, buvęs LKDS centro komiteto vicepirmininkas, vėl perrinktas Clevelando ALTo pirmininku. Šiais metais jis taip pat vadovauja ir Clevelando Pabaltiečių jungtiniam komitetui.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Vytautas Bagdanavičius, MIC, BESIKALBANTI BAŽNYČIA. Įvadas į II Vatikano susirinkimo nutarimus, Marijos Elenos Juškienės leidinys. Didelio formato, kietais viršeliais, 83 psl., kaina nepažymėta.

Anatolijus Kairys, DULKIŲ ATSPINDŽIAI, novelių romanas, Lietuvių literatūros bičiuliai, Čikaga, 1985 m. 140 psl., minkštais viršeliais, kaina $5. Gaunama P.O. Box 29060, Chicago, Ill. 60629. Viršelis dail. Petro Aleksos.

Vytautas Volertas, JAUČIO RAGAI, romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas, 1985 m. Spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago, Ill. 60629. Viršelį paruošė Jonas Kuprys. Minkštais viršeliais, 262 psl., kaina $8.00.

VYSKUPO INFORMACIJA, biuletenis, Nr. 1, 1985 m. vasario 16 d. Paulius A. Baltakis, OFM, vyskupas lietuviams katalikams išeivijoje, 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y., 11207. Tai vysk. Baltakio informacinio biuletenio pirmasis numeris, pateikiąs įdomių informacijų iš vyskupo veiklos. Biuletenio idėja yra girtina, juo džiaugiamės ir laukiame jo dažniau pasirodant.

Steponas Matulis, MIC, LIETUVOS LAISVĖS VAINIKAS, Bažnytinės provincijos įsteigimas ir konkordatas. Nr. 19, 1984, šv. Kazimiero metais (16 Hound Road, West Brigford, Nottingham NG2 6AH, Great Britain). Mažo formato, popieriniais viršeliais, 136 psl., kaina $3.00. Tai arkivysk. Jurgio Matulaičio, MIC, Apaštalikiškojo Lietuvos Vizitatoriaus, darbo, kuriant Lietuvos bažnytinę provinciją ir konkordatą, studija. Medžiaga nagrinėjama daugiausiai remiantis pirmaisiais šaltiniais, kurie randasi Marijonų centriniame archyve Romoje. Gausios nuorodos, asmenvardžių ir vietovardžių vardynas, angliška santrumpa daro studiją ypatingai vertingą.

Nijolė Sadūnaitė, COME SONO FINITA, NELL'OBIETTIVO DEL K.G.B. N. Sadūnaitės kančios kelias po bolševikų letena. Prel. V. Mincevičiaus įžanga. Minkštais viršeliais, 126 psl. Tai dar vienas prel. Vinco Mincevičiaus darbas jo kovoje už Lietuvos laisvę ir už seserų ir brolių lietuvių teises.

Jonas Sakas-Sakevičius, KUNIGAS JUOZAS VAILOKAITIS, žurnalistinė, visuomeninė, politinė ir ekonominė veikla. Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis fondas, Čikaga, 1984 m. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Tiražas 500 egz. Kietais viršeliais. 229 psl., kaina $8.00. Gaunama ir "Tėvynės Sarge".

Pasilikti ištikimiems savo idealams ir neatsilikti nuo savo garbingų pirmatakų, kurie vedė savo tautą per nežinios tyrus, per priešo sudarytas tamsybes ir kurie ją atvedė į pažadėtąją žemę — nepriklausomą Lietuvą, padarydami inertinę nesusipratusią masę susipratusia tauta. Mūsų uždavinys būti savo tautai Moze . . . Tad tenka rikiuoti savo jėgas dviejuose frontuose — išeivijos ir Lietuvos. Išeiviją apsaugoti nuo visų tykojančių ją nutautimo pavojų. Lietuvai gi iškovoti laisvę ir nepriklausomybę. Ir viename, ir kitame fronte darbai nepaprastai sunkūs ir reikalauja didelio jėgų įtempimo, susikonsolidavimo, pasišventimo, išminties ir lietuviško reikalo pastatymo aukščiau savo aš. Mūsų uždavinys parvesti išeiviją tuo ar kitu vardu atsidūrusią laisvajame pasaulyje į laisvąją tėvynę švaria tautine sąžine, nepalaužta ir kelionių nesupurvinta siela, fiziškai pajėgia ir parengtą atstatyti jos griuvėsiams, išgydyti žaizdoms ir vadovauti jos gyvenimui . . . (Tai) dideli ir sunkūs uždaviniai, bet ir garbingi. Jiems pasiekti jokio darbo ne perdaug ir jokis pasiaukojimas ne perdidelis . . . Jam atlikti reikalinga plieno šviesiausių idealų gaivinama organizacija ir gausus jaunimas.

Kun. Mykolas Krupavičius
"Tėvynės Sargas", 1954 metais

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI:

Iki š. m. rugpiūčio 1 d. Popiežiaus Leono XIII Literatūrinį Fondą aukomis parėmė:

R. A. Shatas 50 dol., P. Mikšys 20 dol., H. Idzelis 19 dol., J. Bobelis 15 dol., dr. V. Bublys, kun. R. Krasauskas — po 10 dol.

Už Tėvynės Sargo 1984 m. 3 (59) numerį įteikė:

Pr. Povilaitis 25 dol., L. Jaras 10 dol., dr. A. Čepulis, V. Vaitkus — po 5 dol.

Už 1985 metų 1 (60) numerį:

Pr. Povilaitis 25 dol., dr. K. Šidlauskas 20 dol., dr. B. Kaslas, kun. V. A. Palubinskas — po 14 dol., prel. J. Balkūnas, Br. Pabedinskienė po 12 dol., kun. L. Dieninis, P. Gaučys, kun. J. Giedrys, dr. L. Kriaučeliūnas, Br. Kuodienė, A. Puleikienė, V. Šoliūnas, kun. A. Stašys, kun. dr. Ig. Urbonas, J. Vidmantas, kun. dr. T. Žiūraitis — po 10 dol., dr. S. A. Bačkis 9 dol., dr. J. Kriaučiūnas 8 dol., L. Barauskas, S. Rauckinas, kun. J. Tautkus — po 7 dol., K. Bačanskas, dr. P. Bagdas, A. Dovydaitis, J. Poshka, A. Tauginas — po 6 dol., P. Aleškaitis, dr. A. Budreckis, dr. A. Čepulis, J. Daugėla, S. Dzikas, E. Gaškienė, A. Gudaitis, J. Jakučionis, dr. J. Jakštas, A. Januška, V. Kazlauskas, prel. J. Kučingis, S. K. Lukas, P. Maldeikis, P. Minkūnas, M. Nagys, E. Paliulionienė, J. Pažemėnas, K. Povilaitis, J. Sonda, J. Strazdas, Br. Užemis, V. Vaitkus, kan. V. Zakarauskas — po 5 dol.

Už Tėvynės Sargo 1985 metų prenumeratą:

M. Peteraitienė 26 dol., M. Andriulevičienė, J. K. Čiurinskas, kun. J. Gasiūnas, J. Inčiūra, J. Jokubka, J. Kavaliauskas, P. Mikšys, V. Simanavičius — po 20 dol. B. Kondratas, J. Motiejūnas, kun. J. Velutis — po 17 dol., L. Dubauskienė, S. Radžionis — po 16 dol., S. Reigienė, A. Juška, M. Polteraitienė, A. Sirutis — po 15 dol.

Esame labai dėkingi visiems žurnalo rėmėjams.

TĖVYNĖS SARGO ADMINISTRACIJA

TURINYS

Sukakčių fone 1
R. E. M. Irving — Krikščioniškoji demokratija teorijoje ir praktikoje 10
Vardyno santrumpos 26
Pranas Razgaitis — LKBK — tautinės ir religinės gyvybės apraiška 28
Vysk. V. Brizgys — Nepasaulėžiūrinė demokratija 46

SUKAKTYS
A. J. K. — Tris sukaktuvininkus pagerbiant 57
A. J. Kasulaitis — Adomas Viliušis senjoras 60

ŽINGSNIAMS SUSTOJUS
A. a. Praną Polteraitį prisimenant 61
M. P. — Prelatui Jonui Makniui prisiminti 66
A. J. K. — Keturių mirties sukakčių fone 67

SPAUDOJ IR GYVENIME
Castro politiniai kaliniai 73
OSI akcijos klausimu 75
Abortų klausimu 77

KNYGOS
V. Ėglupis — Vatikano socialinis mokymas 79
Kun. dr. Vyt. Bagdanavičius, MIC — Įvadas į Krupavičiaus palikimą 82

Mūsų draugų eilėse 91
Atsiųsta paminėti 93
"Tėvynės Sargo" rėmėjai 95

"TĖVYNĖS SARGO" ADMINISTRACIJOJE galite gauti šias knygas:

LITHUANIAN CHRISTIAN DEMOCRACY — **Algirdas J. Kasulaitis.** Išleido Leono XIII Fondas 1976 m. 244 psl. Kaina $4.00

MYKOLAS KRUPAVIČIUS — **Petras Maldeikis.** Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga 1975 m. 493 psl. Kaina $10.00

ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS. Autorius gyvena okup. Lietuvoje — neskelbiamas. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų S-ga 1977 m. 245 psl. Kaina: minkštais viršeliais $6.00, kietais — $7.00.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA — **M. Krupavičius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 164 psl. Kaina

KRIKŠČIONIŠKIEJI VALSTYBINIO GYVENIMO DĖSNIAI — **Kard. Aug. Hond.** Vertė **G. Taučius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 45 psl. Kaina $1.00.

DIEVUI IR TAUTAI. Leidinys M. Krupavičiaus paminklo pastatymo proga. Išleido Prel. M. Krupavičiaus Paminklui Statyti Komitetas; išleidimo išlaidas apmokėjo Petrutė ir Jurgis Starkai, M.D., 1976 m. 60 psl. Kaina — auka ne mažiau $1.00 pasiuntimo išlaidoms padengti.

PIRMOJO PASAULINIO KARO TREMTYJE — **Bernardas Žukauskas.** Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubų leidinys. 136 psl. Kaina $1.50.

VLIKO GRUPIŲ KOMISIJOS PRANEŠIMAS. Išleido Clevelando Lietuvių Demokratinių Grupių Prezidiumas 1958 m. 80 psl. Kaina $1.25.

KOMUNIZMO GRĖSMĖ EMIGRACIJOS KRYŽKELĖJE — **Algirdas Kasulaitis.** Paskaita skaityta Čikagos lietuvių visuomenei 1969 m. kovo 1 d. 24 psl. Kaina $0.50.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA IR LKDS KOVOJE UŽ ŽMOGŲ IR LAISVĘ. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komitetas 1966 m. 31 psl. Kaina $0.50.

MODERNIOSIOS PAŽANGOS PROBLEMOS — **P. Maldeikis.** Atspaustas iš L.K.M. Akademijos Metraščio II tomo 1966, 144 psl. Kaina 1.50 dol.

Užsakymus siųskite šiuo adresu:

TĖVYNĖS SARGAS
c/o Adomas Viliušis
4050 So. Campbell Ave., Chicago, ILL 60632

Alp(LKA) 1745
1985, Nr.2

Kaina $4.00

9074386